

Ontwerptafel Powerport regio Moerdijk

Conditie en randvoorwaarden voor gebiedsprogramma

Vertrouwelijk, intern gebruik

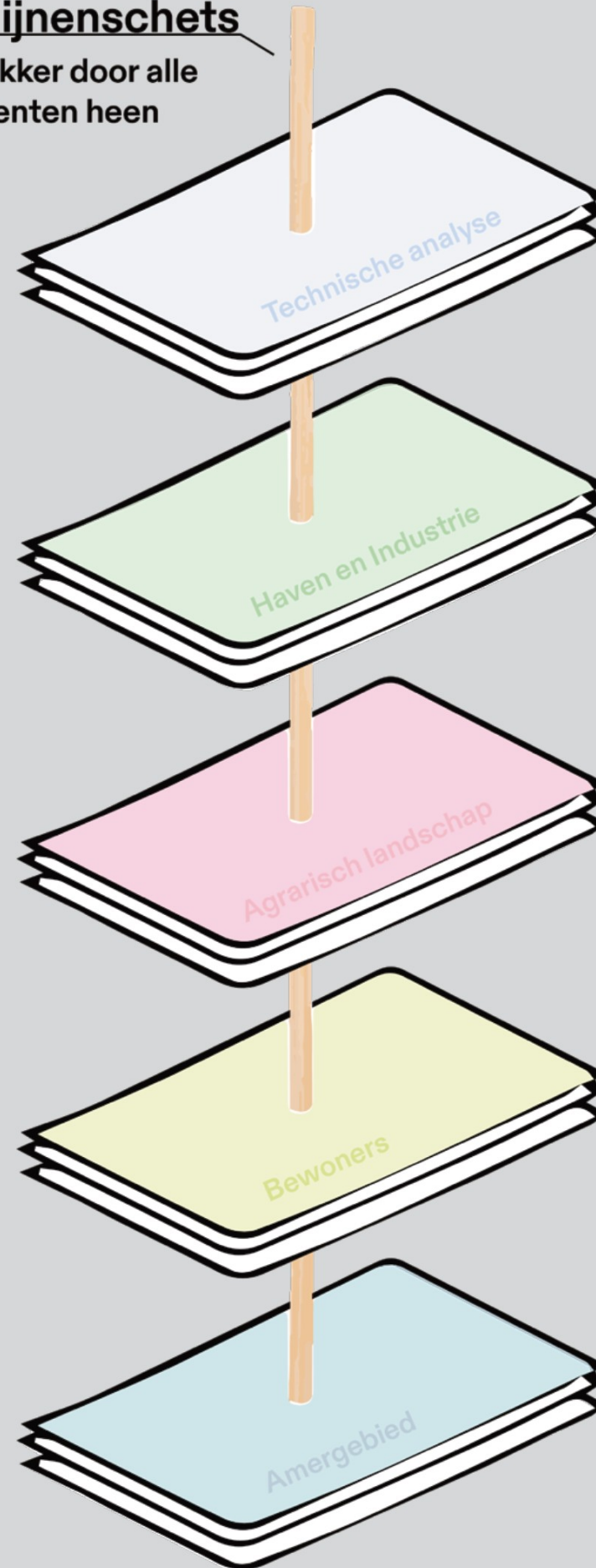
Concept, 30 oktober 2025

Kernteam Powerport regio Moerdijk

1. Hoofdlijnenschets

Hoofdlijnenschets

- Satéprikker door alle documenten heen

Technische verdiepende analyse

- Bodem, water, natuur en landbouw
- Waterveiligheid
- Industrie, goederen en energie
- Leefomgeving, gezondheid en milieu
- Confrontatie van systeemlagen met de zoekgebieden

Spoor Haven en Industrie

- Oplegnotitie
- Visiedocument Havenbedrijf Moerdijk
- VNO-NCW

Agrarisch landschap

- Oplegnotitie
- Randvoorwaarden en condities
- Positiebepaling ZLTO

Bewoners

- Oplegnotitie
- Besluiten december
- Randvoorwaarden en condities

Amergebied

- Sessieverslagen bewoners
- Eerste spiegel initiatiefnemers

Hoofdpijnschets

opbrengsten participatie op randvoorwaarden en condities Powerport regio Moerdijk

Fase 3 Ontwerptafel Powerport regio Moerdijk
Werkdocument t.b.v. stuurgroep 5 november 2025

Ontwerptafel Powerport regio Moerdijk

Hoofdlijnenschets

Deze notitie is opgesteld met als doel een overzicht op hoofdlijnen te geven van de opbrengsten per participatiespoor. Per onderwerp liggen er onderzoeksverslagen en oplegnotities (met conclusies en beslispunten) aan ten grondslag. Deze zijn allemaal toegevoegd in dit PFD document. Daarmee heeft u een volledig overzicht van de opbrengsten van het afgelopen participatietraject. Voor de werksporen Bewoners Moerijk, Agrarisch Landschap en Industrie is bovendien een samenvatting met conclusies en adviezen opgesteld, deze zijn ook toegevoegd in deze set. Daarnaast heeft een technische verdieping plaatsgevonden, resultaten daarvan zijn eveneens opgenomen. Deze notitie geeft een eerste schets van de integrale hoofdlijn van de resultaten waarbij het inzichtelijk wordt welke dwarsverbanden en samenhang er bestaat in de afweging.

In de periode 5 november - 1 december zal er geen aanvullende informatie meer aangedragen worden. Het kernteam is van mening dat meer informatie niet zal leiden tot een andere afweging op de bestaande vraagstelling.

Deze hoofdlijnenschets is een werkdocument tbv het gesprek over besluitvorming op 5 november. Het is concept en vertrouwelijk. De stuurgroep kan besluiten om dit document op onderdelen aan te passen (door het kernteam) zodat het onderdeel wordt van de besluiten in de stuurgroep op 1 december.

Leeswijzer

Dit document is als volgt opgebouwd:

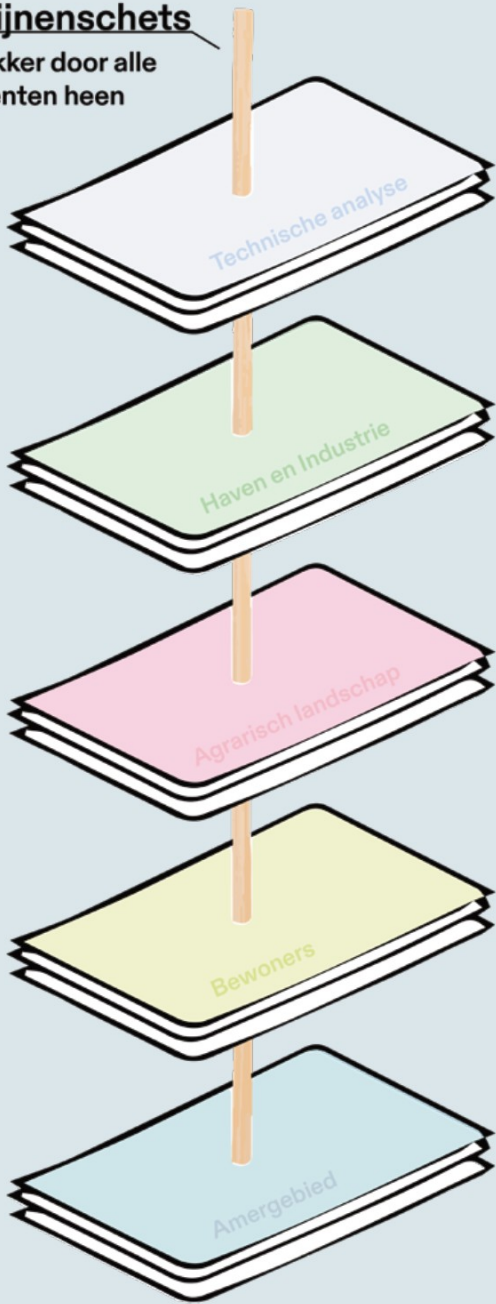
- Allereerst wordt in de Hoofdlijnenschets aan de hand van uw vragen zoals vastgelegd in het Plan van Aanpak een eerste indruk gegeven van conclusies.
- Daarna volgen in bijlagen achtereenvolgens de Technisch verdiepende analyse en per werkspoor

(Haven en industrie, bewoners, agrarisch landschap en Amergebied) de resultaten van de participatie en - middels opleggers - de interpretatie en conclusies van het kernteam daarover.

- In de hoofdlijnenschets worden de titels van de onderliggende documenten vermeld zodat verwijzing en verdieping vindbaar is.

Hoofdlijnenschets

- Satéprikker door alle documenten heen

Technische verdiepende analyse

- Bodem, water, natuur en landbouw
- Waterveiligheid
- Industrie, goederen en energie
- Leefomgeving, gezondheid en milieu
- Confrontatie van systeemlagen met de zoekgebieden

Spoor Haven en Industrie

- Oplegnotitie
- Visiedocument Havenbedrijf Moerdijk
- VNO-NCW

Agrarisch landschap

- Oplegnotitie
- Randvoorwaarden en condities
- Positiebepaling ZLTO

Bewoners

- Oplegnotitie
- Besluiten december
- Randvoorwaarden en condities

Amergebied

- Sessieverslagen bewoners
- Eerste spiegel initiatiefnemers

1.0. Uw besluit als vertrekpunt

1.1. BOL

Op 12 juni 2025 zijn de resultaten van het BOL besluit met de Tweede kamer gedeeld:

‘De Powerport regio Moerdijk is geen NOVEX-gebied, maar wel een haven- en industriecluster van nationaal belang. De groei van het haven en industriecluster is onafwendbaar, omdat Rijk en regio de strategische autonomie van Nederland willen vergroten, concurrerend willen blijven en duurzamer willen worden. Rijk en regio besluiten daarom om – naast maximale inzet op inbreiding en herstructurering - het haven- en industriecluster van Moerdijk en het Amerterrein in Geertruidenberg strategisch uit te breiden en de brede welvaart en leefbaarheid in de regio te versterken. Daarbij is een rechtvaardige en menselijke aanpak nodig. Daarom worden inwoners van het gebied, het havenbedrijf, industrie en de agrarische sector actief betrokken en wordt de indexatie van de Moerdijkregeling weer in werking gesteld. Daarnaast werken Rijk en regio een nationaal strategisch profiel uit in samenhang met de andere haven- en industrieclusters, zodat in de toekomst selectief ruimte geboden kan worden aan economische activiteiten.’ (Kamerbrief BOL Besluit 2025).

Rijk en Regio besluiten om rond het haven- en industriecluster van Moerdijk en Amercentrale-terrein in ieder geval ruimte te bieden voor de energietransitie (installaties en tracés voor kabels en leidingen) en autonome groei van bedrijvigheid, waaronder verduurzaming en circulair maken van de bestaande industrie. Hiervoor wordt (deels) gekeken naar ruimte buiten het haven- en industriecluster Moerdijk en het

Amercentrale-terrein in Geertruidenberg. Op basis van de verrichte technische studies (fase 2B) hanteren Rijk en regio voor de voornoemde onderdelen een indicatieve ruimtevraag van 700 hectare voor de gehele Powerport Regio.

1.2 VRAAG AAN HET KERNTTEAM UIT PVA

1. uitwerken nationaal profiel Powerport regio Moerdijk. (hiervoor loopt een onderzoek op rijksniveau. De Ontwerptafel Powerport regio Moerdijk haakt hier op aan)
2. eerste stap in participatie: ophalen randvoorwaarden en condities van havenbedrijf, industrie, agrarische sector en inwoners
3. uitwerken van de uitbreidingsrichtingen in het Amergebied (uitwerken Amervisie) en HiM (twee zoekrichtingen) in participatie (zie 2) en toetsend op ‘werkend systeem’.
4. synchronisatie van de processen op besluitvorming en procedures van de lopende projecten. Van projectprocedures tot initiatieven in het gebied.
5. Resultierend in het definiëren van de bouwstenen en scope van het op te stellen gebiedsprogramma (vanaf 2026). Incl. een keuze voor de uitbreidingsrichting HiM.

De condities en randvoorwaarden die bij iedere stakeholder worden opgehaald, zijn gericht op drie thema's:

- technische haalbaarheid: wat is de ruimtelijke impact, is het maakbaar (ook milieukundig) en levert het een werkend systeem op?
- menselijke maat: welke zorgen en kansen zijn er voor bewoners, agrariërs en bedrijfsleven (het ecosysteem

van bewoners, boeren en bedrijven)

- proces: welke afspraken moeten er voor het vervolg gemaakt worden? Dat kunnen afspraken zijn over samenwerking en informatie maar ook over garanties en financiële zaken.

De deze thema's hebben uiteraard invloed op elkaar.

Partijen stellen als randvoorwaarde dat een strategische uitbreiding *alleen kan als de brede welvaart en leefbaarheid gelijktijdig, geloofwaardig en structureel versterkt worden*. Het voorkomen van een incrementeel pad is voor zowel bewoners als de individuele projecten een randvoorwaarde om op de lange termijn te komen tot een werkend systeem.

Het resultaat van fase 3a heeft drie gebruikersdoelen:

1. beslisinformatie over de te bepalen scope van het op te stellen gebiedsprogramma
2. de dialogen met de stakeholders zijn opgestart, deze lopen door in de volgende fase van het opstellen van het gebiedsprogramma
3. inhoudelijke bouwstenen voor het gebiedsprogramma op de onderwerpen techniek en ruimte, op menselijke maat en proces.

2.0. Resultaten

2.1. NATIONAAL PROFIEL POWERPORT REGIO MOERDIJK

Verdiepende rapporten en bijdragen (niet specifiek Powerport regio Moerdijk en daarom niet opgenomen in de bijlagen):

- lopende studie Ruimte voor industrie
- Ontwerp Nota Ruimte
- Nota Industriebeleid 2025
- Visiedocument Havenbedrijf Moerdijk (wel opgenomen in bijlagen onder deel Havenbedrijf en industrie)

Het onderzoek **‘Ruimte voor industrie’** is in een afrondende fase. In werksessies met het onderzoeksteam van Ruimte voor Industrie en het kernteam Powerport regio Moerdijk is geconstateerd dat er een ruimtevraag is die overeenkomt met eerdere indicaties zoals vastgelegd in het BOL. De unieke faciliteiten en assets van het Haven industriegebied Moerdijk worden in het onderzoek onderkend en vormen de basis voor het toekomstig profiel. Vanuit alle betrokken partijen wordt onderschreven dat het HiM een profiel heeft op 1) verwerking van grondstoffen, met focus op de chemie en afvalverwerking, en 2) logistiek die gepaard gaat met het verwerken van deze grondstoffen. Dit profiel blijft in de toekomst hetzelfde, maar de grondstoffen die nu fossiel van aard zijn worden vervangen door circulaire en biobased stromen.

Lange termijn perspectief voor het cluster Moerdijk is ook herkend en beschreven in de **Ontwerp Nota Ruimte**: Zes NOVEX-gebieden en Powerport Moerdijk richten zich voornamelijk op opgaven rond de energie- en grondstoffentransitie en verduurzaming van de industrie,

in samenhang met leefomgevingskwaliteit (gezondheid, milieu, water, landschap en natuur) en duurzame bereikbaarheid en logistiek. Deze gebieden hebben een sleutelrol bij de beweging naar een klimaatneutrale en circulaire samenleving in 2050. (p.179). In de Ontwerp Nota Ruimte staat ook beschreven dat de transities extra ruimte nodig hebben en dat ingezet moet worden op strategische uitbreiding waar mogelijk.

Het belang van deze economie wordt beschreven in de **Kamerbrief over industriebeleid met focus** (min. ezk, okt. 2025): Innovatieve chemie is daarin benoemd als een van de specifieke marktvensters waarop Nederland wil inzetten met het oog op toekomstig verdienvermogen en strategische autonomie.

In het **Visiedocument van het havenbedrijf Moerdijk**, Port of Moerdijk en Powerport: ruimte voor groene groei, wordt beschreven dat de drie richtinggevende ontwikkelingen (1. grondstoffentransitie, 2. energietransitie en 3. ontwikkeling Port of Moerdijk) het toekomstprofiel van het cluster vormen. Bedrijven hebben in Moerdijk geïnvesteerd in state-of-the-art installaties (bijv. flag-ship plant LyondellBasell en Shell) en geven aan meer ruimte nodig te hebben. Verduurzaming van de industrie gaat hand in hand met de nationale energietransitie, het nieuwe 380kV hoogspanningsstation is de levensader voor de verdere verduurzaming van de industrie. Daarbij is de havenfunctie cruciaal: ligging aan het water -ook van belang voor het gebruik van koelwater- en een multimodaal netwerk voor het vervoer van grondstoffen in combinatie met vestigingslocaties in de hoogste milieucategorie.

Advies:

De partijen waarmee is gesproken zijn het eens over het strategische profiel dat Moerdijk heeft en ook hoe dit profiel zich moet ontwikkelen richting 2050. Moerdijk is een haven waar verwerking van grondstoffen centraal staat, met bedrijven in de chemie en benodigde logistiek. Partijen vinden het logisch dat er meer ruimte nodig is voor de industrie in Moerdijk, omdat er een transitie moet plaatsvinden van fossiele naar biobased en circulaire grondstoffen.

2.2 EERSTE STAP IN PARTICIPATIE: OPHALEN RANDVOORWAARDEN EN CONDITIES VAN HAVENBEDRIJF EN INDUSTRIE, AGRARISCHE SECTOR EN INWONERS

2.2.1 Havenbedrijf en industrie

Verdiepende rapporten en bijdragen:

- Visiedocument Havenbedrijf Moerdijk
- VNO-NCW
- Industrietafel Moerdijk = PM

Conclusie:

Haven en industriegebied Moerdijk heeft een unieke positie in Brabant. Het is de enige zeehaven met daaraan gekoppeld ruimte voor hoge milieucategorieën. De combinatie van multimodale ontsluiting met moderne installaties van bedrijven is, zeker met het toevoegen van elektrische energie, een kans voor het uitwerken van een sterk cluster dat als katalysator kan werken voor de west-brabantse economie. De kern van de activiteiten zijn gericht op pyrolyse, vergassen en vergisten, de basis

voor innovaties en transities in de chemische sector en de energietransitie. Daar is grootschalige logistiek onderdeel van. Niet zoals we dat kennen (XXL Logistiek), maar toegepast en ten dienste van die transities.

Bij een landinwaartse uitbreiding (zuidoost) is het niet realistisch om zowel de energieprojecten uit PEH, als de industriële ontwikkelingen te faciliteren binnen de zoekrichting. Bovendien is enkel het multimodaal bereikbaar maken van zuidoost, wat een noodzakelijk voorwaarde is voor het beoogde profiel, zeer complex en buitenproportioneel op deze schaal. Het vraagt infrastructuuringrepen die niet in verhouding staan met de schaal - ook al is die fors - van de opgave: spoorse verbinding maken die kruist met snelweg A17, landinwaartse insteekhaven die kruist met snelweg en spoor, verleggen van hoogspanningskabeltracées Rilland Tilburg en de Delta Rhein Corridor. Zuidoost resulteert bovendien, net als ontwikkelrichting Oost, in meer transport over het bestaande spoor langs het dorp Moerdijk.

Bij een zuidoostelijke ontwikkelrichting zijn de Roode Vaart en een groot gedeelte van de Krukweg (beide zoeklocaties voor POM 380) beide nodig om havenarm en complexe infraoplossingen in te passen. Hierdoor zal voor het 380kV station moeten worden uitgeweken naar Krukweg zuidwest. Er is geen locatie voor POM 380kV die voor beide zoekrichtingen past. Bij een opstelling van POM380 op Krukweg zuidwest gaat bovendien cruciale ruimte (kadegebonden kavels) voor de industrie aan de nieuwe havenarm verloren. In de ontwikkelrichting zuidoost zou het daarom vanuit het perspectief van haven

en infrastructuur wenselijk zijn om de locatie Keeneweg (locatie naast de oude vuilstort) te overwegen voor POM380. Het gevolg is dat er meer overlast in een groter gebied zal worden ervaren, waaronder aan de noordrand van Zevenbergen (woningbouwlocatie).

Vanuit gesprekken over milieu volgt bovendien grote twijfel bij de realisatie van een dergelijke diepe landinwaartse haven i.r.t zoetwaterinlaat Roode Vaart icm koel- en proceswater voor de industrie.

Sidenotes:

- bedrijven maken zich druk om korte termijn ontwikkelingen: level playingfield, concurrentiepositie NL, stikstof, vergunningen. Dat maakt dat de zittende bedrijven op HiM op de korte termijn zich meer druk maken over behoud en consolidatie van posities dan over groei.
- Bedrijven in de nieuwe economie zijn onvoldoende vertegenwoordigd in de gesprekken over nieuwe ontwikkelingen. Het ontbreekt aan een duidelijke collectieve groeiambitie met een aansprekend vergezicht en een daaraan gekoppeld duidelijke ‘ask’ richting partners en overheid. De ontwikkeling van het HiM is daarmee vooral op visie en lange termijn gebaseerd. Het zou goed zijn om in de toekomst dit aanbodgedreven perspectief meer te kantelen naar een concrete vraaggestuurde ontwikkeling met een duidelijke ‘eigenaar’ als trekker.
- De huidige locatie Roode Vaart is te klein voor POM 380. Bij een ontwikkeling van POM 380 op Roode Vaart zal er uitbreiding van de locatie richting het dorp Moerdijk aan de orde zijn.

Advies:

Besluit dat Zuidoost geen reële onderzoeksrichting is voor een multimodaal ontsloten zeehaven met profiel op grondstoffen- energietransitie en onlosmakelijk onderdeel daarvan uitmakende chemische en logistieke activiteiten.

2.2.2 Agrarisch landschap

Verdiepende rapporten en bijdragen:

- Positiebepaling ZLTO
- Verslag Randvoorwaarden en condities van het Agrarisch Landschap
- Oplegnotitie: vergelijking zoekgebieden vanuit het perspectief van Agrarisch Landschap

De agrarische sector in het zuidwestelijk zeeleigebied wordt gekenmerkt door krachtige landbouwbedrijven en een sterk cluster van agro-industriële ondernemingen in combinatie met een hoogwaardige kennisinfrastructuur, met een sterke focus op plantaardige productie. Deze combinatie van hoogproductieve akkerbouw, circulaire verwerking en kennisintensieve technologie zorgt voor synergie en duurzame samenwerking, ook met melkveebedrijven. Ruimteclaims op landbouwgrond bedreigen niet alleen individuele bedrijven, maar ook de sociaaleconomische structuur en internationale concurrentiekracht van het hele ‘plantbased agro cluster’.

Op regionaal niveau is het van belang dat er een integrale gebiedsvisie komt om de ontwikkeling van de Powerport te verbinden met leefbaarheid, klimaat robuustheid, behoud van hoogproductieve landbouwgronden en versterking van de agrarische sector. Voor het beperken van de impact van de uitbreiding van de Powerport

zijn structuurversterkende investeringen nodig in het buitengebied, zowel fysiek als economisch, gericht op een duurzame en toekomstbestendige agrarische sector en een kwalitatief hoogwaardig landelijk gebied. Dit vraagt om investeringen en inzet van landinrichtingsinstrumenten, met oog voor klimaatverandering en betrokkenheid van agrarische ondernemers. Een gebiedsgerichte aanpak, afgestemd met alle partijen, moet voorzien in financiële middelen, innovatieve regelingen en ruimtelijke mogelijkheden voor agrarische bedrijven. Gebruik de compensatie voor natuur en water die voortkomt uit de ontwikkeling van de Powerport voor de ontwikkeling van een toekomstbestendig agrarisch landschap en voorkom daarbij compensatie op vruchtbare landbouwgrond. Tot slot is eerlijke en passende financiële compensatie een must bij verlies van landbouwgrond door uitbreiding van haven, industrie en energie-infrastructuur en daarbij horen ook duidelijke afspraken over uitvoering en monitoring.

Conclusie

De werkgroep Agrarisch Landschap heeft langs vijf thema's condities en randvoorwaarden geformuleerd voor het beperken van de impact. De randvoorwaarden en condities zijn zo geformuleerd dat deze kunnen worden beschouwd als bouwstenen bij het op te stellen gebiedsprogramma voor de Powerport regio Moerdijk.

Conclusie van het kernteam (let wel: deelnemers en ZLTO hebben aangegeven zelf geen voorkeur uit te willen spreken voor een zoekrichting): Vanuit de analyse van opbrengend vermogen, bodem en water, verkavelingsstructuur, hydrologie, bereikbaarheid en

omvang is er een duidelijk verschil tussen de twee zoekrichtingen. Technisch gezien scoort, op bovenstaande punten, de zuidoostelijke zoekrichting aanzienlijk beter dan de gronden rondom het dorp Moerdijk. Dat betekent dat vanuit het agrarisch perspectief de logica bestaat voor de oostelijke uitbreiding van het haven en industriegebied.

Advies

Besluit dat de condities en randvoorwaarden worden gehanteerd als bouwstenen (structuur van de aanpak) bij het op te stellen gebiedsprogramma. Dat vraagt op onderdelen nog nadere verkenning en afspraken (ook tussen overheden) die verwerkt moeten worden in het op te stellen plan van aanpak voor de volgende fase: 1. Verkenning landschapsinstrumenten; 2. Regionale visie (incl water, bodem en landbouw); 3. Financiële compensatie en grondbeleid; 4. Technische uitvoering energie-infrastructuur; 5. Gebiedsgerichte aanpak in lijn met de bestaande provinciale Aanpak Landelijk Gebied (ALG).

Stel vast dat vanuit het agrarisch spoor er een duidelijk logica ligt in een oostelijke ontwikkelrichting voor het Haven en industrieterrein Moerdijk.

Maak bij de aanpak voor het agrarisch landschap onderscheid in drie schalen: 1. Strategisch lange termijn (versterken plantbased agro cluster; toekomstbestendige visie) 2. Inrichtingsniveau (verkaveling; instrumenten ect) ; 3. Uitvoeringsniveau (K&L, financiële vergoeding ect)

2.2.3 Bewoners

Verdiepende rapporten en bijdragen:

- Leefbaarheidsvisie Moerdijk
- Verslag Randvoorwaarden en condities (Resultaten participatie bewoners), incl. oplegger
- Besluiten december (voorstel set besluiten die horen bij spoor bewoners Moerdijk)

De meest intensieve gesprekken zijn gevoerd met bewoners van het dorp Moerdijk en bewoners van de gebiedstafel Buitengebied die binnen de twee zoekrichtingen wonen. Daarnaast zijn gespreken gevoerd met de kernen Zevenbergen, Klundert, Zevenbergschen Hoek en Binnen-Moerdijk. Op alle tafels sprak men uit niet te willen kiezen over de toekomst van een ander en klonk een unaniem geluid: opkomen voor een menswaardige, rechtvaardige en leefbare toekomst voor iedereen.

Het vertrouwen alleen kan worden hersteld door het volledige set van maatregelen tegelijk en onverkort te respecteren: eerst nakomen van eerdere beloften, onmiddellijke investeringen in leefbaarheid en beheer, bindende garanties voor woonrecht en herhuisvesting, maatwerkregelingen en urgente financiële compensatie, onomkeerbare ruimtelijke buffers en duidelijke grenzen, nulmetingen en doorlopende monitoring, één centraal loket voor proces- en juridische ondersteuning, en mechanieken voor handhaving en compensatie bij niet-naleving. Besluitvorming en verdere uitwerking dienen daarom altijd recht te doen aan de gezamenlijkheid en volledigheid van de gevraagde randvoorwaarden en condities die voor beide zoekrichtingen van kracht zijn.

Ten aanzien van de zoekrichting zuidoost: de geloofwaardigheid van deze zoekrichting is zeer beperkt. Bij bewoners leeft het beeld dat het dorp dan toch op termijn gaat verdwijnen en daarnaast is het ongeloofwaardig dat binnen deze zoekrichting structureel gewerkt kan worden aan brede welvaart.

De gestelde randvoorwaarden en condities van dorp Moerdijk zijn o.a.; Het niet laten toenemen van de zintuigelijk overlast, een gevoel van thuiskomen in een dorp in plaats van industrie, groene verbindingen houden met omliggende kernen. Vanuit de vastgestelde opgave en technisch logica in beide zoekrichtingen zijn deze randvoorwaarden en condities onrealistisch. Daarom hoort bij een besluit richting Zuid-Oost, naast een goede regeling voor het getroffen plangebied, ook een regeling voor het dorp Moerdijk. In feite wordt met een dergelijke vertrekregeling onderkend dat er geen sprake zal zijn van een realistisch en geloofwaardig toekomstperspectief voor het dorp.

In de gesprekken over de ontwikkelrichting Oost gaan in eerste instantie met bewoners in en rond het dorp Moerdijk over sociaal-juridische zaken: spoedig bindende garanties voor herhuisvesting (Moerdijkregeling). Bewoners vragen daarbij nadrukkelijk om aandacht en mogelijkheden voor individuele wensen. In staat worden gesteld om zelf regie te houden is voor hen belangrijk. De opgave is enorm disruptief voor het dagelijks leven van bewoners, hun leven staat stil, zij zitten vast met onverkoopbare huizen, zij liggen 's nachts wakker. De tijdshorizon van de totale gebiedsontwikkeling past niet bij het ritme van leven van individuele burgers. Dat opgeteld

bij de stevige wens om te blijven wonen in het dorp maakt dat op dit moment het gesprek over concrete alternatieve huisvesting van individuen of het hele dorp (bij wijze van spreken: het verplaatsen van het hele dorp) niet aan de orde is.

Bewoners buiten het zoekgebied leven zeer met de bewoners uit het dorp Moerdijk mee, maar laten indirect blijken vanuit eigen perspectief dat bij zoekrichting oost wel sterkere ruimtelijke grenzen naar voren komen die de impact meer centraliseren. Zowel vanuit de negatieve effecten, als ook de kansen om het gehele gemeente kwalitatief te verbeteren en echt te kunnen werken aan leefbaarheid en brede welvaart. Zorgen bestaan wel over een geloofwaardige afbakening en toenemende overlast op de omgeving. Tegelijkertijd bestaat er veel solidariteit onder de inwoners en wordt nadrukkelijk uitgesproken dat inwoners van het dorp Moerdijk op deze plek horen. Nadrukkelijke aandacht, zorg en energie dient te allen tijde eerst naar deze groep te gaan.

De hard gestelde rode lijn of ondergrens van de leefbaarheid lijkt te schuiven in de gesprekken. Bewoners moeten daarin door de overheid beschermd worden. De overheid moet vanuit haar publieke taak duidelijkheid geven en keuzes bij een transitiestrategie maken die gaan over veiligheid en leefbaarheid.

Daarnaast geven de 3 actieve woningcorporaties aan dat vroege, gerichte informatievoorziening essentieel is om tijdig passende oplossingen voor de huisvestingsopgave te ontwikkelen. Vanuit regelgeving biedt de nieuwe gemeentelijke huisvestingsverordening ruimte voor

urgente huisvesting op gemeentelijk niveau, terwijl regionale urgentieverklaringen een sloopbesluit vereisen en significant meer tijd vergen. Praktisch is gerichte toewijzing van tijdelijk aangekochte woningen aan behoudsgerichte doelgroepen beperkt, waardoor opname van een randvoorwaardelijke verwijzing naar benodigde experimenteerruimte van het Rijk in de planvorming gewenst is. De corporaties verzoeken bestuurlijke aansluiting (BZK of provincie) bij het vervolgoverleg waarin een tijdlijn en instrumenten zoals verhuisregeling, vertrekregeling en onteigening worden uitgewerkt.

Advies:

Indien wordt vastgehouden aan de ambitie om de onafwendbare ruimte vraag van industrie- en energieprojecten in de Powerport regio Moerdijk te realiseren, kies dan voor ontwikkelrichting Oost. Ondanks de impactvolle keuze is zoekrichting Oost het meest realistisch en geloofwaardig.

Bij deze keuze hoort een set afspraken die zijn vastgelegd in de oplegnotitie onder Concept Besluiten December. Maak een afweging tussen twee varianten in proces besluitvorming:

1. Besluit in december de richting incl. een garantie-afsprake op hoofdlijnen die nader uitgewerkt wordt in overleg met bewoners in de navolgende maanden.
2. Werk nu eerst de garantie-afspraken met de bewoners uit (op basis van een voorkeursrichting onder voorbehoud) en besluit in het BOL over zoekrichting en garantie-afspraken.

2.3 UITWERKEN VAN DE UITBREIDINGSRICHTINGEN IN HET AMERGEBIED (UITWERKEN AMERVISIE) EN HIM (TWEE ZOEKRICHTINGEN) TOETSEND OP ‘WERKEND SYSTEEM’.

2.3.1 Amervisie

Verdiepende rapporten en bijdragen:

- Verslaglegging bewonersavonden (praatplaten incl. condities en randvoorwaarden)

Over het Amergebied vinden in deze periode werksessie plaats met een bewonersgroep en de initiatiefnemers. Het doel van het traject is om te komen tot ontwerputgangspunten voor het landschapplan Amervisie waarbinnen ruimte is voor de energieprojecten van o.a. RWE, Tennet, ENNatuurlijk en batterijontwikkeling. Nadat is begonnen in twee gescheiden werkgroepen (bewoners en initiatiefnemers) bleek na 3 bijeenkomsten dat er inhoudelijk over een mogelijk eindbeeld consensus kan ontstaan. De twee werkgroepen komen nu nader met elkaar in gesprek om wensen, eisen en beperkingen te bespreken. Het is duidelijk dat er veel obstakels zijn om te komen tot het gezamenlijke eindbeeld maar dat dat wel veel kwaliteit kan opleveren.

Op 26 november presenteren bewoners (samen met gemeente) de resultaten, hun visie op de condities en randvoorwaarden, aan de hele gemeenschap.

Advies:

Stel een samenwerkingsovereenkomst op tussen de initiatiefnemers (en grondeigenaren) in het gebied en de overheden. Daarvoor moet het eigenaarschap belegd

worden: wie gaat het initiatief nemen om te komen tot een integrale gebiedsontwikkeling rekening houdend met alle individuele belangen, bewegingsruimte en visies? De gemeente Geertruidenberg is vanuit het publieke belang de natuurlijke ‘eigenaar’ van dit initiatief.

Voorstel: stel gemeente Geertruidenberg in staat om initiatief te gaan nemen om tot een samenwerkingsovereenkomst te komen voor het Amergebied. Er moet een stevige kartrekker / kwartiermaker worden aangesteld met (juridische) ondersteuning en support, in een werkgroep, van provincie en rijk.

Gezien de tijdsdruk op projecten van Ennatuurlijk en Tennet is een pragmatische aanpak vereist: ga direct aan de slag met een samenwerkingsovereenkomst (contract) waarin afspraken worden vastgelegd. Doe dat parallel aan het ontwerptraject Amervisie.

2.3.2 Systeemanalyse zoekrichtingen

Verdiepende rapporten en bijdragen:

- Technische verdiepende analyse

Ruimtelijke analyse uitgevoerd op de volgende onderdelen:
Systeem van bodem, water, natuur en landbouw:
ruimtelijke analyse is overeenkomstig participatie agrarisch buitengebied. Huidige structuur van zuidoost heeft meer toekomstwaarde vanwege hydrologie en structuur

Systeem van waterveiligheid
Beide zoekrichtingen hebben overstromingsrisico. Daarbij geldt dat dat voor zoekrichting Oost hoger is dan Zuidoost.

Waterschap geeft aan nadere afspraken hierover wenst te maken. Hoog overstromingsrisico gaat niet samen met waterveiligheid voor cruciale energieinfrastructuur. Ophoging en dijkverzwaring zal in beide varianten aan de orde zijn. Dijkverzwaring is ook aan de orde zonder uitbreiding.

Systeem van industrie, goederen en energie
Wat zien we in zoekgebied oost? Dit gebied kan gebruik maken van de aanwezigheid van multimodale bereikbaarheid. Er is sprake van ligging aan het water (vaanwegklasse VIc en koelwater). Aansluiten op en doortrekken van de al aanwezige infrastructuur en assets ligt voor de hand: wegen, binnenvaart- en spoorverbindingen, buisleidingentransport.
Wat zien we in zoekgebied zuidoost? De aanleg van een verder landinwaarts gelegen insteekhaven (vaarwegklasse VIc) zou noodzakelijk zijn omdat er geen langshaven voorhanden is. Bovendien is er nu geen spoorverbinding aanwezig. En is er geen directe aantakking op de snelweg. Het realiseren van multimodale bereikbaarheid is hier zeer complex en extreem duur omdat spoor, snelweg A17 en de dijk moeten worden doorkruist. Bovendien moet Roode Vaart haar functie als zoetwaterinlaat kunnen blijven vervullen. Het gebied wordt doorsneden door Delta Rhine Corridor en 380kV Rilland-Tilburg, dit werkt sterk belemmerend voor toekomstige ontwikkelingen. Verlegging van deze tracés is complex en kostbaar en leidt tot extra aantasting buiten de zoekrichting.

Systeem van leefomgeving, gezondheid en milieu
Wat zien we in zoekgebied oost? Hier speelt ook in de huidige situatie al een opstapeling van contouren rondom

geluid en externe veiligheid (als ook trilling, fijnstof, risico, stank). Kiezen voor deze richting zou concentratie van overlast betekenen.

Wat zien we in zoekgebied zuidoost? Dit gebied is nu nog een relatief witte vlek op de kaarten. Kiezen voor deze richting zorgt voor spreiding van overlast met een toenemende druk op Zevenbergschen Hoek, Zevenbergen en Langeweg. Vanuit het principe 'geloofwaardige versterking van de brede welvaart' (door bewoners ingebracht als een groenblauwe buffer tussen stad en industrie als onomkeerbare ruimtelijke beëindiging) scoort deze richting slecht. Het dorp Moerdijk raakt namelijk fysiek ingesloten en aannemelijk is dat de ontwikkeldruk op de multimodaal goed bereikbare gronden zal blijven bestaan. Kiezen voor deze richting zorgt er bovendien voor dat huidige risicocontouren en geluidsdruk in zoekrichting oost toenemen (denk bijvoorbeeld aan: groei op het spoor direct langs het dorp Moerdijk).

Advies:

het realiseren van een multimodaal bereikbare en functionerend haven- en industriegebied in combinatie met het realiseren van het 380kV station binnen de zoekrichtingen is alleen mogelijk bij een oostwaartse uitbreiding. Bij een locatie keuze voor POM 380kV buiten de zoekrichtingen is het realiseren van een multimodale ontsluiting richting zuidoost buitenproportioneel complex. Tevens wordt het spoor dat langs het dorp Moerdijk loopt zwaarder belast waardoor geluidsoverlast en veiligheidsrisico's toenemen.

Daarbij moet worden opgemerkt dat er nog geen onderzoek is gedaan naar kosten en technische

realiseerbaarheid. Het waterschap geeft aan dat er nadere afspraken moeten worden gemaakt over hoe om te gaan met waterveiligheid en watercompensatie i.r.t. de ontwikkelrichting.

2.4 Synchronisatie van de processen op besluitvorming en procedures van de lopende projecten. Van projectprocedures tot initiatieven in het gebied.

Parallel aan het opstellen van een gezamenlijke gebiedsvisie voor de Powerport regio Moerdijk lopen individuele projecten door. In het verleden is afgesproken dat projecten niet mogen vertragen. Bij het BOL van juni 2025 is aanvullend afgesproken dat de besluitvorming voor het hoogspanningsstation (POM) en programma VAWOZ slim wordt afgestemd op de besluitvorming van de Powerport regio Moerdijk en de keuze voor een ontwikkelrichting.

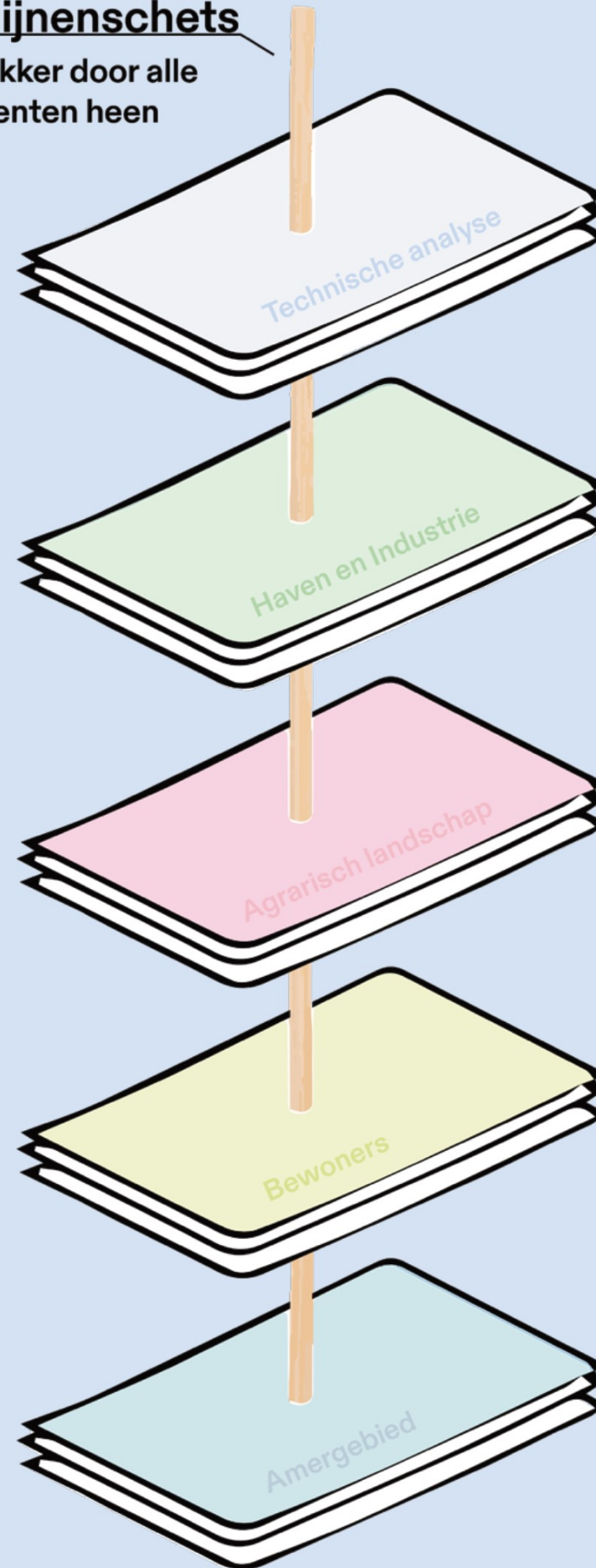
Besluitvorming voor POM is voorzien in februari 2026 (VKA) en voor VAWOZ rond de zomer in 2026 (vaststelling programma). De projecten hebben een duidelijke samenhang, de aanlandingen van VAWOZ moeten binnen een straal van 6 km aansluiten op POM. Voor beide trajecten worden regioadviezen uitgevraagd bij de regio. De deadline voor het aanleveren van de regioadviezen zijn afgestemd op de planning van Powerport regio Moerdijk. Zo wordt het regioadvies voor VAWOZ vooralsnog opgeleverd op 17 december 2025 en die voor POM vooralsnog in januari 2026. Afhankelijk van of er een keuze wordt gemaakt over de ontwikkelrichting op 1 december, kunnen de huidige planning met bijbehorende regioadviezen doorgezet worden.

2.5 Resultierend in het definiëren van de bouwstenen en scope van het op te stellen gebiedsprogramma (vanaf 2026). Incl. een keuze voor de uitbreidingsrichting HiM. PM

2. Technische verdiepende analyse

Hoofdpijnschets

- Satéprikker door alle documenten heen

Technische verdiepende analyse

- Bodem, water, natuur en landbouw
- Waterveiligheid
- Industrie, goederen en energie
- Leefomgeving, gezondheid en milieu
- Confrontatie van systeemlagen met de zoekgebieden

Spoor Haven en Industrie

- Oplegnotitie
- Visiedocument Havenbedrijf Moerdijk
- VNO-NCW

Agrarisch landschap

- Oplegnotitie
- Randvoorwaarden en condities
- Positiebepaling ZLTO

Bewoners

- Oplegnotitie
- Besluiten december
- Randvoorwaarden en condities

Amergebied

- Sessieverslagen bewoners
- Eerste spiegel initiatiefnemers

Ontwerptafel Powerport regio Moerdijk

Technische verdiepende analyse

- Systeem van bodem, water, natuur en landbouw
- Systeem van waterveiligheid
- Systeem van industrie, goederen en energie
- Systeem van leefomgeving, gezondheid en milieu
- Confrontatie systeemplagen met de zoekgebieden (Oost en Zuidoost)

Systeem van bodem, water, natuur en landbouw

Hoe werkt het systeem?

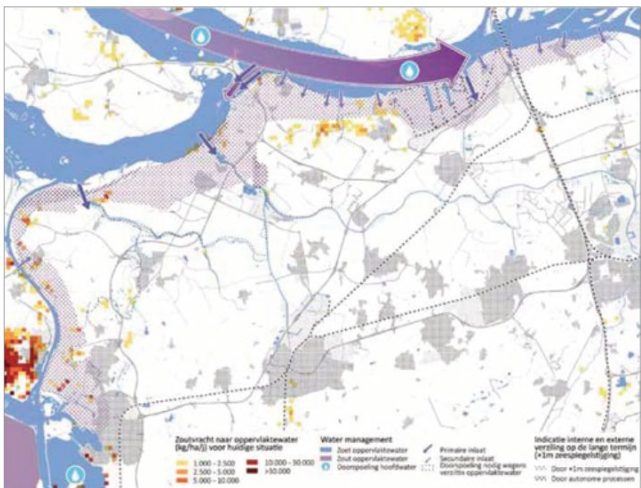
- Het gebied maakt onderdeel uit van de vruchtbare zeekleipolders in de Zuidwestelijke Delta. Aanvoer van zoetwater vindt plaats vanuit de beken en het Mark-, Dintel- en Vlietsysteem. In periode van droogte wordt het gebied van zoet water voorzien vanuit de Amer via de Roode Vaart. In zomerse perioden is de waterkwaliteit in het Volkerak-Zoommeer slecht, door Blauwalg, waardoor er niet altijd zoet water kan worden ingelaten.
- De zeekleipolders krijgen door klimaatverandering te maken met veranderingen op het gebied van waterbeschikbaarheid, waterveiligheid en waterkwaliteit. In het ontwerpend onderzoek Zeekleigebied (Provincie Noord-Brabant, Defacto, 2025) zijn drie mogelijke toekomstën onderzocht. Namelijk: (1) doorgaan op een maakbaar systeem (inclusief grote ingrepen); (2) pro-actief inzetten op een robuuster systeem; (3) aanpassen van het landgebruik. Conclusie van de studie is dat doorgaan op de huidige weg geen optie is. In het perspectief Robuust is de ruimtelijke impact het grootst. Hier wordt ingezet op het beter vasthouden, bergen en bufferen van water. Om zo de condities voor landbouw te verbeteren. Dit gaat in dit perspectief over een mogelijke opgave van circa 2.200 hectare beek- en kreekherstel in de 3 gemeenten (de groene contouren op de kaart).

Wat zien we in zoekgebied oost?

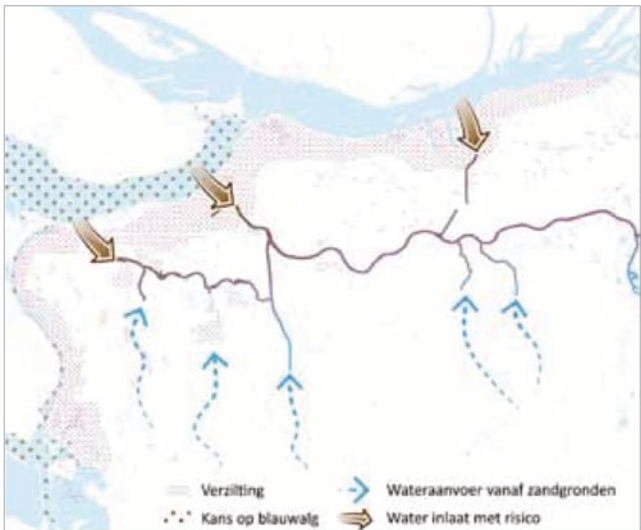
- Landbouwcriteria zoals bodemkwaliteit/ opbrengend vermogen, de hydrologische situatie en verkavelingsstructuur scoren slechter dan in de zuidoostelijke richting. Het landbouwgebied zal hier in de toekomst een transitie moeten doormaken. Langs de grote wateren (Amer, het Hollands Diep en het Volkerak Zoommeer) is namelijk een toenemende kans op verzilting. En ook een robuust watersysteem heeft in de toekomst meer ruimte nodig.

Wat zien we in zoekgebied zuidoost?

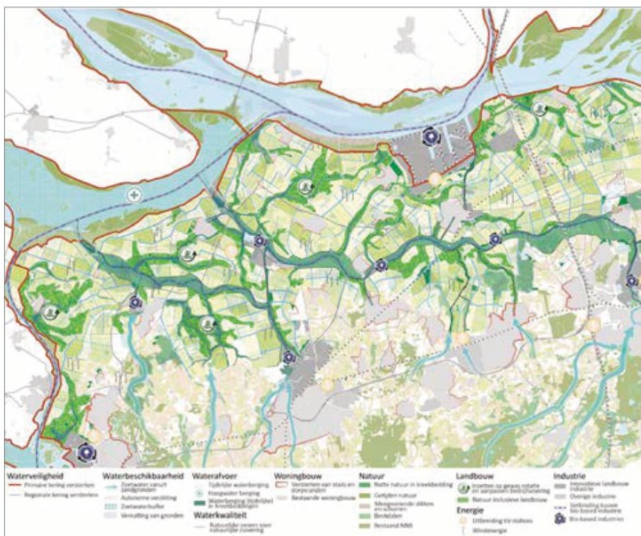
- Zoekgebied zuidoost maakt onderdeel uit van een groter aaneengesloten landbouwgebied op zeekleigronden waar het 'goed boeren' is. De bodemkwaliteit/ opbrengend vermogen, de hydrologische situatie en de verkavelingsstructuur zijn hier goed. De verwachting is dat dit ook richting de toekomst zo zal zijn.

Verziltingskaart (Ontwerpend onderzoek Zeekleigebied - Defacto, 2025)

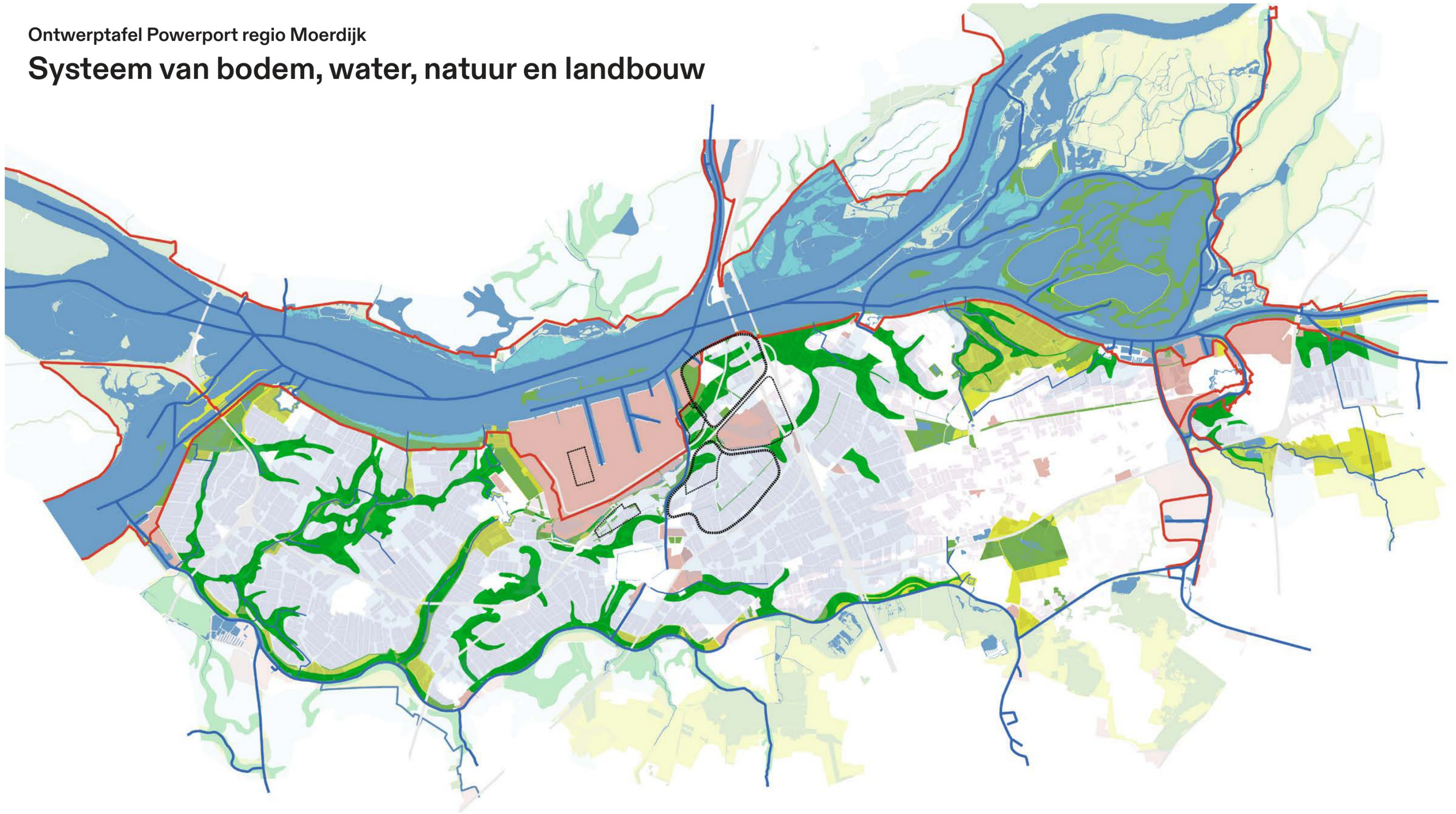

Wateraanvoer vanaf de zandgronden (Ontwerpend onderzoek Zeekleigebied - Defacto, 2025)

Perspectief Robuust (Ontwerpend onderzoek Zeekleigebied - Defacto, 2025)

Systeem van bodem, water, natuur en landbouw

- Water
- Kreken
- Zeekleigebied
- Akkergronden
- Natuurnetwerk
- Industrie

Systeem van waterveiligheid

Hoe werkt het systeem?

Bij bescherming tegen wateroverlast zijn drie systeemlagen van belang:

- **(A) Bescherming tegen overstroming vanuit het Hollands Diep en de Amer.** Dan gaat het over waterveiligheid en de vraag of een ontwikkeling binnendijs ligt (beschermd door een dijk) of buitendijs (niet beschermd voor een dijk). Het huidige Haven- en Industriegebied (HiM) ligt buitendijs.
 - De trajecten Moerdijk-Drimmelen (stabiliteit en bekleding) en Wilhelminakanaal - Amertak – Donge (piping, stabiliteit en bekleding) zijn opgaven vanuit het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP).
 - De dijk rondom HiM voldoet aan de normen voor 2050. Hier ligt dus geen opgave vanuit het HWBP. Maar: de kering ligt al wel vol met de nodige kruisende kabels, leidingen, en objecten. Indien er voor de realisatie van Powerport nog meer kruisende kabels, leidingen etc. nodig zijn, kan dat niet meer zonder een zekere versterking van de dijk om aan de gestelde veiligheidsnormen te blijven voldoen.
- **(B) Bescherming tegen wateroverlast binnendijs (regionale wateroverlast).** Dat is wateroverlast die ontstaat doordat sloten bij hevige regenval buiten hun oevers treden. Hier is compensatie nodig om het gebied geschikt te maken voor een andere functie (van landbouwgrond naar industriegebied). Voor het Amergebied geldt dat het gebied al gevoelig is voor wateroverlast in de bestaande situatie (o.a. kwel). Daarbij speelt dat hetzelfde gebied ook nodig is voor de opvang van overtollig water van de stad, ook daarvoor moet compensatie gezocht worden.

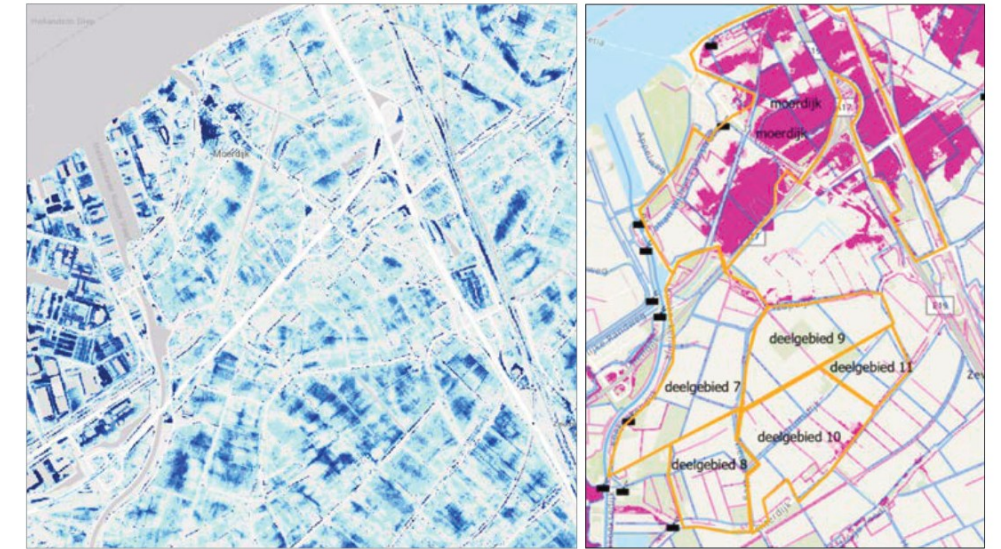
- **(C) Wateroverlast als gevolg van toename van verharding.** Om te voorkomen dat een afvoerpiek die afkomstig is van verhard oppervlak, tot wateroverlast gaat leiden, is er een compensatie-eis. Dit gaat over orde van grootte 0,3-0,4 hectare berging voor elke extra verharde oppervlak (aannee 60-80mm neerslag en waterschijf van 20 centimeter). Orde van grootte gaat dit om circa 100 - 135 hectare (in en om Moerdijk) plus 25 hectare (in en om Geertruidenberg). Let op: dit vraagt om aanvullende berekeningen.

Wat zien we in zoekgebied oost?

- Dit zijn gronden met een kans op overstroming (met een overstromingsdiepte tussen de 2 en 5 meter). Dat vraagt aandacht (ophoging noodzakelijk). Het gebied rondom het dorp Moerdijk is gevoeliger voor wateroverlast dan richting zuidoost. De compensatie opgave is hier groter.

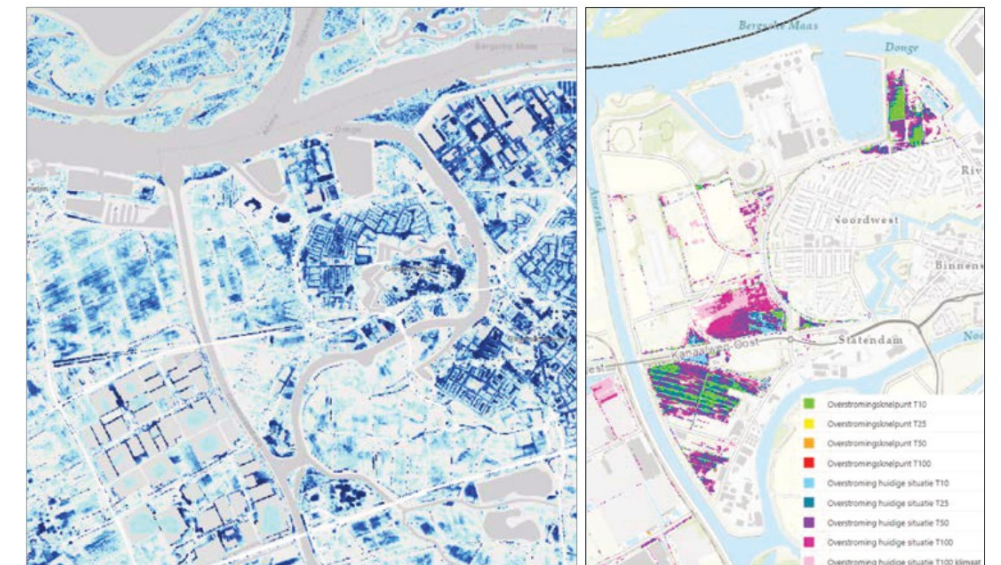
Wat zien we in zoekgebied zuidoost?

- Dit zijn gronden met een kans op overstroming (met een overstromingsdiepte tussen de 1 en 2 meter). Dat vraagt aandacht (ophoging noodzakelijk).

Waterdiepte bij kortdurende hevige neerslag (Klimaat-effectatlas)

Wateroverlast T=100 (Waterschap)

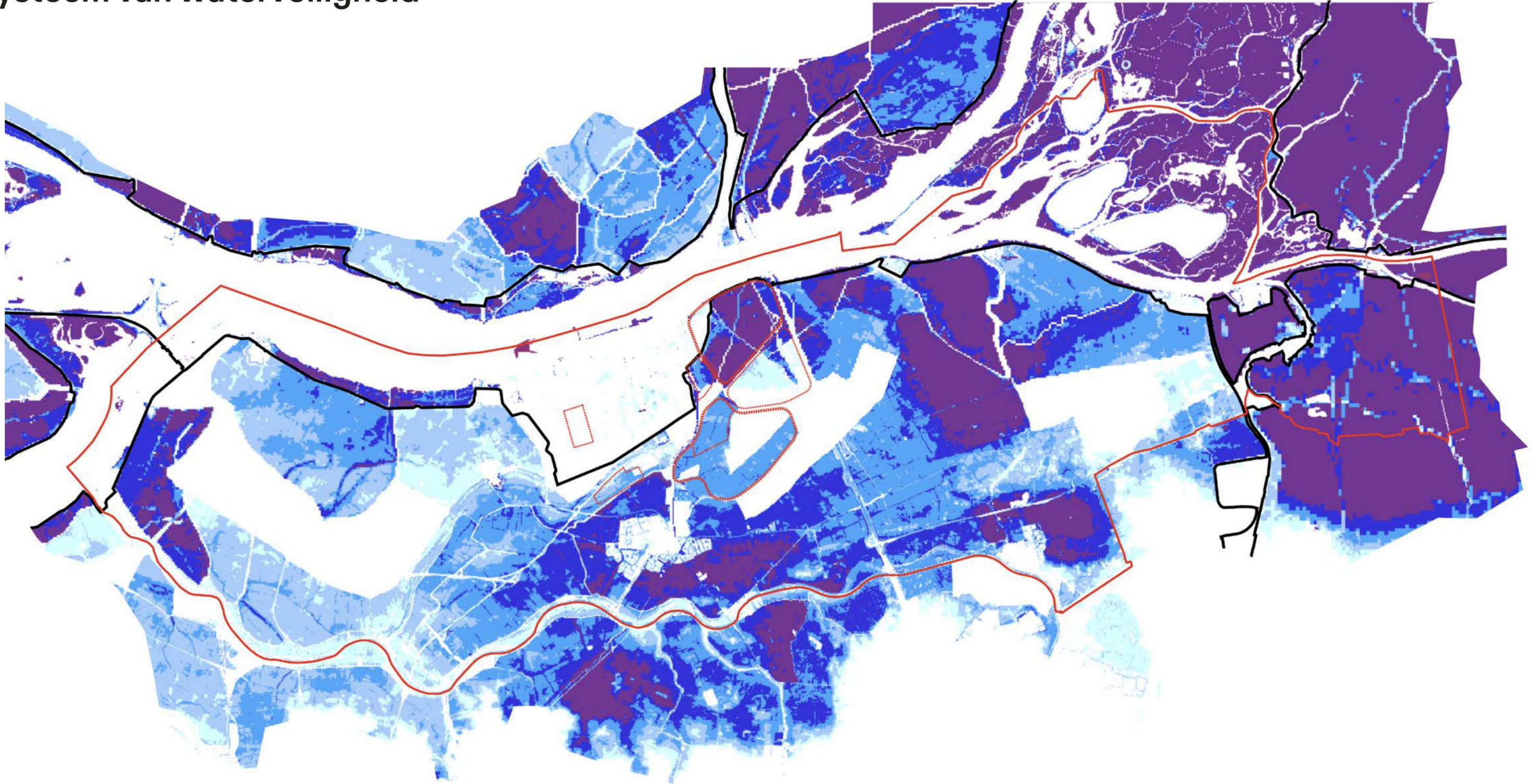

Waterdiepte bij kortdurende hevige neerslag (Klimaat-effectatlas)

Wateroverlast T=10 (Waterschap)

Systeem van waterveiligheid

De kaart laat voor de huidige situatie zien welke overstromingsdieptes mogelijk zijn bij dijkdoorbraken (vanuit zee en rivier) met een 'bijzonder kleine kans': de kans dat een gebied ongeveer 1 keer in de 100.000 jaar overstroomt (Klimaat-effectatlas).

- Waterdiepte 1,0-1,5 meter
- Waterdiepte 1,5 - 2,0 meter
- Waterdiepte 2,0 - 5,0 meter
- Waterdiepte > 5,0 meter

Systeem van industrie, goederen en energie

Hoe werkt het systeem?

- Met een zeehaven, nationale en internationale spoor- en binnenvaartverbindingen, buisleidingentransport en directe ligging aan het (inter)nationale wegennetwerk is Port of Moerdijk van grote multimodale betekenis. Port of Moerdijk is een zeehaven van nationaal belang en van steeds grotere betekenis als Europese shortsea haven. Het is een logistieke hotspot en een knooppunt van vitale infrastructuur. Met de haven gebonden logistiek worden niet alleen de bedrijven van het haven- en industrieterrein bediend, maar ook en vooral het Nederlandse en Europese achterland. Er is zowel bulk als container op- en overslag.
- Zowel de Nota Ruimte als het Nationaal Programma 'Ruimte voor economie' dichten de Nederlandse zeehavens een cruciale rol toe in de energietransitie en grondstoffentransitie. Ze spelen een belangrijke rol in de circulaire economie, bijvoorbeeld door het verwerken van afvalstoffen tot nieuwe grondstoffen en door de aanvoer van circulaire materialen. Net als in de andere zeehavens zijn veel van de op Port of Moerdijk gevestigde bedrijven aanjagers in genoemde transitie.

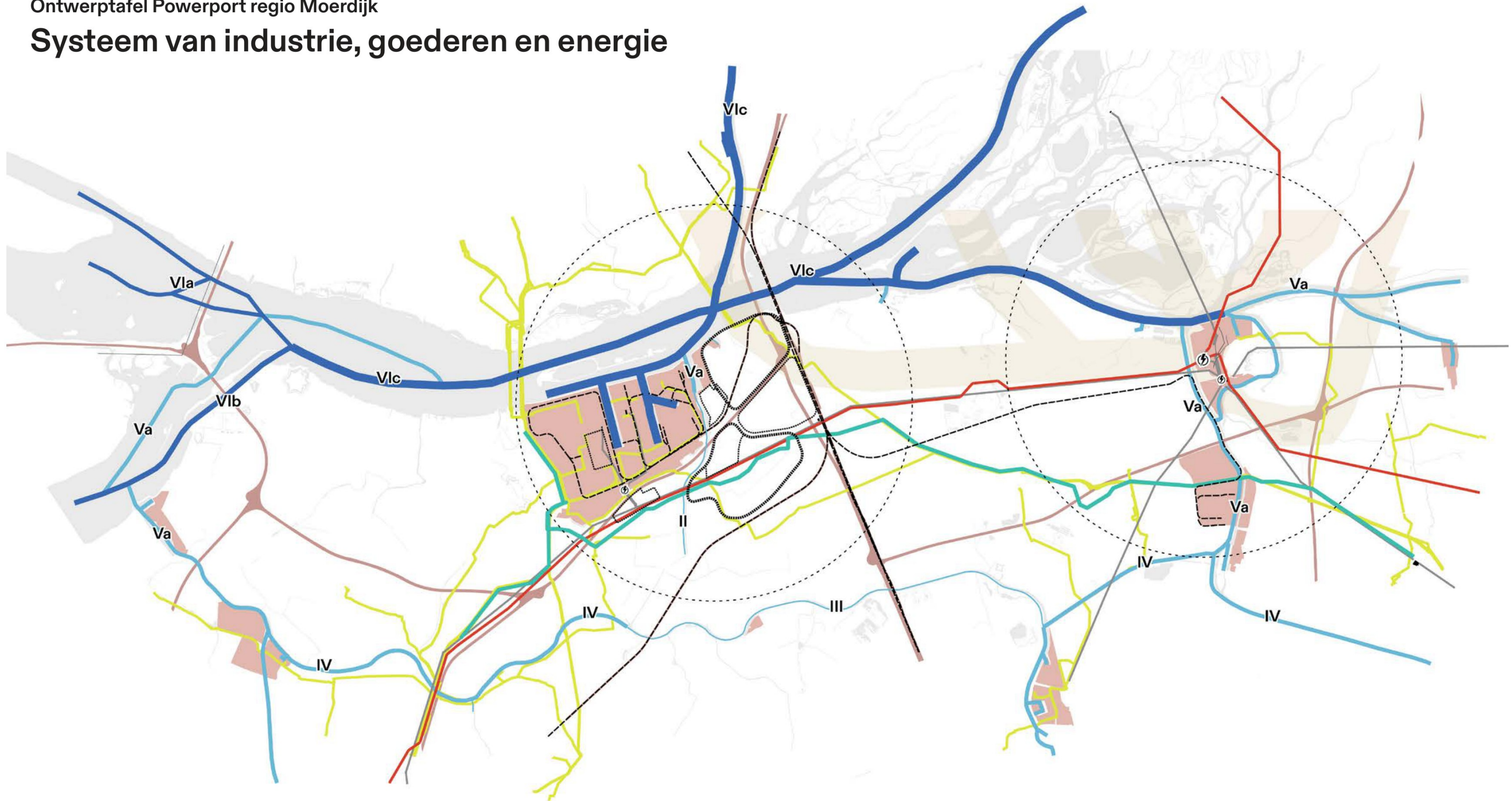
Wat zien we in zoekgebied oost?

- Dit gebied kan gebruik maken van de aanwezigheid van multimodale bereikbaarheid. Er is sprake van ligging aan het water (vaarwegklasse VIc en koelwater). Aansluiten op en doortrekken van de al aanwezige infrastructuur en assets ligt voor de hand: wegen, binnenvaart- en spoorverbindingen, buisleidingentransport.

Wat zien we in zoekgebied zuidoost?

- De aanleg van een verder landinwaarts gelegen insteekhaven (vaarwegklasse VIc) zou noodzakelijk zijn omdat er geen langshaven voorhanden is. Bovendien is er nu geen spoorverbinding aanwezig. En er is geen directe aantakking op de snelweg. Het realiseren van multimodale bereikbaarheid is hier zeer complex en duur omdat spoor, snelweg A17 en de dijk moeten worden doorkruist. Bovendien moet Roode Vaart haar functie als zoetwaterinlaat kunnen blijven vervullen. Het gebied wordt doorsneden door Delta Rhine Corridor en 380kV Rilland-Tilburg, dit werkt sterk belemmerend voor toekomstige ontwikkelingen (hier kan niet gebouwd worden). Verlegging van deze tracés is complex en kostbaar en leidt tot extra aantasting buiten de zoekrichting.

Systeem van industrie, goederen en energie

- Vaarweg
- 380kV tracé
- Delta Rhine Corridor
- Buis tracé
- Snelweg
- Spoor

Systeem van leefomgeving, gezondheid en milieu

Hoe werkt het systeem?

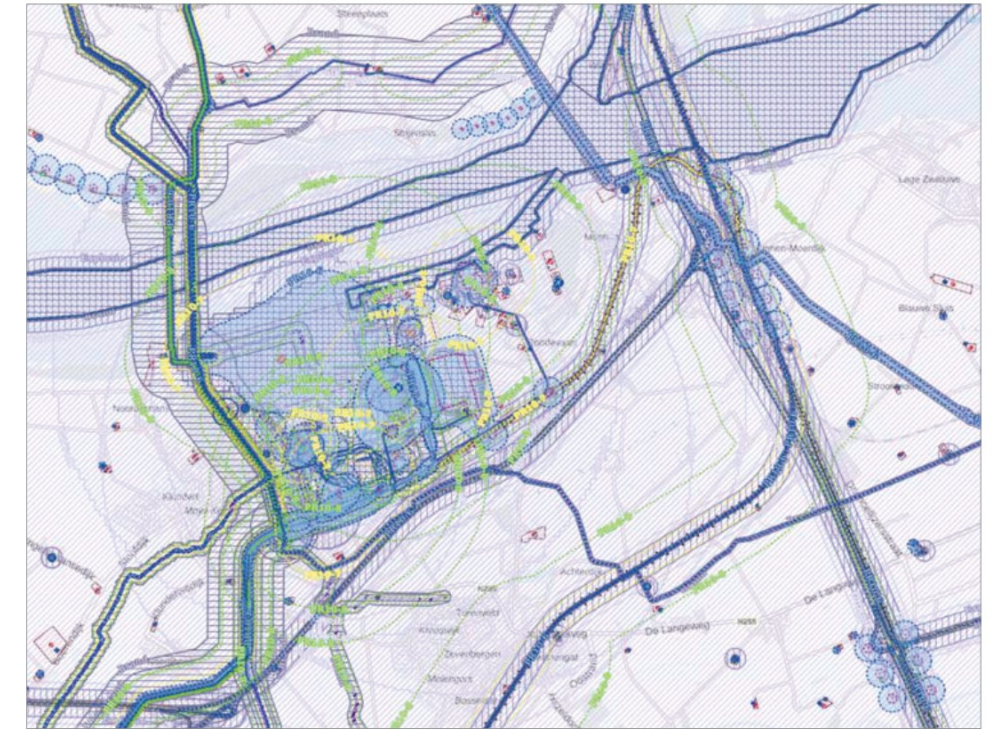
- Op de kaart 'Geluid in Nederland' is door RIVM het cumulatieve geluidseffect vanuit weg, spoor, lucht en industrie in beeld gebracht. Daarnaast zijn de geluidscontouren vanuit de industrie bekend (in zwarte stippellijnen op de kaart). Naast de industrie zijn ook de Moerdijkbrug, het spoor en de weg (A16, A17) grote veroorzakers van geluidsoverlast. Qua externe veiligheidsrisico's zijn naast de industrie ook het spoor en buisleidingen tracé (direct ten zuiden en oosten van het dorp Moerdijk) belangrijke bronnen. Groei op het spoor en verkeerstoename op de hoofdwegen vormen een belangrijk aandachtspunt.
- Voor de externe veiligheidscontouren vanuit industriële activiteiten zijn op de kaart buffers van 600m-1km ingetekend rondom de woonkernen. Eerste inschatting is dat dit voor het type activiteiten wat hier zal landen afdoende is. Voorkeur heeft inwaarts zonerende activiteiten zo ver mogelijk van de kernen vandaan ligt.
- Laagfrequent geluid kan een probleem veroorzaken bij energieprojecten, zeker als ontwikkelingen dicht bij een kern plaatsvinden. De windrichting is daarbij relevant (die komt overwegend vanuit het westen en zuiden).

Wat zien we in zoekgebied oost?

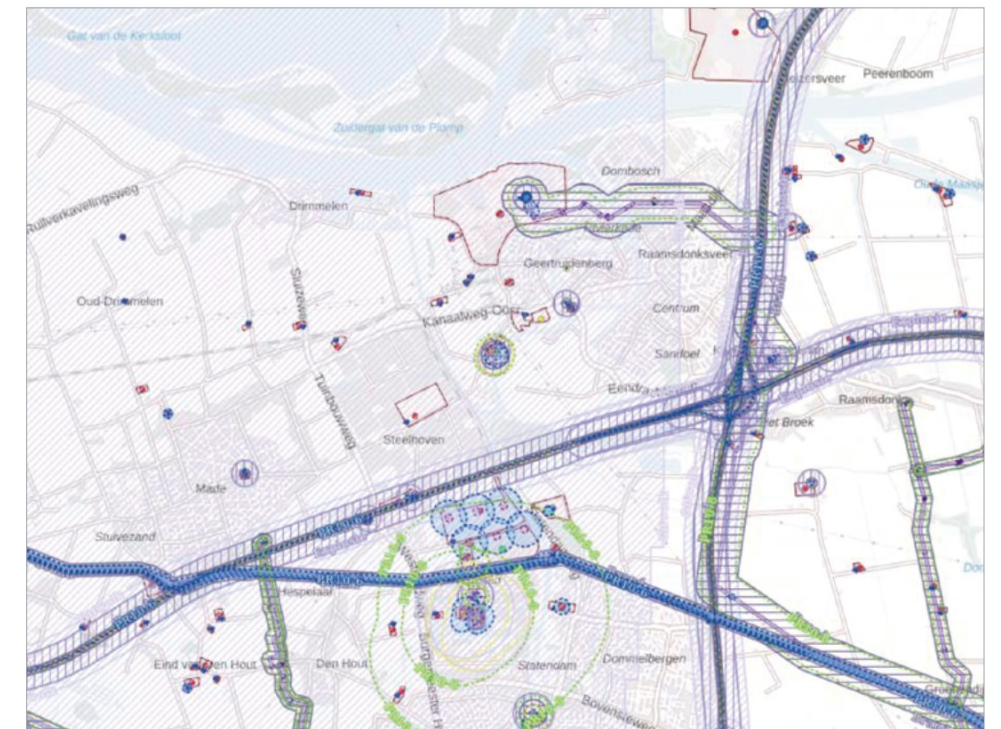
- Hier speelt ook in de huidige situatie al een opstapeling van contouren rondom geluid en externe veiligheid (als ook trilling, fijnstof, risico, stank). Kiezen voor deze richting zou concentratie van overlast betekenen.

Wat zien we in zoekgebied zuidoost?

- Dit gebied is nu nog een relatief witte vlek op de kaarten. Kiezen voor deze richting zorgt voor spreiding van overlast met een toenemende druk op de leefbaarheid van Zevenbergen, Zevenbergschen Hoek en Langeweg. Vanuit het principe 'geloofwaardige versterking van de brede welvaart' (door bewoners ingebracht als een groenblauwe buffer tussen stad en industrie als onomkeerbare ruimtelijke beëindiging) scoort deze richting slecht. Het dorp Moerdijk raakt namelijk fysiek ingesloten en aannemelijk is dat de ontwikkeldruk op de multimodaal goed bereikbare gronden zal blijven bestaan. Kiezen voor deze richting zorgt er bovendien voor dat huidige risicocontouren en geluidsdruk in zoekrichting oost toenemen (denk aan: heersende windrichting en groei op het spoor direct langs het dorp Moerdijk). Deze zoekrichting valt lastig te verenigen met het principe inwaarts zonerende activiteiten: de industrie is in deze variant vanuit alle kanten omringd door woonkernen.

Externe veiligheid Moerdijk (Atlas Leefomgeving)

Externe veiligheid Geertruidenberg (Atlas Leefomgeving)

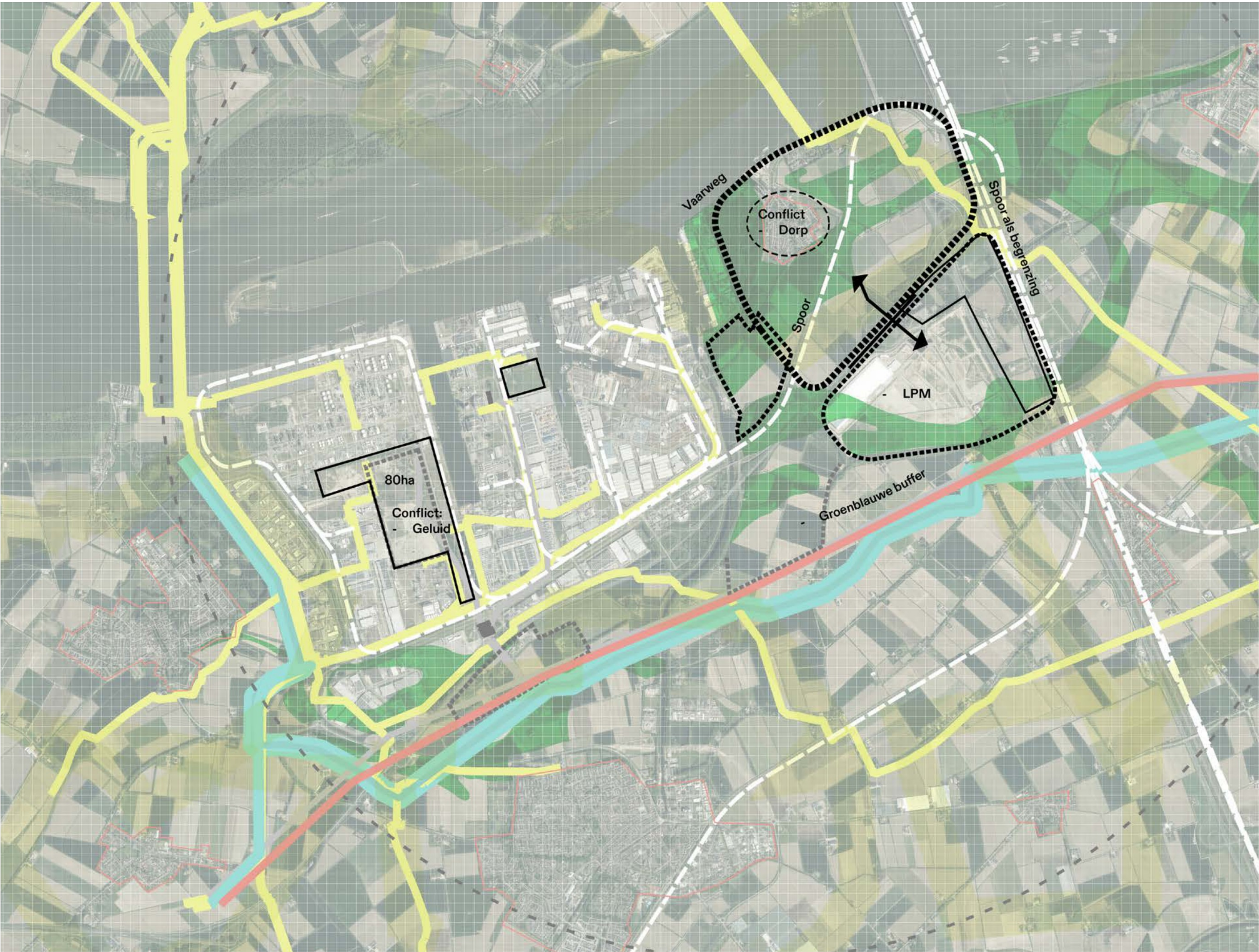
Systeem van leefomgeving, gezondheid en milieu

- Geluid in Nederland (RIVM)
- 600m - 1km buffer vanaf woonkern
- Huidige geluidscontouren

Ontwerptafel Powerport regio Moerdijk

Confrontatie systeemplagen met de zoekgebieden - Oost

Indicatie van ruimtevragers (op schaal)

80ha Batterij	55ha Elektrolyse
POM380	WoZ WoZ
130ha waterberging	20ha 380kV
130ha industrie	+110ha

Begrenzing zoekgebied is indicatief, op basis van het WVG-gebied.

Confrontatie systeemplagen met de zoekgebieden - Oost

Zoekgebied Oost

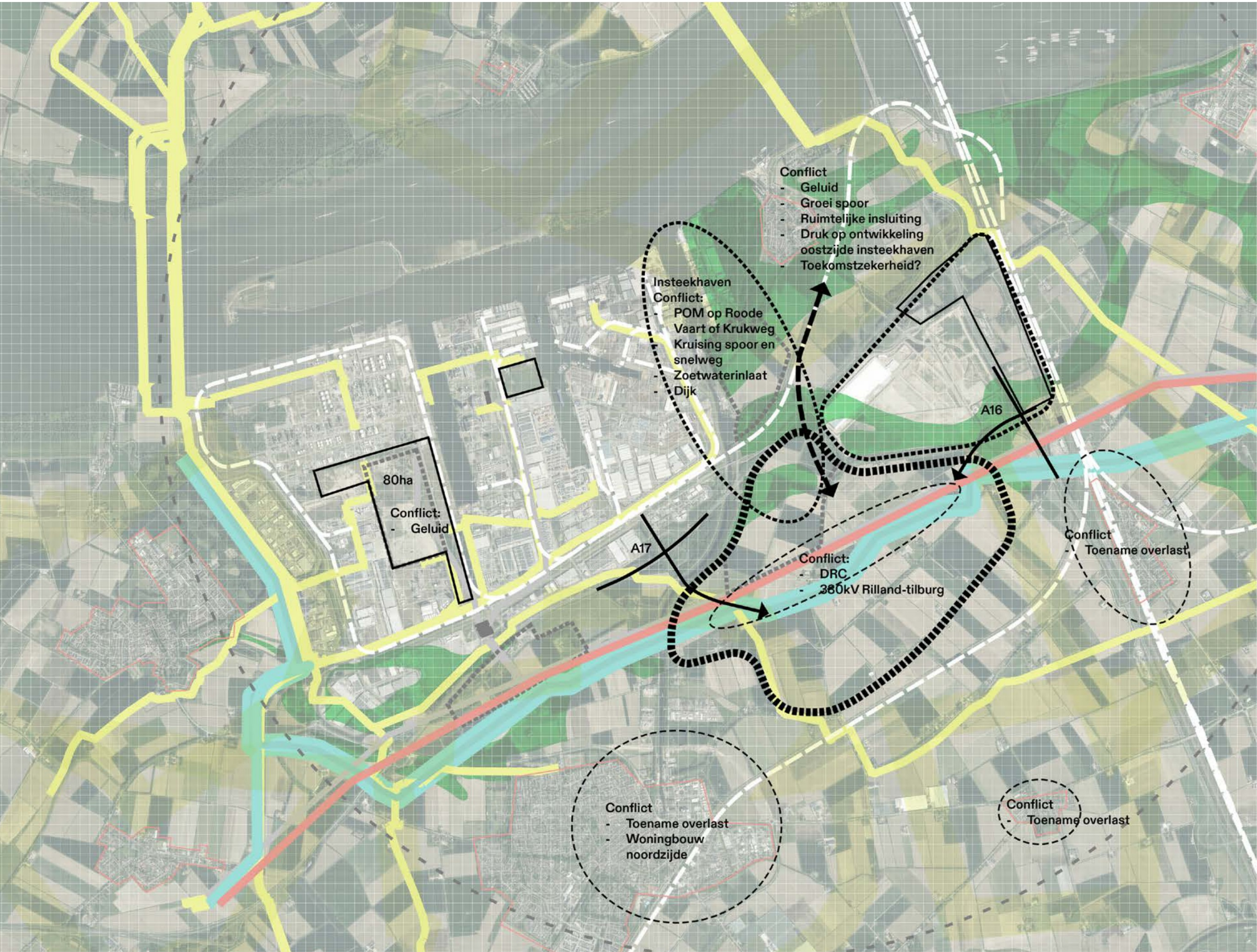
- **In deze zoekrichting is er geen toekomst voor het dorp Moerdijk.**
- **Dit gebied kan gebruik maken van de aanwezigheid van multimodale bereikbaarheid.** Er is sprake van ligging aan het water (vaarwegklasse VIc en koelwater). Aansluiten op en doortrekken van de al aanwezige infrastructuur en assets ligt voor de hand: wegen, binnenvaart- en spoorverbindingen, buisleidingentransport.
- **Gebied zal moet worden opgehoogd, overeenkomstig het bestaande Haven- en Industriegebied.** Dit zorgt voor kweldruk in het gebied, wat lokaal kan worden opgelost en bij kan dragen aan de waterhuishouding op de zeekleigronden. De opgave voor watercompensatie is groot.
- **Een positionering van POM380 op Roode Vaart of de noordelijke optie Krukweg (afroden van LPM) ligt in deze optie voor de hand.** POM op Krukweg (Zuid) is in deze optie nadelig: omdat er een losstaand element wordt gecreëerd in het landschap (met bijbehorende geluidsproductie).
 - *Let op: POM380 past niet binnen de huidige contouren van de strategische reserve Roode Vaart. Ontwikkeling gaat over de leefbaarheidsgrenzen van het dorp Moerdijk heen.*
- **In de zuidoostelijke richting blijft ruimte voor de landbouw.** In de buffer tussen stad en industrie kan ruimte worden gevonden voor een robuuster watersysteem.

Confrontatie systeemplagen met de zoekgebieden - Oost

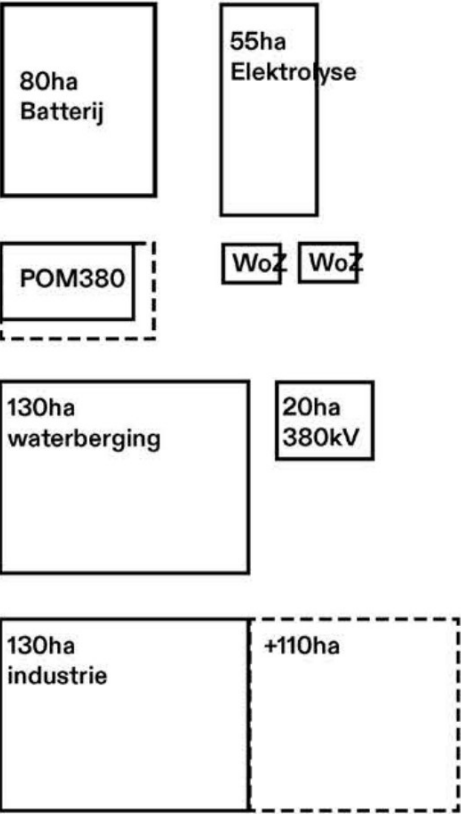
Let op: dit is geen ontwerp. Montage (op basis van referenties op schaal) ten behoeve van impactanalyse.

Confrontatie systeemplagen met de zoekgebieden - Zuidoost

Indicatie van ruimtevragers (op schaal)

Begrenzing zoekgebied is indicatief, op basis van het WVG-gebied.

Confrontatie systeemplagen met de zoekgebieden - Zuidoost

Zoekgebied Zuidoost

- **Het realiseren van multimodale bereikbaarheid is hier zeer complex en duur omdat spoor,** snelweg A17 en de dijk moeten worden doorkruist. De aanleg van een verder landinwaarts gelegen insteekhaven (vaarwegklasse VIc) zou noodzakelijk zijn omdat er geen langshaven voorhanden is. Bovendien is er nu geen spoorverbinding aanwezig. En is er geen directe aantakking op de snelweg.
- **Een landinwaartse insteekhaven kan groot effect hebben op het bodem en watersysteem** (getijdewerking, inklinking veenlagen, verlaging grondwaterstand).
- **Roode Vaart moet haar functie als zoetwaterinlaat kunnen blijven vervullen.** Dat betekent dat de Roode Vaart niet kan worden gebruikt voor koelwater.
- **Het gebied wordt doorsneden door Delta Rhine Corridor en 380kV Rilland-Tilburg,** dit werkt sterk belemmerend voor toekomstige ontwikkelingen (hier kan niet worden gebouwd). Verlegging van deze tracés is complex en kostbaar en leidt tot extra aantasting buiten de zoekrichting.
- **In deze zoekrichting conflicteert POM380 op Roode Vaart of Krukweg (Noord) met het realiseren van een multimodale verbinding tussen bestaande en nieuwe industrie** (insteekhaven, spoor, snelweg). Voor POM380 komt dan de Krukweg Zuid of locatie Keenweg in beeld. Inclusief geluidsoverlast voor de kern Zevenbergen.
- **Niet alleen in dit zoekgebied maar ook in zoekgebied oost komt er een extra ruimteclaim op de landbouw.** In relatie tot verzilting en de ruimtevraag voor een

robuuster watersysteem. Maar ook door kweldruk die een probleem veroorzaakt om de toch al natte gronden rondom Moerdijk.

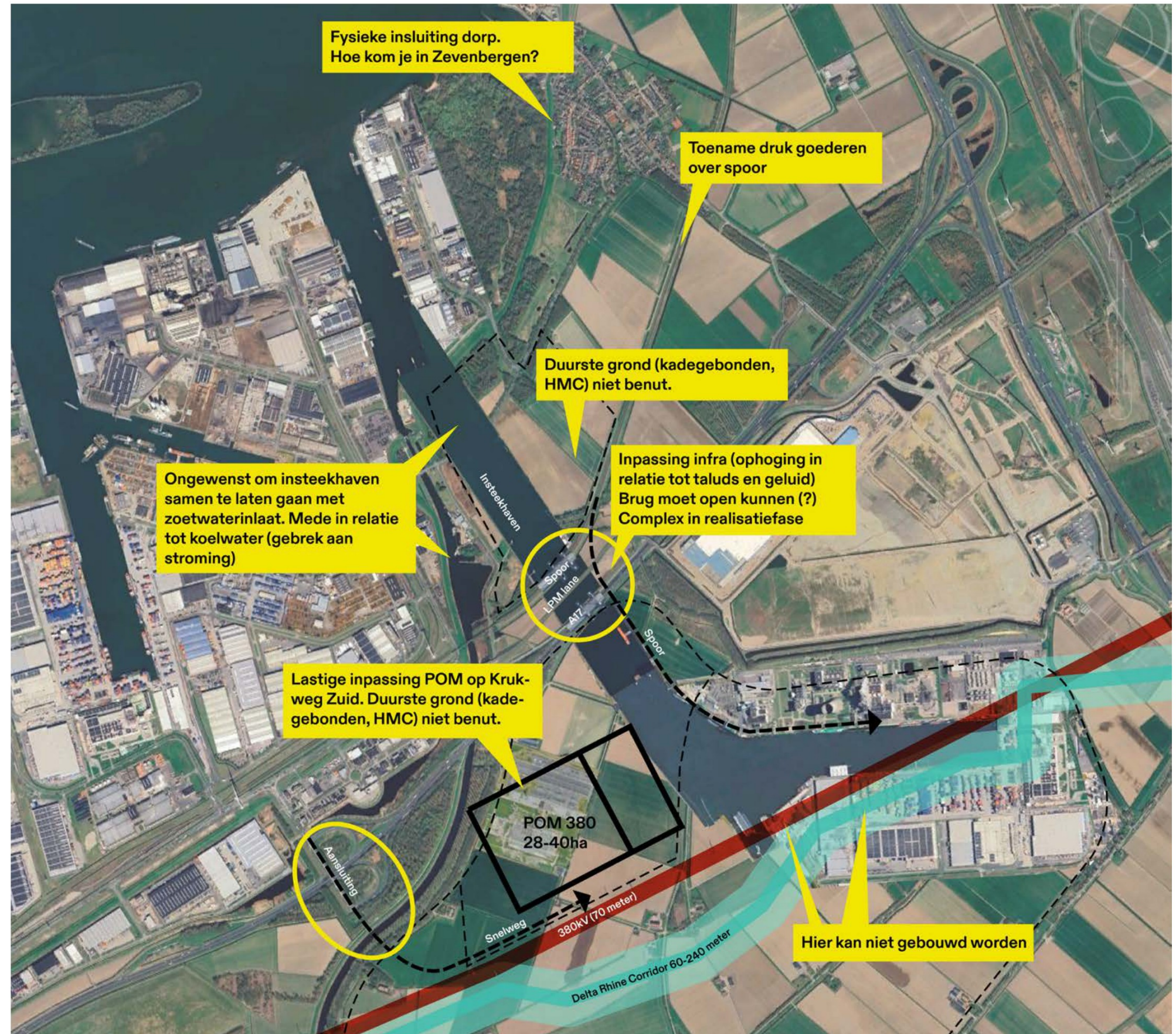
- **Het versterken van de leefbaarheid is in deze zoekrichting niet realistisch.** Vanuit het principe ‘geloofwaardige versterking van de brede welvaart’ (door bewoners ingebracht als een groenblauwe buffer tussen stad en industrie als onomkeerbare ruimtelijke beëindiging) scoort deze richting slecht. Het dorp Moerdijk raakt namelijk fysiek ingesloten en aannemelijk is dat de ontwikkeldruk op de multimodaal goed bereikbare gronden zal blijven bestaan. Kiezen voor deze richting zorgt er bovendien voor dat huidige risicocontouren en geluidsdruk in zoekrichting oost toenemen (als gevolg van heersende windrichting en groei op het spoor direct langs het dorp Moerdijk).
- **Deze zoekrichting valt lastig te verenigen met het principe inwaarts zoneren: de industrie is in deze variant vanuit alle kanten omringd door woonkernen.** Voor LPM is er eerder vanuit dit argument bewust voor gekozen om hier geen verwerking van gevaarlijke stoffen toe te staan.

Confrontatie systeemplagen met de zoekgebieden - Zuidoost

Let op: dit is geen ontwerp. Montage (op basis van referenties op schaal) ten behoeve van impactanalyse.

Let op: Wanneer vanuit de hoge inpassings-complexiteit wordt gekozen voor een variant Zuidoost zonder multimodale ontsluiting voldoet deze niet aan de vestigingsvoorwaarden die horen bij de voorliggende ruimtevraag. In dat geval zal er programmatisch sprake zijn van een regulier industrieterrein.

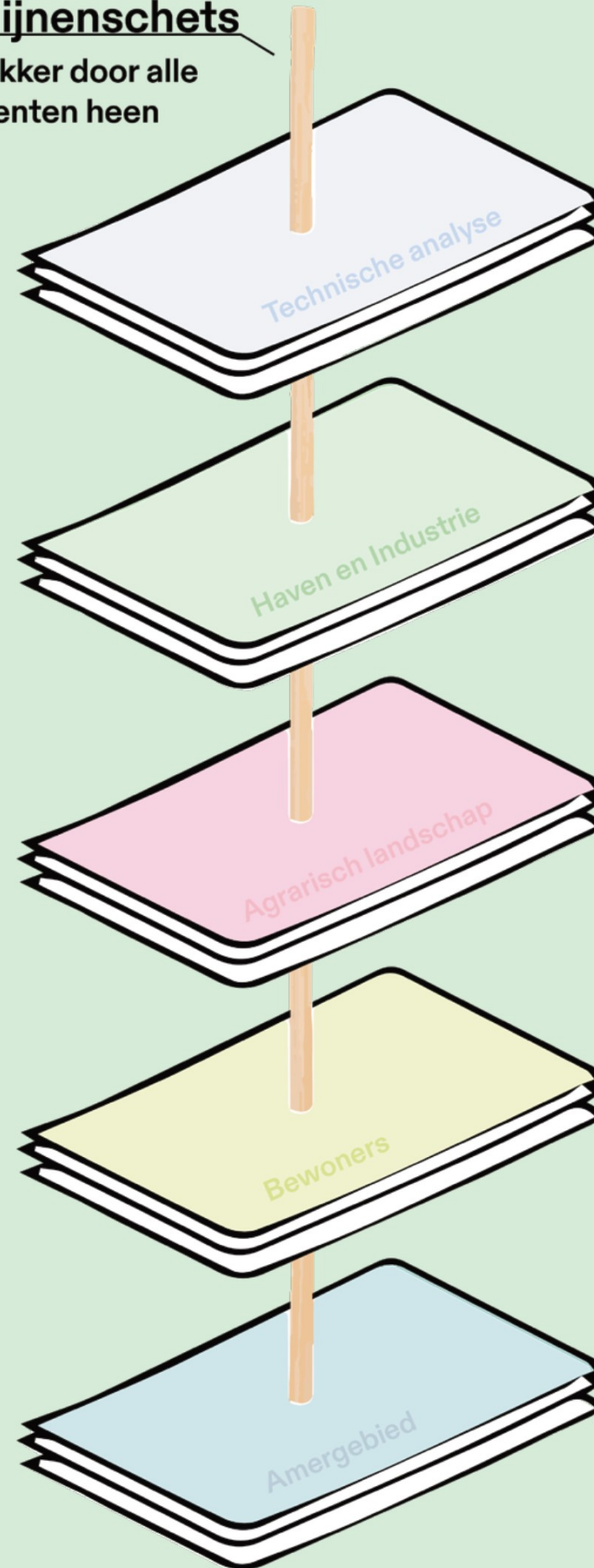
Bij een alternatief waarbij de strategische reserve Roode Vaart wordt ingezet als insteekhaven is er een tekort aan ruimte en zal oostwaarts moeten worden uitgebreid richting het dorp Moerdijk.

3. Spoor Haven en Industrie

Hoofdlijnenschets

- Satéprikker door alle documenten heen

Technische verdiepende analyse

- Bodem, water, natuur en landbouw
- Waterveiligheid
- Industrie, goederen en energie
- Leefomgeving, gezondheid en milieu
- Confrontatie van systeemplagen met de zoekgebieden

Spoor Haven en Industrie

- Oplegnotitie
- Visiedocument Havenbedrijf Moerdijk
- VNO-NCW

Agrarisch landschap

- Oplegnotitie
- Randvoorwaarden en condities
- Positiebepaling ZLTO

Bewoners

- Oplegnotitie
- Besluiten december
- Randvoorwaarden en condities

Amergebied

- Sessieverslagen bewoners
- Eerste spiegel initiatiefnemers

OPLEGNOTITIE HAVEN EN INDUSTRIE

Inleiding

Op 11 juni 2025 is het BOL-besluit genomen: in de Powerportregio wordt ruimte geboden aan ongeveer 700 ha voor de energietransitie en autonome ontwikkeling van bedrijvigheid, waaronder het verduurzamen en het circulair maken van de bestaande industrie.

In het gebied aansluitend aan het haven- en industriecluster Moerdijk wordt ongeveer 450 ha uitbreiding voorzien van nieuwe industrie en energie-infrastructuur. Er is afgesproken dat er in december 2025 een besluit genomen zal worden over het zoekgebied (Oost of Zuidoost) en zullen de randvoorwaarden en condities worden bepaald die verbonden worden aan deze gebiedsontwikkeling. Parallel aan de uitbreiding is afgesproken om de bestaande (milieu)ruimte beter te benutten en om een nationaal strategisch profiel op te stellen, in samenhang met de andere haven- en industrieclusters van nationaal belang. Op basis van dit profiel willen partijen gezamenlijk bepalen voor welke vormen van (circulaire) economie ruimte geboden kan worden.

In september en oktober hebben meerdere gesprekken plaatsgevonden tussen vertegenwoordigers van de Ontwerptafel, de industrietafel Moerdijk, VNO-NCW, bedrijven op- en buiten het industrieterrein, SBRT, SRWB, provincie Noord-Brabant, Rijk, gemeente Moerdijk en een aantal omliggende gemeentes. In deze sessies staan een aantal thema's centraal, om de randvoorwaarden en condities op te halen vanuit het perspectief van de industrie.

1. **Profiel:** Wat is het nationale strategische profiel voor het HiM? Hoe ziet de regio dat en wat betekent dat voor het HiM? Wat is ervoor nodig om dat te realiseren? En wat betekent dat voor de Brede Welvaart in de regio? Hoe creëren we een werkend systeem voor het HiM in relatie tot de bredere regio?
2. **Verdichten en intensiveren:** Wat zijn de mogelijkheden voor bedrijven om te intensiveren? Wat zijn randvoorwaarden voor bestaande bedrijven om te kunnen intensiveren?
3. **Uitbreiding:** Het haventerrein gaat uitbreiden. Wat is van belang voor het havenbedrijf en industrie? Wat voor locatie-eisen/karakteristieken voor kavels zijn nodig voor bedrijven? Wat is het strategisch profiel dat de bedrijven uit de haven voor zich zien?

Profiel:

Port of Moerdijk is een haven van nationaal belang, de 4de zeehaven van Nederland en is de verst in het land gelegen haven van Nederland. Het is een shortsea-haven die beschikt over vier vervoersmodaliteiten: weg-, water- en spoorwegen, en buisleidingen. Het is geen mainport zoals Rotterdam of Antwerpen. Op het haventerrein zitten nu zo'n 400 bedrijven, met een sterk profiel op logistiek en chemische industrie. De haven, maar ook de regio en West-Brabant in zijn geheel, hebben vanuit de historie al langere tijd een rol in de verwerking van grondstoffen. Denk bijvoorbeeld aan de chemische industrie sinds de vestiging van Shell in Moerdijk en het cluster rondom Cosun dat biobased grondstoffen verwerkt. Verder is het gebied uniek door de type aanwezige kennis en infrastructuur, zowel boven als onder de grond.

In de haven staat chemische productie, van bijvoorbeeld propeen/etheen/olefinen, centraal. De participanten geven in gesprekken aan dat dit ook zo zal blijven in de toekomst, als randvoorwaarden in orde zijn. De producten die in de haven worden gemaakt zullen dus hetzelfde blijven, maar de grondstoffen en processen veranderen. Nu is dat het kraken van nafta, maar richting 2050 zijn er verschillende alternatieven denkbaar zoals pyrolyse, vergassing en vergisting van circulaire reststromen en biobased stromen. Momenteel wordt nafta nog per buisleiding vervoerd naar Moerdijk, er zullen verschillende stromen (met logistiek en opslag) nodig zijn in de toekomst. In het algemeen geldt dat circulaire stromen minder energie-intensief zijn dan fossiele, waardoor meer ruimte nodig is voor logistiek en opslag. Voor de productie van methanol bijvoorbeeld is meer dan de helft van het ruimtebeslag van een site nodig voor logistiek en opslag.

Moerdijk is al een belangrijk infrastructureel knooppunt voor Nederland, dit zal in de toekomst toenemen door de verschillende energieprojecten die gerealiseerd worden in de regio. Moerdijk is een plek waar verschillende energiemodaliteiten samenkomen:

- Elektriciteit middels uitbreiding van het 380kV net en 1-2 aanlandingen van wind op zee;
- Waterstof middels de waterstof-backbone en de Delta Rhine Corridor (DRC);
- En CO₂ middels dezelfde DRC en Delta Schelde CO₂nnnection.

Hierdoor is het haventerrein een logische plek voor energie-intensieve industrie, die gebruik kan maken van deze combinatie aan energiemodaliteiten. Participanten hebben aangegeven dat de schaarse ruimte bestemd voor energie-intensieve industrie beschermd moet worden. Het HiM is de enige locatie met een hoge milieucategorie (5/6) in Noord-Brabant en moet dus gebruikt worden voor activiteiten met de hoogste milieubelasting. Het is van belang om te sturen op welke activiteiten binnen het HiM moeten plaatsvinden en welke elders kunnen in de Powerport regio.

In bredere context is West-Brabant bezig met het ontwikkelen van een economische strategie. Volgens participanten liggen er kansen in de economische structuur van West-Brabant, in relatie tot de Powerport regio en het HiM. Regio West-Brabant wil bijvoorbeeld inzetten op een biobased economie en op biotech. Het is de moeite waard om te onderzoeken of reststromen op het HiM verder verwerkt kunnen worden in de bredere regio. Het is van belang om goed af te stemmen tussen deze ontwikkelingen, door bijvoorbeeld samenwerking te stimuleren tussen de haven van Moerdijk en regionale binnenhavens. Zo geeft West-Brabant aan dat de binnenhavens ook al kampen met schaarse ruimte voor het opbouwen van circulaire waardeketens.

Verdichten en intensiveren:

Bedrijven hebben aangegeven dat zij bereid zijn om mee te denken over hoe zij kunnen intensiveren op bestaande terreinen. Zij zien ook kansen voor het beter benutten van hun terreinen maar hebben te maken met verschillende knelpunten. Het havenbedrijf ondersteunt deze gedachte. Zo is er theoretisch nog ruimte beschikbaar op het haventerrein, maar is deze ruimte in de realiteit niet te gebruiken vanwege gebrek aan geluid- en stikstofruimte. Mogelijk is intensivering op het Industrial Park Moerdijk (IPM) nog intensivering mogelijk, door het ondergronds brengen van de bestaande 150kV infrastructuur.

In gesprekken met bedrijven hebben zij bij herhaling aandacht gevraagd voor missende randvoorwaarden die het investerings- en vestigingsklimaat voor de energie-intensieve industrie verder onder druk zetten. Ook is het signaal afgegeven dat er snel maatregelen getroffen moeten worden, vanuit buitenlandse kantoren wordt vaak al niet meer gekeken naar Nederland voor nieuwe investeringen. Ook is er verwezen naar het sluiten of stopzetten van projecten en sites in andere delen van Nederland, met recente voorbeelden uit de Rotterdamse haven. De knelpunten kunnen gecategoriseerd worden in 1) cluster overstijgende knelpunten en 2) knelpunten op clusterniveau. De knelpunten op de twee niveaus hebben enige overlap.

1. Cluster overstijgende knelpunten: knelpunten op het niveau van de nationale en Europese markt, wet- en regelgeving.
 - Hoge energie- en netwerkkosten vergeleken met andere Europese landen
 - Achterblijvende marktontwikkeling voor circulaire producten en concurrentie met bedrijven buiten Europa
 - Beperkingen vanuit de Wet Natuur (stikstof)
 - Beperkingen vanuit de Kaderrichtlijn Water (KRW). Heeft invloed op koelwater industrie en mogelijkheden voor elektrolyse
 - CO₂ beprijzing (CO₂ heffing)
 - Hoge belasting op afvalverwerking
 - Beperkingen voor het opzetten van energyhubs. Samenwerkingen lopen vast op de aansprakelijkheden van deelnemende bedrijven
2. Knelpunten op clusterniveau: knelpunten die specifiek zijn voor het HiM/de regio.
 - Traagheid omgevingsvergunningverlening/versplinterde vergunningsverlening
 - Beperkingen in geluidruimte Moerdijk
 - Beperkingen in stikstofruimte op en rondom het HiM
 - Plaatselijke netcongestie, er staan veel bedrijven op de wachtlijst van netbeheerders
 - Uitstel van de aanleg van energie-infrastructuur. Leg zoveel mogelijk gebundeld aan om fragmentatie tegen te gaan en stijging in kosten te voorkomen.
 - Regels in bouwbesluiten die leiden tot suboptimaal ruimtegebruik:
 - Verplichting tot onbebouwd oppervlakte
 - Verplichting tot kantoorruimtes. Kantoren staan vaak leeg. Deze mogen ook niet worden verhuurd aan derden.
 - Maximale hoogte voor bouwwerken. Limiteert efficiënt/meervoudig ruimtegebruik. Zo is het LPM gelimiteerd tot 20 meter hoogte, waardoor stapeling beperkt mogelijk is.
 - Hoge parkeernormen

Uitbreiding:

Partijen hebben tijdens de participatie aangegeven dat een strategische uitbreiding van het HiM een logische keuze is. Vooral vanuit de logica dat meer ruimte nodig is voor energie-infrastructuur en het opslaan en vervoeren van grondstoffen ten behoeve van de circulaire economie. Het is van belang om nieuwe energie-infrastructuur zo dicht mogelijk bij bestaande infrastructuur te realiseren. Daarbij halen partijen aan dat het Rijk onlangs in de Ontwerp Nota Ruimte heeft aangegeven dat de haven- en industrieclusters van nationaal belang zijn en waar mogelijk strategisch uitgebreid moeten worden om ruimte te bieden voor haven-, industriële en grootschalige energiefuncties.

Het havenbedrijf heeft aangegeven een aanzienlijke lijst te hebben aan potentiële bedrijven die zich willen vestigen op het HiM, vooral in de logistiek en de circulaire economie. Voor deze activiteiten is ruimte nodig met een waterverbinding, dus een uitbreiding van de havenfunctie is dan essentieel. Hiervoor ligt de oostelijke richting het meest voor de hand. Partijen geven ook aan dat de oostelijke richting een logische keuze is met betrekking tot aanwezige infrastructuur, zoals water, weg, spoor en buisleidingen. Het is ook makkelijker om milieuruimte te creëren en de veiligheidszoning aan te houden. Bij de zuidoostelijke richting is het bouwen van een nieuwe insteekhaven een complexe en ruimte-intensieve onderneming. Dit heeft ook impact op de al aanwezige infrastructuur. De aanwezige spoorverbindingen en snelwegen moeten bijvoorbeeld verlegd worden om de landinwaartse haven te realiseren. Een alternatieve ontwikkeling is om alleen een droog bedrijventerrein te realiseren in zuidoostelijke richting. Hierdoor neemt de druk op de natte kavels op het huidige haventerrein verder toe.

Uit gesprekken met bedrijven blijkt dat zij nog een beperkte rol zien voor zichzelf in de uitbreiding. De uitbreiding van het HiM is een lange-termijn ontwikkeling (richting 2050). Uit gesprekken met de bedrijven is gebleken dat zij vooral bezig zijn met de korte-termijn knelpunten, die hierboven beschreven staan. Het bedrijfsleven heeft geen uitgesproken visie op welke bedrijven wel of niet huisgevest moeten worden op het HiM. Andere partijen vinden dat het HiM vooral bedrijvigheid moet huisvesten in lijn met het strategische profiel, die gebruik maken van de collectieve voorzieningen en industriële symbiose op het HiM.

Conclusie

De partijen waarmee is gesproken zijn het eens over het strategische profiel dat Moerdijk heeft en ook hoe dit profiel zich moet ontwikkelen richting 2050. Moerdijk is een haven waar verwerking van grondstoffen centraal staat, met bedrijven in de chemie en benodigde logistiek. Partijen vinden het logisch dat er meer ruimte nodig is voor de industrie in Moerdijk, omdat er een transitie moet plaatsvinden van fossiele naar biobased en circulaire grondstoffen.

Bedrijven geven aan dat zij willen meedenken hoe het huidige HiM kan verdichten. Hiervoor moet wel gewerkt worden aan knelpunten op nationaal/Europees en lokaal niveau. Dit moet snel, want de industrie verkeert in zwaar weer. Bedrijven zien nog een beperkte rol voor zichzelf in de strategische uitbreiding, zij maken zich zorgen om de knelpunten op korte termijn en zijn minder bezig met een toekomstvisie richting 2050. Het opstellen van een toekomstvisie voor Moerdijk krijgt meer focus bij de verschillende overheidslagen.

Partijen hebben aangegeven dat een uitbreiding in oostelijke richting het meest voor de hand ligt, als wordt gekeken vanuit de strategische knoopwaarde van Moerdijk t.o.v. de bestaande infrastructuur. Bedrijven kunnen deze logica onderschrijven, maar vinden dat er op korte termijn stappen gezet moeten worden op de acute knelpunten zoals stikstof, netcongestie en het investeringsklimaat. Om de Powerport ontwikkeling geloofwaardig te houden voor de industrie is het van belang om parallel aan de lange termijn gebiedsontwikkeling ook, gezamenlijk met bedrijven, te werken aan acute knelpunten.

PORT OF MOERDIJK EN POWERPORT: RUIMTE VOOR GROENE GROEI

VISIEDOCUMENT HAVENBEDRIJF MOERDIJK

PORT OF MOERDIJK EN POWERPORT: RUIMTE VOOR GROENE GROEI

Wat betekent de ruimtevraag vanuit Powerport regio Moerdijk voor het haven- en industrieterrein? Is het mogelijk om een deel van de Powerport-ontwikkelingen een plek te geven binnen het bestaande haven- en industrieterrein? Wat zijn de voorwaarden bij die inbreiding c.q. herstructurering? Of is het logischer om ruimte te vinden door uitbreiding van het haven- en industrieterrein? In welke richting en wat zijn dan de voorwaarden?

Dat is, concreet vertaald, de vraag die het Bestuurlijk Overleg Leefomgeving (BOL) heeft voorgelegd aan Havenbedrijf Moerdijk.

Rijk en Regio constateren dat de ruimtevraag van de Powerport regio Moerdijk ook bij een minimaal pakket van onafwendbare en zeer aannemelijke ontwikkelingen niet past binnen de bestaande (milieu)ruimte van het haven- en industrieterrein van Moerdijk en Amercentrale-terrein in Geertruidenberg en besluiten daarom om –naast maximale inzet op inbreiding en herstructurering - het haven- en industriecluster van Moerdijk en het Amercentrale-terrein in Geertruidenberg strategisch uit te breiden.

Havenbedrijf Moerdijk is verzocht om in het kader van het participatieproces zijn visie te geven op het genoemde besluit en aan te geven welke randvoorwaarden en condities van belang zijn met het oog op de beoogde inbreiding/herstructurering dan wel uitbreiding van het haven- en industrieterrein.

In de visie van Havenbedrijf Moerdijk is uitbreiding van het haven- en industrieterrein in oostelijke richting de meest logische oplossing.

A. RICHTINGGEVENDE ONTWIKKELINGEN

Aan de visie van het havenbedrijf op de aan Powerport gerelateerde ruimtevraag liggen drie richtinggevende ontwikkelingen ten grondslag:

1. De grondstoffentransitie
2. De energietransitie
3. De ontwikkeling van Port of Moerdijk

Zowel de grondstoffentransitie als de energietransitie hebben een belangrijke impact op het huidige en toekomstige Port of Moerdijk. De invloed van de energietransitie is nu al merkbaar en zichtbaar. Die van de grondstoffentransitie, ofwel transitie naar een circulaire economie, is dat ook maar is naar de toekomst toe nog ingrijpender.

Strategisch economisch belang

De grondstoffentransitie en energietransitie zijn ook in strategisch economisch opzicht van belang voor Nederland en Europa. Beide transitie dragen immers bij aan minder afhankelijkheid van de rest van de wereld op het gebied van energie en grondstoffen. Het succes van genoemde transitie bepaalt mede de mate van economische autonomie.

1. DE GRONDSTOFFENTRANSITIE

Naast logistiek is de chemische industrie de belangrijkste sector op Port of Moerdijk. In de industrie vindt momenteel, conform nut en noodzaak, een enorme verduurzamingsslag plaats. Steeds meer bedrijven streven ernaar om circulair te gaan opereren door over te schakelen op een ander (lees: groener) gebruik van grondstoffen. Met als gevolg dat andere grondstoffen nodig zijn en vaak ook grotere en dikkere volumes daarvan. Bij Port of Moerdijk komen die grondstoffen nu nog deels van recyclingbedrijven, die op het haven- en industrieterrein goed vertegenwoordigd zijn. Maar er zal in toenemende mate behoefte zijn aan grondstoffen die van elders moeten worden aangevoerd. Tegelijk zullen de recyclingbedrijven op Moerdijk zich verder ontwikkelen richting circulaire industrie en hun grondstoffen ook exporteren naar het Nederlandse en Europese achterland.

Europees beleid

De overschakeling naar circulaire industrie, zoals we deze ontwikkeling noemen, staat niet op zichzelf. Het is Europees beleid (European Circular Economy Act) om de transitie naar een circulaire economie te versnellen en op die manier de economische concurrentiekracht van Europa te versterken. Ook in Nederland wordt de circulaire chemie 'een essentiële motor van de industrie' genoemd. Chemische bedrijven vormen een belangrijke schakel in uiteenlopende ketens: chemie levert de grondstoffen voor tal van bedrijven en voor producten die we dagelijks gebruiken. Port of Moerdijk kent steeds meer voorbeelden van bedrijven die hun rol pakken in die grondstoffentransitie. Zo zijn er bedrijven die emissiearm cement produceren of kritische grondstoffen zoals metaal herwinnen uit elektronische apparatuur. Deze bedrijven zijn, mét Shell Moerdijk, de huidige kernspelers in de grondstoffentransitie. Shell Moerdijk, de grootste werkgever in ons gebied (geen raffinaderij maar een echte basischemie), heeft met de pyrolyse-olie upgrader recent enorm geïnvesteerd in het moderniseren en verduurzamen van de krakers: het bedrijf haalt hiermee grondstoffen uit afvalplastics. Ook de verdere chemiesector beschouwt Port of Moerdijk als een aantrekkelijke vestigingsplaats. Zo geeft een onderneming als LyondellBasell, dat onlangs aankondigde zijn fabriek in Rotterdam te sluiten, aan Port of Moerdijk te beschouwen als 'de flagship plant' voor haar bedrijf.

Meer ruimte nodig

De circulaire economie is geen aparte sector, maar een transitie van de héle economie. Het in september van dit jaar verschenen rapport van Stec Group en CE Delft, dat als bouwsteen geldt voor de onlangs door het kabinet gepresenteerde Nota Ruimte, geeft aan dat de circulaire economie meer ruimte zal claimen op bedrijventerreinen. Circulaire activiteiten vragen om extra ruimte; bijvoorbeeld voor opslag, retourlogistiek, demontage en bewerking om waarde van materialen en producten te behouden of terug te winnen. De ruimtelijke impact op bedrijventerreinen is aanzienlijk. Vooral terreinen met een hoge milieucategorie en watergebonden locaties zijn schaars én strategisch cruciaal voor de circulaire economie. Deze transitie is zowel een economische als maatschappelijke opgave.

2. DE ENERGIETRANSITIE

De energietransitie krijgt al enkele jaren zijn beslag op Port of Moerdijk. De industrie is volop aan het verduurzamen, waarbij steeds meer bedrijven overschakelen op elektrificatie van hun processen. Helaas staat door de opgetreden netcongestie inmiddels een groot aantal bedrijven op Port of Moerdijk hiervoor in de wacht. Waar mogelijk slaan bedrijven, samen met het havenbedrijf, de handen ineen door werk te maken van een slimme tussentijdse oplossing in de vorm van een gezamenlijke Smart Energy Hub. Maar dit neemt de enorme vraag naar ruimte op het stroomnet niet weg. Die vraag neemt alleen nog maar verder toe, wanneer in de nabije toekomst bedrijven

neerstrijken op de nog 80 hectare uitgeefbare grond van Port of Moerdijk. Niet voor niets beschouwen we de komst van een nieuw 380kV hoogspanningsstation als levensader voor de verdere verduurzaming van de industrie. Een levensader die bijdraagt aan de vermindering van CO₂-uitstoot én als brandstof dient voor de Brabantse economiemotor die Port of Moerdijk is. Een spoedige locatiekeuze en realisatie van het nieuwe hoogspanningsstation is dan ook noodzakelijk.

3. DE ONTWIKKELING VAN PORT OF MOERDIJK

Port of Moerdijk is een zeehaven van nationaal belang en kent een sterke vertegenwoordiging van toonaangevende industriële en logistieke bedrijven die opereren in internationale ketens. Met ruim 400 bedrijven en een werkgelegenheidsbijdrage van meer dan 20.000 directe en indirecte banen is Port of Moerdijk een belangrijke motor van de Brabantse en Nederlandse economie. Port of Moerdijk is van steeds grotere betekenis als Europese shortsea haven, wordt al vele jaren gezien als een Top 3 logistieke hotspot van Nederland en is een knooppunt van vitale infrastructuur. Met de haven gebonden logistiek worden niet alleen de bedrijven van het haven- en industrieterrein bediend, maar ook en vooral het Nederlandse en Europese achterland. Er is zowel bulk als container op- en overslag, mede gerelateerd aan warehousing. Met een zeehaven, nationale en internationale spoor- en binnenvaartverbindingen, buisleidingentransport en directe ligging aan het (inter)nationale wegennetwerk is Port of Moerdijk van grote multimodale betekenis. Dankzij de aanwezigheid van spoor en water kan stevig worden ingezet op modal shift en daarmee op verduurzaming van de logistiek. De multimodale bereikbaarheid draagt in belangrijke mate bij aan de internationale positie en betekenis van Port of Moerdijk.

De meest logische plek voor verduurzaming

Volgens het Nationaal Programma 'Ruimte voor economie' vervullen de Nederlandse zeehavens een cruciale rol in de energietransitie en grondstoffentransitie. Ze spelen een belangrijke rol in de circulaire economie, bijvoorbeeld door het verwerken van afvalstoffen tot nieuwe grondstoffen en door de aanvoer van circulaire materialen. Net als in de andere zeehavens zijn veel van de op Port of Moerdijk gevestigde bedrijven aanjagers in genoemde transitie. Voor de realisatie van de ambities van deze bedrijven, de doorontwikkeling van de economie en de autonome groei is fysieke ruimte nodig. Dit wordt onderschreven in het in juni van dit jaar verschenen rapport 'Nationale prognose ruimtebehoefte industrieclusters', dat door het kabinet aan de Tweede Kamer is aangeboden. Uit dit rapport blijkt dat er tot 2050 in Moerdijk een tekort aan ruimte wordt berekend.

Nieuwe dynamiek vraagt om meer ruimte

Het is met name de grondstoffentransitie die zorgt voor een nieuwe dynamiek in de zeehavens. Die ontwikkeling is ook voelbaar op Port of Moerdijk. De groei van de circulaire chemie wordt behalve door nationaal en internationaal economisch beleid ook ingegeven door een toenemende vraag naar circulaire producten: we gaan naar een hogere recyclinggraad. Ook voorziet de sector in kritische grondstoffen, waarvan het maar de vraag is of die in de toekomst nog vanuit elders (bijv. metalen uit China) beschikbaar blijven. Een groeiende circulaire chemie leidt tot meer activiteiten, waarvoor fysieke ruimte nodig is. Ook waar het gaat om de toenemende vervoersstromen: er zal zonder meer sprake zijn van een groei van transportvolumes via water en spoor en een toename van spoor- en watergebonden activiteiten.

Havenbedrijf Moerdijk heeft de verwachting dat Port of Moerdijk ook in de toekomst hetzelfde economisch profiel zal hebben als nu, dus chemische industrie en logistiek. Wel zal sprake zijn van verduurzaming van deze sectoren, waarbij vooral de chemische industrie en recyclebedrijven steeds vaker ketenpartners zullen zijn en de (bulk)logistiek hierdoor eveneens zal groeien.

Port of Moerdijk biedt die ruimte

Het havenbedrijf laat de (inter)nationale vraag naar ruimte voor circulaire chemie niet onbeantwoord. Op Industrial Park Moerdijk is dertig hectare uitgeefbare grond gereserveerd gehouden voor deze sector; vooral bedoeld voor bedrijven die het liefst cohesie met elkaar aan de dag leggen. Door bijvoorbeeld energie, grondstoffen of diensten aan elkaar te leveren. De focus ligt op bedrijven die uit afvalstoffen nieuwe grondstoffen produceren, op bedrijven die zich toeleggen op biobased chemie en op bedrijven die specialist zijn in het herwinnen van kritische grondstoffen. Port of Moerdijk heeft chemische bedrijven alles te bieden wat voor de sector van wezensbelang is: vestigingslocaties in de hoogste milieucategorie, ligging aan het water -ook van belang voor het gebruik van koelwater- en een multimodaal netwerk voor het vervoer van grondstoffen. Last but not least biedt Port of Moerdijk chemische bedrijven een stevig netwerk. Gelet op de ketenpositie van de chemie en de verbondenheid tussen circulaire chemie en recyclingbedrijven is zo'n netwerk van groot belang.

Kortom, Port of Moerdijk is als vestigingslocatie bij uitstek geschikt voor bedrijven die willen vergroenen en die zowel in hun processen als in hun aan- en afvoermogelijkheden maximaal gefaciliteerd willen worden.

B. RUIMTEVRAAG POWERPORT: DE MEEST LOGISCHE OPLOSSING

Wat is, gegeven de geschetste ontwikkelingen, de meest logische oplossing voor de ruimtevrage vanuit Powerport regio Moerdijk?

INBREIDING/HERSTRUCTURERING VAN HET ZEEHAVEN- EN INDUSTRIETERREIN

Vraag 1: Wordt de Powerport-ruimtevrage gevonden door Inbreiding/herstructurering van het bestaande zeehaven- en industrieterrein?

De hoeveelheid uitgeefbare grond van Port of Moerdijk beslaat momenteel 80 hectare (inclusief de voor de circulaire chemie bestemde 30 hectare). Deze gronden zijn primair bedoeld voor de vestiging en/of uitbreiding van bedrijven. Extra ruimte kan mogelijk worden gevonden door herontwikkeling. Het havenbedrijf moet in dat geval actief gronden verwerven. De hiervoor vereiste investeringsgelden zijn momenteel niet voorhanden. Bovendien moeten deze gronden qua maatvoering voldoen aan de ruimtevrage en moeten ze maximaal worden benut.

Het is in theorie ook denkbaar dat door middel van herstructurering ruimte wordt gevonden door een bedrijf, dat ook buiten Port of Moerdijk succesvol kan functioneren, uit te kopen en te verplaatsen. Het havenbedrijf heeft niet de financiële ruimte voor een dergelijke constructie. Verder geldt ook hier dat de verworven gronden qua maatvoering moeten voldoen aan de ruimtevrage en maximaal benut moeten worden. Ook heeft het havenbedrijf vanzelfsprekend geen planologisch-juridisch instrumentarium tot zijn beschikking. Hier moet door overheidspartijen in worden voorzien.

Behalve in fysieke ruimte zijn er ook beperkingen in milieuruimte (stikstof, geluid). Elke Powerport-ontwikkeling is immers een extra activiteit waarop het wettelijk instrumentarium van toepassing is.

Antwoord op vraag1:

Inbreiding/herstructurering levert onvoldoende en alleen versnipperde ruimte op. Ook heeft het havenbedrijf geen financiële en publiekrechtelijke ruimte.

UITBREIDING VAN HET ZEEHAVEN- EN INDUSTRIETERREIN

Een andere oplossingsrichting voor de Powerport-ruimte vraag is uitbreiding van het zeehaven- en industrieterrein. Sowieso ligt een dergelijke richting meer voor de hand gelet op de visie van het Rijk op de toekomst van de vijf industrieclusters in Nederland, waarvan Moerdijk samen met Rotterdam er één is. In de recent gepresenteerde Ruimtelijke Economische Visie en Nota Ruimte heeft het kabinet deze clusters aangewezen als ‘centra van groene groei’. Het is de bedoeling dat in die clusters in de toekomst meer fysieke en milieuruimte ontstaat voor industriële activiteiten in de circulaire economie. Die ruimte is behalve voor bedrijven ook nodig voor de opslag en het vervoer van grondstoffen en voor energie-infrastructuur.

Vraag 2: Wordt de Powerport-ruimte vraag gevonden door uitbreiding van Port of Moerdijk en in welke richting moet die uitbreiding dan gestalte krijgen?

Naar verwachting heeft Port of Moerdijk ook in de toekomst hetzelfde economisch profiel als nu; met dezelfde condities voor chemische industrie en logistiek. Dit geldt ook bij uitbreiding van Port of Moerdijk om te voldoen aan de vraag naar ruimte voor groene groei. Dus ruimte voor activiteiten in de circulaire economie: met name bedrijven in de circulaire chemie en de daarbij behorende vervoers- en opslagfaciliteiten. Het huidige Port of Moerdijk beschikt over ruimte voor bedrijven in de hoogste milieucategorie, ligt aan het water -ook belangrijk in verband met koelwater voor bedrijven- en heeft uitstekende multimodale vervoersmogelijkheden: een haven met langskades, binnenvaartverbindingen, spoorverbindingen en buisleidingentransport. Het zijn juist deze condities die de energietransitie en grondstoffentransitie een belangrijke duw in de rug kunnen geven. In het geval van uitbreiding van Port of Moerdijk zal daarom sprake moeten zijn van dezelfde ruimtelijke en facilitaire condities die het huidige haven- en industrieterrein kenmerken.

In het geval van uitbreiding van Port of Moerdijk in zuidoostelijke richting, ten zuiden van en aansluitend op Logistiek Park Moerdijk, is er geen langshaven voorhanden en zou de aanleg van een verder landinwaarts gelegen insteekhaven noodzakelijk zijn, hetgeen een complexe en ruimte vragende oplossing zou zijn. Bovendien is er geen spoorverbinding aanwezig. Het op Port of Moerdijk aanwezige spoor zou volledig moeten worden verlegd, wat behalve zeer duur ook erg complex en onlogisch is. Ten slotte is uitbreiding in zuidoostelijke richting niet logisch in verband met het ontbreken van de milieuruimte die nodig is voor de te realiseren activiteiten.

In dat geval van uitbreiding van Port of Moerdijk in oostelijke richting, aansluitend aan het huidige haven- en industrieterrein, is het beter mogelijk om die milieuruimte te creëren en een veiligheidszonering aan te houden. Bovendien is dan sprake van ligging aan het water, waardoor bedrijven aan kades kunnen worden gesitueerd én gebruik kunnen maken van koelwater, en is de gewenste spoorinfrastructuur aanwezig. Aansluiten op en doortrekken van de al aanwezige infrastructuur en assets ligt dan voor de hand: wegen, binnenvaart- en spoorverbindingen, buisleidingentransport. Port of Moerdijk kan de rol van belangrijke Europese shortsea haven blijven vervullen. Sterker, bij een toename van activiteiten kan die rol mogelijk nog prominenter worden. Een ‘uitgebreid Port of Moerdijk’ moet even zeehavenwaardig kunnen blijven en dus over voldoende kadeflgte en diepgang beschikken om shortsea schepen te kunnen ontvangen.

Antwoord op vraag 2:

Het vinden van de Powerport-ruimte vraag door uitbreiding van Port of Moerdijk in oostelijke richting is de meest logische oplossing.

C. CONCLUSIE

Havenbedrijf Moerdijk beschouwt het vinden van ruimte voor de Powerport-ontwikkelingen als een economische en maatschappelijke opgave. Sowieso is snelle besluitvorming over de realisatie van een 380kV hoogspanningsstation -als onderdeel van die ontwikkeling- noodzakelijk. Daarmee kan immers de verduurzaming van de huidige industrie op Port of Moerdijk, die nu door de optredende netcongestie wordt vertraagd, een succesvol vervolg krijgen en wordt ook een belangrijke bijdrage geleverd aan de vermindering van CO₂-uitstoot en aan klimaatverbetering. Havenbedrijf Moerdijk beschouwt het ook als een belangrijke economische en maatschappelijke opgave om mee te werken aan verdere vergroening van de industrie en meer in het bijzonder aan de vestigings- en vervoersmogelijkheden voor bedrijven die aan die vergroening een belangrijke bijdrage leveren: de circulaire industrie. Met andere woorden: het gaat om groene groei en daarbij gaan de energietransitie en grondstoffentransitie hand in hand. Het uitbreiden van Port of Moerdijk biedt de beste mogelijkheden om beide transities in de praktijk handen en voeten te geven. Daarbij is uitbreiding van het haven- en industrieterrein in oostelijke richting de meest logische oplossing. In dat geval kan maximaal geprofiteerd worden van de condities en omstandigheden, die het huidige Port of Moerdijk al te bieden heeft.

TOT SLOT

De ontwikkeling van Powerport regio Moerdijk en de oplossingen voor het vinden van de daaraan gerelateerde ruimtevraag hebben grote impact voor de omgeving. Het is daarom van belang dat in de verdere besluitvorming de belangen van die omgeving zorgvuldig worden gewogen en er bovenal duidelijkheid gegeven wordt.

1. Tevreden met ontwikkelingen Powerportregio

- In juni 2024 hebben Rijk en regio besloten om 1.000 hectaren toe te wijzen in de Powerportregio, in totaal 40 opgaven voor de regio. Ruimte vraag is groter dan het aanbod, waardoor er +- 700 hectaren extra gerealiseerd moet gaan worden.
- Noodzakelijk voor energie-infrastructuur, kabeltracés en de groei en verduurzaming van haven en industrie. Grote gevolgen voor economie, leefomgeving en ruimtelijke ordening.
- Het belang van de ontwikkelingen in de Powerportregio kan niet worden onderschat. De ontwikkelingen zijn cruciaal voor de energietransitie, verduurzaming en dragen bij aan het oplossen van het groeiend ruimtetekort van het bedrijfsleven.
- Het ruimtetekort voor het bedrijfsleven in de regio West-Brabant is groot: 319 ha – 502 ha (2022 t/m 2040) (bron: Stec Groep). Investerings in nieuwe bedrijventerreinen zijn, mede vanwege NIMBY, zeer beperkt. Uitbreidingen van ruimte voor economie in de Powerportregio zijn noodzakelijk.
- De regio (West-)Brabant is gebaat bij een sterke onafhankelijke energievoorziening.
- Integraal en eenduidig beleid is cruciaal voor alle belanghebbenden. Werk aan een participatieproces waarbij ook het bedrijfsleven een rol krijgt.
- Kortom: VNO-NCW Brabant Zeeland steunt de Powerport plannen

2. Oplossen knelpunten bestaande wet- en regelgeving cruciaal voor uitwerking plannen

- De energie-intensieve industrie heroverweegt haar toekomst in Nederland door hoge energiekosten, netcongestie, de stikstofimpasse en trage vergunningprocedures. Dit zet het vestigingsklimaat zwaar onder druk.
- Zonder beleidsaanpassingen dreigt dit gevolgen te hebben voor bestaande industrieclusters zoals Moerdijk — met name gezien de grote rol van Shell.
- Industriële investeringen zijn vrijwel altijd gekoppeld aan verduurzamingsinitiatieven.
- De belangrijkste knelpunten zijn:
 - Hoge energie- en netwerkkosten
 - Beperkingen vanuit de Wet Natuur (stikstof) en de Kaderrichtlijn Water (KRW)
 - Traagheid omgevingsvergunningverlening
 - Beperkingen in geluidruimte Moerdijk
 - Financiële zekerheidsstelling
- Concluderend: er zijn grote knelpunten op het punt van het vestigingsklimaat die dringend opgelost dienen te worden

3. Circulaire economie is gebaat bij de Powerportplannen

- Focus op bedrijven die een actieve bijdrage leveren aan de verduurzaming en de leefbaarheid in de regio West-Brabant. De regio dient, mede doormiddel van het op orde brengen van de vergunningverlening, aantrekkelijk te zijn voor deze bedrijven.
- Bedrijven die investeren en uitbreiden in de regio moeten ook investeren in een gezonde arbeidsmarkt. Dit kan mede door ook de kenniscomponent van het bedrijfsleven te laten landen in de Powerportregio/West-Brabant.
- Locaties met waterverbinding of een multimodale ontsluiting moeten worden gereserveerd voor bedrijven die daadwerkelijk gebruikmaken van deze specifieke verbindingen.
- Moerdijk is in staat een bijdrage te leveren aan de schaa sprong van onze circulaire economie.

4. Randvoorwaarden voor geslaagde uitwerking

- Het (nieuwe) bedrijfsleven moet een actieve bijdrage leveren aan de leefbaarheid van de regio.
- Investerings in goede bereikbaarheid (weg, water en spoor) zijn cruciaal om de leefbaarheid in stand te houden.
- Investerings in hoogwaardig openbaar vervoer om de Powerportregio te verbinden met andere regio's.
- Maak de bestaande bestemmingsplannen future-proof en verkort vergunningprocedures.
- Goede elektriciteits- en energie-infrastructuur is noodzakelijk voor de regio (leidingen, HS-station, aanlanding wind op zee, waterstof en CO₂). Verken mogelijkheden voor de ontwikkeling van een energiehubs.
- West-Brabant investeert fors in de woningbouwopgave. Hierbij dient voldoende aandacht te zijn voor de relatie tussen wonen en werken. Het ruimtetekort voor het bedrijfsleven is hoog, mede omdat de regio hoofdzakelijk investeert in woningbouw. De Powerportregio kan voorzien in de groei van het aantal arbeidsplaatsen voor de regio West-Brabant.

5. Ruimte creëren op en rond Moerdijk

- Maak intensiever gebruik van de bestaande ruimte door:
 - Bedrijventerreinen te verdichten waar mogelijk.
 - De juiste bedrijven toe te wijzen aan geschikte locaties.
 - De hoogte in te bouwen waar mogelijk.
- Dit vergt aanpassing en flexibiliteit in de bestaande bestemmingsplannen.
- Bij uitbreiding van het bedrijventerrein zijn er twee wenselijke richtingen:
 - Circulaire bedrijven aan het water (af- en aanvoer van goederen).
 - Energie infrastructuur aansluitend aan bestaande infrastructuur.
- Bij voorkeur ontwikkelt Moerdijk zich tot één aaneengesloten gebied.
- Geluidsruimte vormt een dominante factor bij de uitbreiding. Onderzoek waar de meeste geluidsruimte beschikbaar is en geef deze locaties prioriteit.

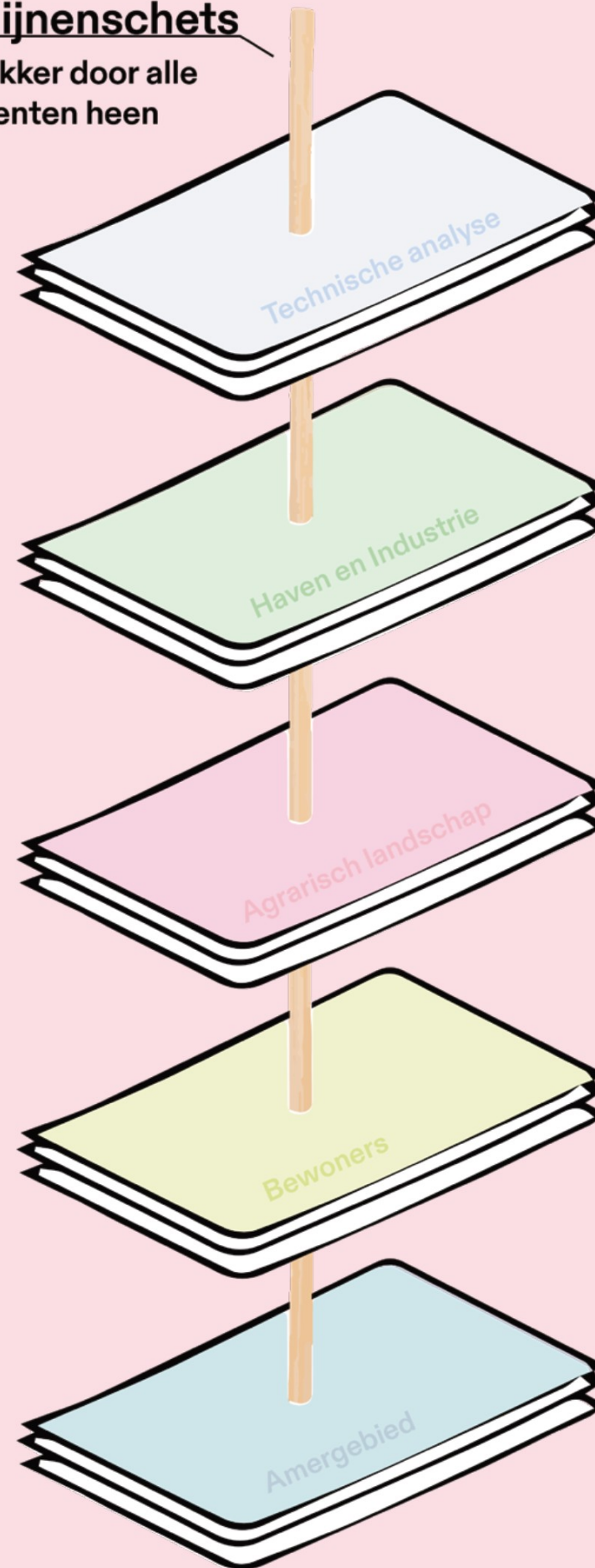
6. Tot slot

- Powerport biedt een unieke kans om Moerdijk een nieuwe economische en industriële impuls te geven.
- Verbindt meerdere doelen: verduurzaming van de industrie, stimulering van circulaire economie, uitbreiding van industriële groeiruinimte, versterking van kennisintensieve bedrijvigheid en extra werkgelegenheid voor de groeiende regio West-Brabant.
- Moerdijk kan hiermee zijn aanjaagfunctie voor West-Brabant behouden en versterken. De toekomst van de woonkern Moerdijk vraagt daarbij de aandacht.
- Het uiteindelijke succes van Powerport hangt af van een beter vestigingsklimaat; huidige knelpunten en onzekerheden dienen te worden weggenomen.

4. Agrarisch landschap

Hoofdpijnschets

- Satéprikker door alle documenten heen

Technische verdiepende analyse

- Bodem, water, natuur en landbouw
- Waterveiligheid
- Industrie, goederen en energie
- Leefomgeving, gezondheid en milieu
- Confrontatie van systeemlagen met de zoekgebieden

Spoor Haven en Industrie

- Oplegnotitie
- Visiedocument Havenbedrijf Moerdijk
- VNO-NCW

Agrarisch landschap

- Oplegnotitie
- Randvoorwaarden en condities
- Positiebepaling ZLTO

Bewoners

- Oplegnotitie
- Besluiten december
- Randvoorwaarden en condities

Amergebied

- Sessieverslagen bewoners
- Eerste spiegel initiatiefnemers

Oplegnotitie.Randvoorwaarden en condities van het Agrarisch landschap

In vier sessies zijn met een brede groep deskundigen de randvoorwaarden en condities bepaald voor het 'Agrarisch Landschap'. Aan die sessies is deelgenomen door vertegenwoordigers van de ZLTO, het BAJK, BoerenNatuur Brabant West, Provincie, Waterschap, gemeenten Moerdijk en Drimmelen, glastuinbouw Plukmade en adviesbureau Wing. De geformuleerde randvoorwaarden en condities worden breed gedragen. Wij denken dat met deze randvoorwaarden en condities de ingrijpende transformatie van het agrarisch landschap ook iets goeds kan brengen. Dit is voor het 'Agrarisch Landschap' de invulling van het begrip Brede Welvaart.

De agrarische sector in het zuidwestelijk zeekleigebied wordt gekenmerkt door krachtige landbouwbedrijven én de aanwezigheid van een sterk cluster van toeleverende en verwerkende agro-industriële ondernemingen in combinatie met een hoogwaardige kennisinfrastructuur. Ruimteclaims op de agrarische gronden van het zuidwestelijk zeekleigebied hebben daardoor niet alleen gevolgen voor individuele landbouwbedrijven, maar raken ook de bredere sociaaleconomische structuur van dit cluster.

Ook de glastuinbouw in West-Brabant heeft groeipotentie, mits deze kan worden geïntegreerd in het bredere industriële systeem waarin warmte, elektriciteit, CO₂ en water circulair worden benut. Dit biedt kansen voor een win-win situatie tussen Powerport en de energie-transitieopgaven van de glastuinbouw zelf.

De grote ruimteclaim voor de realisatie van de Powerport betekent een verlies van ca. 450 hectare hoogproductieve landbouwgrond rondom Moerdijk. Daarnaast is er sprake van doorsnijding van kavels met kabels en leidingen, met additioneel verlies van hectares en met (langdurige) structuurschade, 'versnippering' en 'snijverliezen' van kavels tot gevolg, zowel in de gemeente Moerdijk als in de gemeente Drimmelen. De ontwikkeling van Powerport Moerdijk kan alleen slagen als er zorgvuldig rekening wordt gehouden met de kenmerken van het gebied en de belangen van bewoners, agrariërs en bedrijven.

Om de impact te beperken en de ontwikkeling een positieve impuls te geven heeft de werkgroep Agrarisch Landschap een aantal randvoorwaarden en condities opgesteld. Deze zijn opgedeeld in vijf thema's die hieronder worden samengevat.

A. Zuinig omgaan met hoogproductieve, vruchtbare zeekleigronden.

Het is belangrijk dat bij de ontwikkeling van het Powerport-gebied zuinig wordt omgegaan met de hier gelegen hoogproductieve landbouwgronden. Bij alle stappen in het proces moet de vraag worden gesteld of het ook met minder landbouwgrond kan.

Het Haven- en industriegebied Moerdijk moet zo optimaal mogelijk worden ingericht, zodat het ruimtebeslag zo min mogelijk ten koste gaat van landbouwgrond.

Kwantitatief verlies aan hectares vraagt om kwalitatieve investeringen in de toekomstbestendigheid van de agrosector in de regio. Dat vraagt om herstructurering van de landbouw binnen een toekomstgerichte, integrale gebiedsontwikkeling.

Benut compensatieopgaven voor natuur en water als middel voor een hoogwaardige inrichting van een toekomstbestendig agrarisch landschap, waarbij gezocht wordt mogelijkheden voor compensatie op plaatsen die lagere landbouwkundige waarde hebben. Verken de mogelijkheid om het beheer van compensatielocaties voor water en natuur uit te laten voeren door agrariërs.

B. Structuurversterking van het agrarisch landschap in de omgeving van het Powerport gebied

Ontwikkel een gebiedsgerichte aanpak voor een ruim gebied rond de Powerport. Binnen dit gebied moet een herstructurering plaatsvinden van de agrarische sector, in combinatie met toekomstgerichte ontwikkelingen rond waterbeschikbaarheid, natuur- en watercompensatie en landschapsinrichting.

Kies daarbij voor een gebiedsgerichte aanpak in lijn met de bestaande provinciale Aanpak Landelijk Gebied (ALG). Hiervoor zou de provincie Noord-Brabant het initiatief moeten nemen, in afstemming met alle gebiedspartijen én als onderdeel van de bestuurlijke afspraken over de ontwikkeling van de Powerport. Deze aanpak volgt in grote lijnen de procesaanpak ALG en de (financiële) regelingen en instrumenten die daarvoor ter beschikbaar zijn en moet voorzien in:

- Een integrale visie gericht op het behoud en de versterking van toekomstbestendige agrarische bedrijvigheid in samenhang met versterking van natuur en landschap in het buitengebied;
- Voldoende additionele financiële middelen voor gebiedsontwikkeling en het ontwikkelen van een innovatieagenda (te financieren als onderdeel van de afspraken over Powerport);
- Effectieve instrumenten voor het ondersteunen van agrarische ondernemers, zoals een landbouwgrondfonds en andere instrumenten voor verplaatsing, extensivering, innovatieregelingen en regelingen voor omschakeling naar duurzame bedrijfsvoering, deelname aan langjarige regelingen voor agrarische natuur- en landschapsbeheer;
- In omgevingsplannen vastleggen van mogelijkheden voor grotere bouwblokken op het agrarisch bedrijf, bijvoorbeeld voor bewaar- en koelcellen, loodsen voor sorteren en verpakken, mestopslag en -verwerking.

Voor deze gebiedsgerichte aanpak zijn financiële middelen nodig vanuit de gebiedsontwikkeling Powerport regio Moerdijk.

Verken de inzet van (vrijwillige en verplichte) landinrichtingsinstrumenten. Dit met als doel om schaalvoordelen en efficiency voor landbouwbedrijven te realiseren in samenhang met het versterken van de kwaliteit van het buitengebied (water en klimaatadaptatie, natuur, landschap, recreatie, infrastructuur en met name bereikbaarheid en ontsluiting van bedrijven).

Houd daarbij rekening met lange termijn ontwikkelingen in het watersysteem als gevolg van klimaatverandering (weersextremen, verziltingsdruk en beschikbaarheid zoetwater). Betrek actief de grondeigenaren en -gebruikers, waaronder de agrarische ondernemers, in het gebied bij dit proces.

Los bij de stikstof vergunningverlening voor projecten binnen de Powerport ook de stikstofproblematiek in de agrarische sector in het gebied op. De stikstofruimte die vrijkomt door de opkoop van agrarische bedrijven voor uitbreiding van het haven- en industriegebied Moerdijk moet worden ingezet voor de agrarische sector.

C. Eerlijke en passende financiële compensatie voor zowel aankoop gronden als voor de uitbreiding Haven- en Industriegebied Moerdijk gebied als voor aanleggen tracés voor kabels en leidingen.

Eerlijke en passende financiële compensatie bij gebruik en verlies van landbouwgronden voor zowel de aankoop van gronden voor de uitbreiding van Haven en -industriegebied Moerdijk als voor het aanleggen van tracés voor kabels en leidingen. Deze compensatie moet recht doen aan de economische waarde van de grond én aan de impact op de bedrijfsvoering.

Bij het opkopen van landbouwgronden voor de uitbreiding van haven- en industriegebied Moerdijk is het uitgangspunt dat agrariërs die grond afstaan worden gecompenseerd. Voor de blijvers betekent dit toegang tot vruchtbare grond, moderne infrastructuur, energie- en watervoorzieningen.

Zet bij de aanleg van kabels- en leidingen zo veel mogelijk in op bundeling, waarbij bestaande lijnelementen in het landschap worden gerespecteerd.

De aanleg van energie-infrastructuur in agrarisch gebied moet zodanig worden uitgevoerd dat negatieve effecten op landbouwgronden zoveel mogelijk worden voorkomen. Dit betreft zowel directe effecten, zoals tijdelijk geen teelten en/of verminderde gewasopbrengsten, als indirecte effecten, zoals meerjarige verstoring van de bodemstructuur.

Voorafgaand aan de werkzaamheden worden op gebiedsniveau (als onderdeel van de ontwikkeling van de Powerport) afspraken gemaakt tussen de agrarische sector en de uitvoerders (zoals Tennen en Gasunie) over de planning, locatie, werkwijze en duur van de uitvoering. Daarbij horen afspraken over nulmetingen en monitoring van bodemkwaliteit om effecten inzichtelijk te maken en waar nodig bij te sturen.

D. Synergie Glastuinbouw en Powerport

Onderzoek de mogelijkheden om investeringen in het project Powerport te koppelen aan de energiebehoefte van glastuinbouwgebieden in onder andere Made en Zevenbergen. Denk hierbij aan de levering van elektriciteit, warmte, waterstof en CO₂. Door deze koppeling kan de energieopgave van de Powerport ook bijdragen aan de versterking van de glastuinbouwstructuur in West-Brabant.

E. Participatie en sociale dimensie van de ontwikkeling van Powerport.

Zet in op een transparante en zorgvuldige participatieaanpak, waarin bewoners en ondernemers actief en betekenisvol worden betrokken. De agrarische sector wil op een gelijkwaardige manier participeren in de ontwikkelingen in de Powerport (coproductie).

Om de agrarische sector, waaronder organisaties als ZLTO en BAJK, effectief te ondersteunen in het proces, moet ook in de vervolgfase de aanstelling van een agrarische omgevingsmanager worden gefaciliteerd.

Omdat de ontwikkeling veel impact heeft op boeren en hun gezinnen moet in een vroeg stadium aandacht zijn voor de mentale gevolgen van deze ontwikkeling. Dat kan door de inzet van sociaal werkers.

Randvoorwaarden en condities van het Agrarisch Landschap

Inleiding:

Op 11 juni 2025 is het BOL-besluit genomen: “In de Powerportregio komt ongeveer 700 ha aan nieuwe energie-infrastructuur, ruimte voor verduurzaming van de industrie en uitbreiding van circulaire industrie”.

In het gebied aansluitend aan het Haven en Industriegebied Moerdijk wordt ongeveer 450 ha landbouwgrond getransformeerd naar nieuwe industrie. Er is afgesproken dat er in december 2025 een besluit genomen zal worden over het zoekgebied (Oost of Zuidoost) en zullen de randvoorwaarden en condities worden bepaald die verbonden worden aan deze gebiedsontwikkeling.

In oktober is er hard gewerkt om de randvoorwaarden en condities van het Agrarisch Landschap te formuleren. Er zijn intensieve sessies gehouden met vertegenwoordigers van de agrarische sector (ZLTO en BAJK), vertegenwoordigers van BoerenNatuur Brabant West, vertegenwoordigers van de provincie Noord-Brabant, het waterschap Brabantse Delta en de gemeenten Moerdijk en Drimmelen, en adviseurs van bureau Wing. Tijdens de sessies was veel deskundigheid aanwezig van de agrarische sector, over het beleid met betrekking tot de agrarische sector, de onderwerpen water en natuur en studies over de toekomst van het agrarisch landschap.

Het resultaat van deze sessies en de vele gesprekken daaromheen ligt vast in deze memo: “de randvoorwaarden en condities van het Agrarisch Landschap”. Het resultaat is tot stand gekomen dankzij constructieve en open gesprekken. De hier voorgestelde randvoorwaarden en condities worden breed gedragen. Wij denken dat met deze randvoorwaarden en condities de ingrijpende transformatie van het agrarisch landschap ook iets goeds kan brengen. Dit is de invulling van het begrip Brede Welvaart zoals de werkgroep Agrarisch Landschap dit ziet.

Introductie agrarische sector in het zuidwestelijk zeeleigebied:

De agrarische sector in het zuidwestelijk zeeleigebied wordt gekenmerkt door krachtige landbouwbedrijven én de aanwezigheid van een sterk cluster van toeleverende en verwerkende agro-industriële ondernemingen in combinatie met een hoogwaardige kennisinfrastructuur. De focus ligt daarbij op ‘plantbased agro’ ontwikkelingen. Het gaat daarbij om synergie tussen de productie van plantaardige uitgangsmaterialen, voedingsmiddelen en grondstoffen op hoogproductieve zeeleigroonden én een hoogtechnologisch, kennisintensieve en circulaire agro-industriële sector voor het verwaarden en verwerken van deze productiestromen. Daarnaast is er sprake van florierende melkveebedrijven in het gebied, die in toenemende mate samenwerking met akkerbouwers bij verduurzaming en het sluiten van kringlopen.

Ruimteclaims op de agrarische gronden van het zuidwestelijk zeeleigebied hebben daardoor niet alleen gevolgen voor individuele landbouwbedrijven, maar raken ook de bredere sociaaleconomische structuur van dit 'plantbased agro cluster' voor het hele gebied. Dit cluster draagt bij aan hoogwaardige werkgelegenheid en versterkt de (internationale) concurrentiekracht.

Ook de glastuinbouw in West-Brabant heeft groeipotentie, mits deze kan worden geïntegreerd in het bredere industriële systeem waarin warmte, elektriciteit, CO₂ en water circulair worden benut. Dit biedt kansen voor een win-win situatie tussen Powerport en de energietransitieopgaven van de glastuinbouw zelf.

Impact op agrarische sector binnen het Powerport gebied:

Ruimte maken binnen het Powerport gebied ten behoeve van energie infrastructuur en industrie heeft direct grote gevolgen voor bewoners van Moerdijk en de omliggende landbouwbedrijven.

De ruimteclaim voor de realisatie van de Powerport heeft een grote impact op de agrarische sector in het gebied. Dit kan zowel gaan om bedrijven die in zijn geheel worden opgekocht als om de impact op bedrijven waarvan losse kavels worden opgekocht waardoor die bedrijven hun economisch perspectief kunnen verliezen doordat de resterende schaal van hun bedrijf te klein is voor een rendabele bedrijfsvoering.

Bij de besluitvorming in het bestuurlijk overleg van juni 2025 is uitgegaan van een verlies van landbouwgrond van ca. 450 hectare. De exacte omvang is nog afhankelijk van de keuze voor de groeirichting van het Haven en Industriegebied Moerdijk. Daarnaast is er sprake van doorsnijding van kavels met kabels en leidingen, met (langdurige) structuurschade, 'versnippering' en 'snijverliezen' van kavels tot gevolg. De ontwikkeling van Powerport Moerdijk kan alleen slagen als er zorgvuldig rekening wordt gehouden met de kenmerken van het gebied en de belangen van bewoners, agrariërs en bedrijven. In de bestuurlijke besluitvorming is afgesproken dat de leefbaarheid in het gebied wordt versterkt en dat negatieve effecten van de uitbreiding worden gecompenseerd.

Voor het beperken van deze impact heeft de werkgroep Agrarisch Landschap een aantal randvoorwaarden en condities opgesteld. Deze zijn opgedeeld in een vijftal sub thema's die hieronder verder worden toegelicht.

A. Zuinig omgaan met hoogproductieve, vruchtbare zeeleigronden.

- **Bij het maken van een keuze tussen de twee zoekrichtingen van de Powerport (Oost versus Zuidoost) is het vanuit landbouwkundige perspectief belangrijk dat er een inhoudelijke en zorgvuldige afweging komt.** Dit vraagt om een onderbouwde benadering, waarin landbouw, natuur en ruimtelijke kwaliteit integraal worden meegenomen en waarbij vooraf duidelijke beoordelingscriteria worden vastgesteld. Vanuit het landbouwkundig

perspectief zijn o.a. criteria als bodemkwaliteit/opbrengend vermogen, de hydrologische situatie, verkavelingsstructuur, bedrijfsomvang, aantal betrokken ondernemers, aantal hectares landbouwgrond en bedrijfsopvolgingssituatie, van belang.

- **Investeer in de regio met een integrale gebiedsvisie. Deze visie verbindt de** doelstellingen van de Powerport met de leefbaarheid voor bewoners en een toekomstbestendige krachtige agrarische sector, een combinatie van primaire landbouwbedrijven en agro-industriële bedrijven die in dit gebied al aanwezig zijn.
- In de ruimtelijke afwegingen in het landelijk gebied dient het nationaal belang van behoud van hoogproductieve landbouwgronden voor voedselproductie evenwaardig mee te wegen naast andere belangen. Een claim op hoogproductieve landbouwgronden in dit zuidwestelijk zeekleigebied in het kader van de ontwikkeling van de Powerport vereist: **Een integrale visie die de belangen van industrie, bewoners en landbouw verbindt en versterkt. Kwantitatief verlies aan hectares vraagt om kwalitatieve investeringen in de toekomstbestendigheid van de agrosector in de regio.**
- **Benut compensatieopgaven voor natuur en water als middel voor een hoogwaardige inrichting van een toekomstbestendig agrarisch landschap, waarbij de zoekruimte wordt bepaald vanuit het ruimtelijk systeem en rekening houdend met landbouwkundige waarden.**
 - Benader compensatieopgaven integraal (landbouw, water, natuur, landschap(sbeleving), recreatie en nieuwe energieinfrastructuur) en in samenwerking met alle stakeholders in het gebied
 - Neem het regionale landschappelijk systeem als vertrekpunt: Onderzoek ook compensatielocaties op minder vruchtbare gronden en in combinatie met water- en klimaatopgaven; Voorkom daarmee zoveel mogelijk compensatie op hoogproductieve landbouwgronden
 - Verken de mogelijkheid om het beheer van compensatielocaties voor water en natuur uit te laten voeren door agrariërs.

B. Structuurversterking van het agrarisch landschap in de omgeving van het Powerport gebied

Voor het beperken van de impact van de uitbreiding van de Powerport zijn structuurversterkende investeringen nodig in het buitengebied, zowel fysiek als economisch, gericht op een duurzame en toekomstbestendige agrarische sector en een kwalitatief hoogwaardig landelijk gebied. Waarbij binnen maatschappelijke randvoorwaarden ruimte wordt gegeven aan ontwikkeling van de agrarische sector op deze hoogproductieve zeekleigronden.

De volgende randvoorwaarden en condities zijn geformuleerd:

- **Verken de inzet van landinrichtingsinstrumenten**, zowel vrijwillige als verplichtend. Het doel hiervan zijn schaalvoordelen en efficiency voor landbouwbedrijven te realiseren in samenhang met het versterken van de kwaliteit van het buitengebied (water en klimaatadaptatie, natuur, landschap, recreatie, infrastructuur en met name bereikbaarheid en ontsluiting van bedrijven). De inzet van dit instrumentarium kan bijdragen aan het mitigeren van directe gevolgen van de ontwikkeling van de Powerport en aan de structuurversterking in het gehele buitengebied in deze regio. De exacte afbakening van het gebied, bij de inzet van landinrichtingsinstrumenten, moet onderdeel zijn van deze verkenning. Hoewel dit instrumentarium de afgelopen 15 jaar weinig is ingezet, groeit de belangstelling door omvangrijke opgaven in het landelijk gebied. Onderzoek daarom welke kansen en mogelijkheden er liggen er in combinatie met ontwikkeling van Powerport.
- **Bij investeringen in structuurversterking van het gebied is het essentieel om rekening te houden met lange termijn ontwikkelingen in het watersysteem als gevolg van klimaatverandering (weersextremen, verziltingsdruk en beschikbaarheid zoetwater).** Betrek actief de grondeigenaren en -gebruikers, waaronder de agrarische ondernemers, in het gebied bij dit proces. Weeg de belangen van de agrarische sector zorgvuldig mee bij het streven naar optimaal waterbeheer. Neem als geografische scope het gehele zuidwestelijke zeekleigebied mee, vanwege de onderlinge samenhang in bodem- en watersystemen. Dit vergroot de effectiviteit van maatregelen en draagt bij aan een robuuste ruimtelijke inrichting.
- **Ontwikkel een gebiedsgerichte aanpak voor het zuidwestelijke zeekleigebied, in lijn met de bestaande provinciale Aanpak Landelijk Gebied (ALG).** Evenals bij de verkenning van de inzet van landinrichtingsinstrumenten, dient ook hier, bij een gebiedsgerichte aanpak, een nadere afbakening van het zuidwestelijke kleigebied te worden gemaakt. Hiervoor zou de provincie Noord-Brabant het initiatief moeten nemen, in afstemming met alle gebiedspartijen én als onderdeel van de bestuurlijke afspraken over de ontwikkeling van de Powerport. Deze aanpak volgt in grote lijnen de procesaanpak ALG en de (financiële) regelingen en instrumenten die daarvoor ter beschikbaar zijn en moet voorzien in:
 - Een integrale visie gericht op het behoud en de versterking van toekomstbestendige agrarische bedrijvigheid in samenhang met versterking van natuur en landschap in het buitengebied;
 - Voldoende additionele financiële middelen voor gebiedsontwikkeling en het ontwikkelen van een innovatieagenda (te financieren als onderdeel van de afspraken over Powerport);
 - Effectieve instrumenten voor het ondersteunen van agrarische ondernemers, zoals een landbouwgrondfonds en andere instrumenten voor verplaatsing, extensivering, innovatieregelingen en regelingen voor omschakeling naar duurzame bedrijfsvoering, deelname aan langjarige regelingen voor agrarische natuur- en landschapsbeheer;

- In omgevingsplan vastleggen van mogelijkheden voor grotere bouwblokken op het agrarisch bedrijf, bijvoorbeeld voor bewaar- en koelcellen, loodsen voor sorteren en verpakken, mestopslag en -verwerking.
- **Bij de stikstof vergunningverlening voor projecten binnen de Powerport is het van belang om ook de stikstofproblematiek in de agrarische sector in dit gebied op te lossen.** Dit kan bijvoorbeeld door bij verplaatsing van bedrijven of voor een oplossing van de PAS melders, stikstofruimte strategisch in te zetten. De stikstofruimte die vrijkomt door de opkoop van bedrijven voor uitbreiding van het haven- en industriegebied Moerdijk moet worden ingezet voor de agrarische sector.

C. Eerlijk en passende financiële compensatie voor zowel aankoop gronden als voor de uitbreiding Haven- en Industriegebied Moerdijk gebied als voor aanleggen tracés voor kabels en leidingen.

- **Eerlijk en passende financiële compensatie bij voor gebruik en -verlies van landbouwgronden voor de energie infrastructuur.** Bij de uitbreiding van de energie-infrastructuur geldt als uitgangspunt dat landbouwbedrijven eerlijk en passend financieel worden gecompenseerd voor het gebruik en verlies van landbouwgrond. Deze compensatie moet recht doen aan de economische waarde van de grond én aan de impact op de bedrijfsvoering. Transparantie en betrokkenheid van grondeigenaren zijn hierbij essentieel.
- **Bij het opkopen van landbouwgronden** voor de uitbreiding van haven- en industriegebied Moerdijk is het uitgangspunt dat agrariërs die grond afstaan moeten worden gecompenseerd. Dit betekent toegang tot vruchtbare grond, moderne infrastructuur, energie- en watervoorzieningen. Daarnaast is het van belang te **onderzoeken verder welke rol overheden, zoals het Rijksvastgoedbedrijf, met grondposities in het gebied Moerdijk, kunnen vervullen voor agrariërs die grond verliezen.** Zie ook de instrumenten genoemd onder B.

Bij de aanleg van kabels en leidingen:

- **Streef bij de aanleg van kabels- en leidingen zo veel mogelijk naar bundeling,** waarbij bestaande lijnelementen in het landschap worden gerespecteerd. Onderzoek kansen voor landschapsversterking door slimme inpassing en compensatie (zie voorwaarden onder A). Benut de aanleg van nieuwe energie infrastructuur dat deze niet alleen functioneel wordt ingepast, maar dat er ook gekeken wordt naar de bredere omgeving.
- **De aanleg van energie-infrastructuur in agrarisch gebied moet zodanig worden uitgevoerd dat negatieve effecten op landbouwgronden zoveel mogelijk worden voorkomen.** Dit betreft zowel directe effecten, zoals tijdelijk geen teelten en/of verminderde

gewasopbrengsten, als indirecte effecten, zoals meerjarige verstoring van de bodemstructuur. Om deze negatieve gevolgen mogelijk te beperken, zou horizontaal gestuurd boren (Horizontal Directional Drilling) een geschikte techniek kunnen zijn bij de technische uitvoering op het perceel.

- **Voorafgaand aan de werkzaamheden worden op gebiedsniveau (als onderdeel van de ontwikkeling van de Powerport) afspraken gemaakt tussen de agrarische sector en de uitvoerders (zoals Tennet en Gasunie) over de planning, locatie, werkwijze en duur van de uitvoering.** Daarbij horen afspraken over nulmetingen en monitoring van bodemkwaliteit om effecten inzichtelijk te maken en waar nodig bij te sturen.

D. Synergie Glastuinbouw en Powerport

- **Verken synergie tussen de ontwikkeling van de Powerport en glastuinbouw in West-Brabant.** Onderzoek de mogelijkheden om investeringen in het project Powerport te koppelen aan de energiebehoefte van glastuinbouwgebieden in onder andere Made en Zevenbergen. Denk hierbij aan de levering van elektriciteit, warmte, waterstof en CO₂. Door deze koppeling kan de energieopgave van de Powerport ook bijdragen aan de versterking van de glastuinbouwstructuur in West-Brabant.

E. Participatie en sociale dimensie van de ontwikkeling van Powerport.

- De ontwikkeling van Powerport Moerdijk heeft grote impact op agrariërs, grondeigenaren en omwonenden. Dit vraagt om een **transparante en zorgvuldige participatieaanpak**, waarin deze groepen actief en betekenisvol worden betrokken. Het is essentieel dat vooraf duidelijk wordt welke vormen van participatie mogelijk zijn (zoals informeren, consulteren of co-creëren) en hoe deze bijdragen aan het besluitvormingsproces. In het kader van de ontwikkelingen rondom de Powerport adviseren wij om de co-creatie door te zetten. Daarnaast moet er voldoende ruimte en tijd worden genomen voor **erkenning van de ingrijpende sociale gevolgen**, onder andere via individuele gesprekken en de inzet van sociaal werkers. Alleen zo ontstaat een **gedragen proces waarin belangen serieus worden genomen en vertrouwen wordt opgebouwd en wederzijds begrip ontstaat**. Dat is nodig om in het voortgaande gebiedsproces stap voor stap tot concretisering en keuzes te komen.
- Om de agrarische sector, waaronder organisaties als ZLTO en BAJK, effectief te ondersteunen in het proces, zou het aanstellen van een **agrarische omgevingsmanager** cruciaal zijn om in goed vertrouwen het vervolgproces in te gaan.

LANDBOUWVISIE POWERPORT REGIO MOERDIJK

Standpuntenbepaling

ZLTO-Moerdijk en ZLTO-Amerstreek

Inhoudsopgave

Standpunt

Introductie	4
Nieuwe ruimtedruk	5
Faire, heldere voorwaarden	6
Draagvlak en urgentie	8
Dus: samenwerken aan balans	8

Verdieping op standpunt

Wat komt er op ons af?	12
Aanpak standpuntbepaling	14
Bedreigingen	14
Perspectief voor 2035-2040	15
Gereedschappen die wij nodig hebben	18
Standpunt van de landbouw nader toegelicht	20
Colofon	23

1. Introductie: Kracht van onze agrarische sector

In het hart van de vruchtbare en dichtbevolkte delta van Noordwest-Europa ligt een bijzonder land- en tuinbouwgebied: binnen de gemeenten Moerdijk, Drimmelen en Geertruidenberg produceren wij boeren en tuinders al generaties lang gezond, vers voedsel en fijn groen van de hoogste kwaliteit. Wij zijn hier cultureel, maatschappelijk en economisch geworteld.

In het hier en nu zijn er in ons gebied 390 agrarische ondernemers actief: met 290 bedrijven is de akkerbouw dominant, gevolgd door melkvee (90), glastuinbouw (50), fruitteelt (20), varkens- en pluimveehouderijen (20) en enkele geiten- en schapenhouders en multifunctionele agrarisch ondernemers. Ongeacht het type bedrijf, allemaal produceren wij efficiënt en volgens de nieuwste inzichten op het gebied van bodemgezondheid, waterbeheer, biodiversiteit en dierenwelzijn. Naast voeders voelen wij ons ook hoeders van een prachtig cultuurlandschap.

Onze sector werkt vergaand circulair: het krachtvoer voor ons vee is voor een belangrijk deel samengesteld uit reststromen van de menselijke voedselketen. De glastuinbouw is kampioen in het gebruik van restwarmte en CO₂ van bedrijven en energieproducenten in het Haven- en Industriegebied Moerdijk en de Amercentrale. De maatschappelijke waarde van de agrarische sector gaat dus veel verder dan het produceren van ons voedsel en groen.

De land- en tuinbouw is van strategische waarde: regionaal, landelijk, internationaal. In een tijd vol geopolitieke spanningen, klimaatverandering en een groeiende vraag naar hoogwaardig voedsel, verdient onze sector dan ook erkenning en ruimte.

Achter de primaire land- en tuinbouw zit een hele keten van logistiek en verwerkende industrie. Deze keten zorgt niet alleen voor gezond, vers voedsel en fijn groen, maar draagt ook bij aan kennis- en productontwikkeling. Op alle niveaus is er werkgelegenheid.

Kortom: voedselproductie is wat betreft maatschappelijk belang minimaal gelijk aan de noodzakelijke energietransitie en verduurzaming van de industrie. Schaarste van grond raakt alle sectoren. We werken mee aan het leggen van de puzzel, maar staan erop dat er voldoende gronden worden geborgd voor de productie van gezond, vers voedsel en fijn groen.

2. Nieuwe ruimtedruk

Al jaren is de landbouw bezig met een transitie waarbij – naast de productie van voedsel en groen – de waarde van bodem en water, de biodiversiteit en het verlagen van emissies centraal staan. Wij voelen nadrukkelijk de verantwoordelijkheid om de leefomgeving te beschermen en waar mogelijk te verbeteren en dat verwacht de samenleving ook van ons, maar zien investeringen daartoe amper terug in de prijzen die wij voor onze producten ontvangen. Daarnaast: extensivering van activiteiten vraagt om meer ruimte.

Nu komt er een claim bovenop voor de aanlanding van windenergie van zee, opslag en verwerking van duurzame energie en de uitbouw van de circulaire economie. Netto zullen wij, agrariërs binnen het gebied van Powerport regio Moerdijk 700 hectare vruchtbare landbouwgrond moeten opofferen. Samen met natuur- en watercompensatie neemt dit zo'n 5% van het productieareaal weg.

3. Faire, heldere voorwaarden

De opgave is enorm en vraagt om een strategische aanpak met perspectief voor de agrarische sector. Die verantwoordelijkheid ligt bij de overheid. ZLTO wil en kan een constructieve partner zijn in dit complexe proces. We verwachten dan wel van die overheid dat zij het agrarisch belang op één lijn zet met de behoeften van energie en industrie. Dat is voor ons een absolute voorwaarde!

Natuurlijk, we snappen heel goed de noodzaak van de ontwikkeling van Powerport regio Moerdijk. Onder onze beroepsgroep leeft een breed besef en dito verantwoordelijkheidsgevoel dat ook wij moeten bijdragen aan de energietransitie, maar we pleiten zeer nadrukkelijk voor evenredigheid, erkenning van onze waarde. We willen meepraten over waar die 700 hectare 'gevonden' gaat worden. Een ruimhartige compensatie bij gebruik van onze gronden en mogelijk verlies daarvan moge evident zijn.

Laten we glashelder zijn: de land- en tuinbouw mag géén restpost zijn. Dat zullen we niet toestaan. Ons maatschappelijk belang is minimaal gelijkwaardig aan de energietransitie en verduurzaming van de industrie. Onze gronden zijn super vruchtbaar en zorgen voor voedsel en groen van hoge kwaliteit.

Het leggen van de ruimtepuzzel moet zorgvuldig en met respect voor de agrarische omgeving gebeuren. Een balans met andere maatschappelijke opgaven moet objectief aantoonbaar zijn. Deze erkenning is voor ons van cruciaal belang.

De ontwikkeling van Powerport moet niet alleen een proces van uitbreiding zijn, maar nadrukkelijk ook van inbreiding. Wij roepen de overheden aan de Ontwerptafel met klem op in dat perspectief te blijven kijken naar slim, driedimensionaal ruimtegebruik.

Onze sector gaat natuurlijk niet aan de zijlijn staan om van daar uit kritiek te spuien. Onze houding zal constructief zijn, maar kritisch. Ook stellen wij stevige, faire, heldere voorwaarden:

- A** Strategische structuurontwikkeling: wij staan er op dat ook na voltooiing van de Powerport de agrarische sector zijn ruimtelijke positie in het gebied behoudt en zijn maatschappelijke opdracht kan blijven vervullen:
 - De ruimteclaim en ingebruikname van agrarische gronden moet uiterst efficiënt en transparant gebeuren. Projecten mogen alleen op agrarisch land tot uitvoer komen als er aantoonbaar en uitlegbaar géén alternatief is. Bedrijven zonder enige relatie tot de energietransitie moeten bewogen en geholpen worden hun activiteiten te verplaatsen.
 - Het aanstellen en voor onbepaalde tijd aanhouden van een agrarisch omgevingsmanager, die het vertrouwen heeft van agrariërs is cruciaal in dit proces waar vertrouwen in de overheid niet vanzelfsprekend is.

B Slimme keuzes in het gebied moeten dit strategische principe praktisch mogelijk maken:

- Verbindingen (leidingen, kabels) moeten 'landbouvvriendelijk' worden aangelegd om de structuur van de bodem zo min mogelijk aan te tasten. Kies zo veel als mogelijk voor een bundeling van en een combinatie met bestaande lijnelementen in het landschap. Verder gaat de voorkeur sterk uit naar boren in plaats van graven bij ondergrondse leidingen. Dat kan op de korte termijn duurder zijn, maar op de langere termijn veel schade voorkomen.
- Water- en natuurcompensatie moet bij voorkeur binnen het bedrijvencomplex gebeuren. Valt het binnen het agrarisch gebied dan kan het via agrarisch natuurbeheer met uiteraard dekkende vergoedingen via langjarige contracten.
- Er kan geen nieuwe natuurontwikkeling plaatsvinden zonder overleg met ons. De inzet daarbij is dat vruchtbare agrarische grond behouden blijft.
- Daar waar mogelijk zullen we natuurlijk verbinden zoeken en leggen met natuurbeheer en -onderhoud.
- Voor het leveren en uitbreiden van ecosysteemdiensten moeten agrariërs een marktconforme vergoeding krijgen.

C Ruimhartige compensatie voor grondgebruik en -verlies:

- Het hele agrarisch gebied moet optimaal heringericht worden. Agrarisch ondernemerschap en een hoogwaardige voedselproductie moeten onlosmakelijk onderdeel worden van PowerPort regio Moerdijk.
- Onze agrariërs willen goede, werkbare bedrijfsmiddelen terug voor de ruimte die zij afstaan. Structuurversterking is noodzakelijk. De resterende landbouwgronden moeten van uitstekende kwaliteit zijn en ruimte bieden aan ondernemerschap. In dat licht pleiten wij voor het instellen van een landbouwfonds.
- Gereserveerde, geoormerkte fondsen moeten direct toegewezen worden aan de ontwikkeling van de agrarische sector binnen Powerport regio Moerdijk. Dat is een keiharde voorwaarde voor ons. Daar willen wij op voorhand duidelijkheid over. De regie op dit proces ligt bij de Ontwerptafel.
- Daarnaast zijn voor ons essentieel:
 - Het prioritair scheppen van stikstofruimte voor onze bedrijven.
 - Investeren in bodem, water en biodiversiteit
 - Een stoppers- en verplaatsingsregeling
 - Modern landinrichtingsbeleid
- Los van het recht van opstal willen wij een gebruiksvergoeding i.p.v. een schadevergoeding voor kabels en leidingen.

D We willen mét elkaar praten en niet óver elkaar. Om een vertrouwensrelatie te ontwikkelen en onze inzet te bewaken, is de rol van de agrarisch omgevingsmanager cruciaal. Participatie is voor ons meer dan alleen 'meepraten'. Wij spreken liever van co-creatie, waarbij onze wensen en adviezen nadrukkelijk worden besproken en afgewogen. Bij dergelijke gesprekken willen we aan tafel zitten. De communicatie moet op alle niveaus open, eerlijk en wederkerig zijn. Zeker als agrarische grond gebroken moet worden, staat de sector er op voorhand op hierover duidelijke afspraken te maken, tot op het niveau van de (onder)aannemer.

4. Draagvlak en urgentie

De ZLTO-afdelingen Moerdijk en Amerstreek hebben een hoge ledengraad in alle agrarische sectoren. Ons standpunt, zoals hier verwoord, is nadrukkelijk niet incidenteel of individueel. Het is opgesteld in overleg met 25 agrariërs uit het gebied en getoetst bij meer dan honderd ondernemers. Het draagvlak voor onze positie is groot. Snelheid en duidelijkheid vinden we cruciaal. Jarenlange procedures zouden fnuikend zijn voor het draagvlak. Agrariërs hebben zorgen over stijgende grondprijzen, snij- en structuurschade door de aanleg van kabels en leidingen, de aanhoudende onduidelijkheid over de stikstofproblematiek en hun onzekere toekomstperspectief. Ook zij snappen de enorme opdracht die voor ons ligt. Stilstand is geen optie, overhaaste besluiten zonder regie en afstemming evenmin. Leden vinden dat de regie in handen moet zijn van de overheid, in nauwe afstemming met de agrarische sector.

5. Dus: samenwerken aan balans

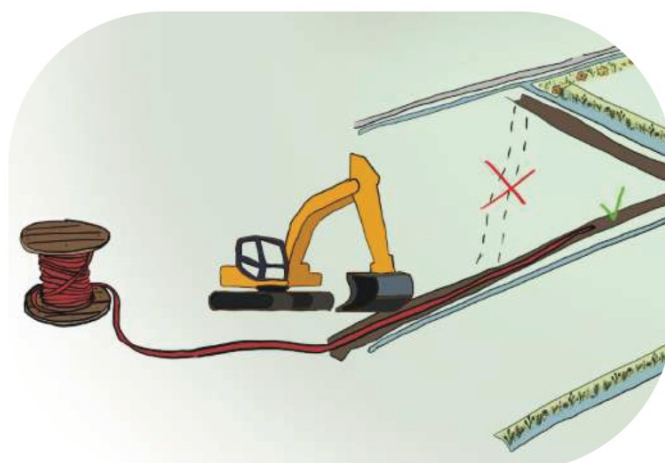
De energietransitie is van evident nationaal belang. De land- en tuinbouw is van vitaal belang voor voedselzekerheid, landschap, biodiversiteit en leefbaarheid. Alleen in samenwerking en met oog voor wederkerigheid kunnen we een toekomstbestendige balans vinden. De agrarische sector biedt perspectief, gereedschappen, kennis en bereidheid tot samenwerking aan. Voorwaarde is wel dat er serieus rekening wordt gehouden met onze bijdrage, belangen en de duidelijke grenzen die wij stellen. Daaraan zullen we nimmer laten tornen.

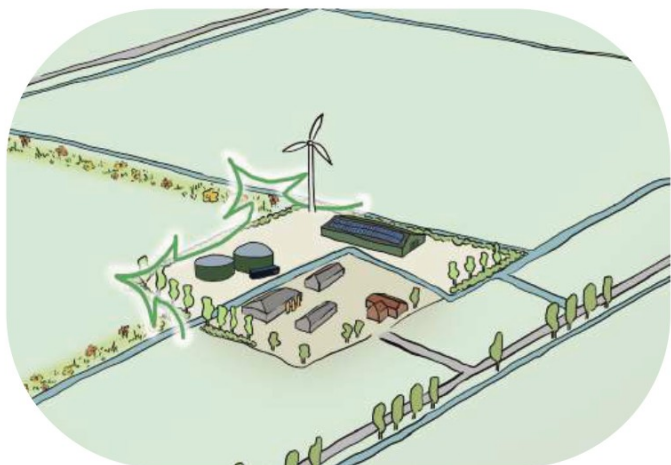
Ruimtegebruik moet uiterst efficiënt zijn

Water- en natuurcompensatie kan vrijwillig in het landelijk gebied mits daar langlopende contracten voor worden afgesloten

Verbindingen (leidingen, kabels) moeten landbouvvriendelijk worden aangelegd

Wij willen goed gereedschap terug voor de ruimte die we afstaan

Verdieping op standpunt

Dit hoofdstuk gaat dieper in op het proces, en de verdere onderbouwing van het standpunt van de ZLTO t.o.v. Powerport regio Moerijk

Verdieping op standpunt

Wat komt er op ons af?

Er zijn twee belangrijke ontwikkelingen die op de agrarische sector in ons gebied af komen. **Powerport regio Moerdijk** en de **Transitie Landelijk Gebied**.

Powerport regio Moerdijk

Op het grondgebied van de gemeenten Moerdijk, Drimmelen en Geertruidenberg staan rond het Haven en Industriegebied Moerdijk en het gebied van de Amercentrale nieuwe ontwikkelingen op stapel. De grote windparken op zee landen hier straks aan. Grootchalige transformatorstations (380 kV) zijn hier gepland of worden uitgebreid en trekken ontwikkelingen aan rondom het gebruik grootschalige energie zoals productie van waterstof en batterij-opslag. Dit zal op haar beurt weer andere bedrijvigheid aantrekken.

Deze regio is voor deze bedrijven aantrekkelijk juist vanwege de combinatie van een zeehaven, de aanwezige energie-infrastructuur en de infrastructuur van snelwegen en spoorlijnen. Dit maakt het een perfect gebied voor energie intensieve bedrijvigheid en circulaire economie. Elk project is een magneet voor het volgende project! Deze ontwikkelingen staan nog los van de benodigde natuur- en watercompensatie. Compensatie vraagt grofweg nog 10% areaal extra.

Aan de zogenaamde Ontwerptafel Powerport zijn drie ministeries, drie gemeenten, de provincie en het waterschap vertegenwoordigd. Dit wordt het Bestuurlijk Overleg Leefomgeving (BOL) genoemd. Aan de Ontwerptafel Powerport wil men een integrale afweging maken van leefbaarheid, brede welvaart en ontwikkeling. Hiertoe zijn diverse ontwikkelingen en richtingen verkend. Deze zijn te vinden op de websites van de gemeenten. In juni 2025 is een globaal besluit genomen waarbij de ruimteclaim is ingeschat op 700 hectare. In het najaar van 2025 volgt een richtinggevend besluit.

De landbouw heeft vanwege haar bijzondere positie een plek aan tafel gevraagd en gekregen. Ze zal te maken krijgen met twee ruimtelijke ingrepen:

1 - Tracés van kabels en leidingen

De volgende tracés van grootschalige energie-infrastructuur (kabels en leidingen door het landschap) zijn in voorbereiding en doorsnijden het landelijk gebied bovengronds of ondergronds in een oppervlak van ongeveer 280 ha:

- 380 kV Rilland – Tilburg (begonnen)
- 380 kV Geertruidenberg naar het noorden
(veel varianten, deels door gebied)
- Net op Zee Nederwiek 3
(door de rivier – converter aan de Standhazendijk, 2027-2031)
- Delta Rhine Corridor
(waterstof en CO₂ – geen ammoniak, 2031-2032)
- Verkenning aanlanding Wind op Zee (VAWOZ, 2031-2040)
- Warmteleiding van Moerdijk naar bestaand Amernet (Plukmade en stadsverwarming)

Verdieping op standpunt

2 - Uitbreiding Bedrijventerreinen

Bedrijventerreinen willen in hectares uitbreiden. Er is ruimte nodig voor de energietransitie, voor autonome groei van bedrijven op de bedrijventerreinen en daarnaast voor verdere verduurzaming en de circulaire economie.

- Tot 2030 is er 190-300 hectare nodig voor industrie, aanlanding, 380kV en truckparking
- Ontwikkeling van POM Moerdijk + Hub Amergebied
- Daarna kan richting 2050 nog een extra ruimtevraag van 600 tot 800 ha volgen

De bovengenoemde getallen gingen rond tot begin juni 2025. De meest recente inschatting van de ruimtevraag (geconcretiseerd aan Ontwerptafel Powerport op 11 juni 2025) is dat er 60 ha nodig is bij Geertruidenberg, 267 ha voor kabels en leidingen in het Powerport gebied en 400 ha voor uitbreiding van Haven- en Industriegebied Moerdijk. In totaal ruim 700 hectare.

Transitie Landelijk Gebied

Naast Powerport is er sprake van de transitie van het landelijk gebied. Wetten, regels en beleid vanuit Europa, Rijk en provincie maar ook vanuit de markt brengen de landbouw in transitie. Dit betekent een voortdurende en hoge maatschappelijke en politieke druk, met name op de volgende punten:

- De uitstoot van broeikasgassen moet omlaag, wat gepaard gaat met extra kosten. Zo moet er in 2030 zo'n 55% minder CO2 uitstoot zijn ten opzichte van 1990.
- Ook andere emissies zoals van stikstof, nitraat, fijnstof en methaan moeten vanuit wetgeving of beleid omlaag.
- Het beleid wil reductie van chemische gewasbeschermingsmiddelen. De beschikbaarheid van middelen staat onder druk.
- Er is een sterke beperking in de planologische ruimte en veel vergunningen, met name voor de veehouderij, zitten vast of worden niet verleend.

Daarnaast wordt het principe van 'bodem en water sturend' steeds belangrijker: dit betekent dat niet alle gewassen overal meer geteeld kunnen worden.

Los van deze beleidsthema's brengt klimaatverandering weersextremen met zich mee, komen er nieuwe plagen en is er extra druk op de beschikbaarheid van zoet water.

In het beleid van de provincie Noord-Brabant in de Aanpak Landelijk Gebied is opgenomen dat waardevolle landbouwgronden bescherming verdienen.

Verdieping op standpunt

Aanpak standpuntbepaling

De ontwikkeling van met name Powerport regio Moerdijk bovenop de transitie landelijk gebied levert bedreigingen op voor de toekomstige ontwikkeling van de agrarische sector. De landbouwsector heeft voor de leden in de drie gemeenten een proces opgezet om tot een standpuntbepaling te komen.

Hierbij is in twee sessies met een afvaardiging van circa 25 boeren en tuinders vanuit de deelsectoren glastuinbouw, akkerbouw, melkveehouderij, overige veehouderij en fruit- & boomteelt gesproken over kansen en bedreigingen. Voor elk van de deelsectoren is een eigen perspectief voor 2035 opgesteld. Belangrijk onderdeel daarbij was het nadenken over en formuleren van de benodigde instrumenten of gereedschappen waarmee de agrarische sector de druk van de ontwikkelingen in goede banen zou kunnen leiden.

Dit heeft uiteindelijk een standpunt opgeleverd dat is voorgelegd aan ruim honderd boeren en tuinders uit het gebied.

Bedreigingen

Als belangrijkste bedreigingen voor de toekomst ziet men de volgende punten:

- Grote hectare claim op vruchtbare landbouwgrond.
- Hoge grondprijzen en een waterbed effect door het hele gebied met als gevolg dat het hele gebied jarenlang stil staat.
- Versnippering van de grond van agrarische bedrijven.
- Snijschade van percelen, langjarige structuurschade aan de bodem door kabels en leidingen.
- Plukmade op de kaart als locatie voor Powerport .
- Stikstofruimte nodig voor industrie beperkt stikstofruimte voor de landbouw

Deze lijst is niet limitatief. Nog vele andere bedreigingen zijn benoemd gedurende de werksessies. Bovenstaande zijn als belangrijkste gerangschikt.

Verdieping op standpunt

Perspectief voor 2035-2040

De vijf deelsectoren hebben ieder nagedacht over hun eigen perspectief voor de middellange termijn richting 2035-2040. Dit geeft een beeld waar de sector zelf graag naar toe zou willen bewegen. Daarbij is onderscheid gemaakt in people (mensen, medewerkers en gesprekspartners), planet (milieu, maatschappij en grondstoffen) en profit (markt en verdienmodel) om zo vanuit de breedte zicht te hebben op het perspectief van de land- en tuinbouw.

Op de volgende pagina's is telkens het perspectief voor een deelsector uitgewerkt. Het gaat achtereenvolgens om:

1. **Akkerbouw**
2. **Melkveehouderij**
3. **Glastuinbouw**
4. **Overige veehouderij**
5. **Fruit- en boomteelt**

Akkerbouw

People

Akkerbouwers zorgen voor voldoende, hoogwaardig en veilig voedsel en worden gewaardeerd door de markt en de maatschappij, mede vanwege de schoonheid van het moderne polderlandschap, de gewasdiversiteit en akkerranden.

Planet

De akkerbouwbedrijven zijn goed verkaveld en beschikken over voldoende zoet water. Ze hebben een goede bodemkwaliteit en zijn daar zuinig op. Akkerbouwers werken nauwer samen met de veehouderij op de onderwerpen mest, grondruil en voer en dragen zo bij aan circulariteit, de kwaliteit van de natuur en het vastleggen van CO₂. In de akkerbouw wordt een ruime vruchtwisseling toegepast met meer rustgewassen en weerbare planten. Alles is gericht op duurzame teelten waardoor ze met zo weinig mogelijk hulpstoffen kunnen telen met een lage footprint.

Profit

Het produceren van hoogwaardig voedsel is en blijft de basis van het inkomen. Dit vullen akkerbouwers aan met opbrengsten uit duurzame energie en het beheer van het landschap, de natuur en zoet water. Waar mogelijk zetten ze producten regionaal af in korte ketens.

Verdieping op standpunt

Perspectief voor 2035-2040

Melkveehouderij

People

Melkveehouders zorgen voor hoogwaardig en veilig voedsel voor de Noordwest Europese markt. De burger waardeert de schoonheid van het polderlandschap en koeien in de wei. De binding met de maatschappij is groot, mede door recreatieve mogelijkheden op boerenerven.

Planet

Een goede verkaveling met grote huiskavels voor weidegang is essentieel. Veehouders werken nauw samen met de akkerbouw op de onderwerpen mest, grondruil en ruwvoervoorziening. Met mestvergisting, voermanagement en techniek verlagen ze emissies en het gebruik van kunstmest. Een hoog percentage grasland zorgt voor koolstofvastlegging. Het landschaps- en natuurbeheer is onderdeel van de bedrijfsvoering.

Profit

Het produceren van hoogwaardige zuivel is de basis van het inkomen. Dit wordt aangevuld met opbrengsten uit agrarisch natuurbeheer en weidepremie. Er is betaalde natuur- en watercompensatie van Powerport op randen en lage percelen van eigen grond. Schaalgroei en automatisering blijven nodig en dragen bij aan een lage kostprijs. De productie van groen gas en korte ketens leveren neveninkomsten.

Glastuinbouw

People

De glastuinbouw levert gezondheids- en genotsproducten voor de Noordwest Europese markt en zorgt voor veel en diverse werkgelegenheid op de bedrijven en in de keten. Een uitstekende kwaliteit van de huisvesting zorgt voor binding van personeel.

Planet

In 2040 produceert de glastuinbouw volledig klimaatneutraal en in een gesloten kringloop. Inzake gewasbescherming is de glastuinbouw onderweg naar volledig biologisch, meer door markt dan de Wet gestuurd. Regelmatige herstructurering zorgt voor grotere en goed gevormde bedrijven. De markt en energieuitwisseling met Powerport vraagt om groei van deze sector. Er vindt optimaal watermanagement plaats door recirculatie en regenwateropslag in bassins.

Profit

Het produceren van hoogwaardige groenten en planten is de basis van het inkomen. Dit wordt aangevuld met opbrengsten uit energiemanagerment (CO₂, WKK, restwarmte, netbalans). Schaalgroei per bedrijf vindt plaats door automatisering en de inzet van Europese arbeidsmigranten. Extra toegevoegde waarde wordt gecreëerd met zelf sorteren en verpakken. De glastuinbouw heeft een krachtige economische positie door de hoogste toegevoegde waarde per m².

Verdieping op standpunt

Overige Veehouderij

People

Varkens-, kippen- en overige vleesveehouders hebben een goede relatie met de directe omgeving en een positief imago in de maatschappij. Ze vervullen een waardevolle rol in de circulaire economie door reststromen op te waarderen naar veilig, hoogwaardig en betaalbaar voedsel.

Planet

De veehouders produceren op duurzame locaties met een stabiele veestapel in deze regio. De blijvers kunnen met rechten van stoppers een gezonde schaalvergroting realiseren, waarbij ze investeren in de nieuwste inzichten rondom dierwelzijn en emissiereductie. Ze hebben daarvoor planologische ruimte en vergunningen nodig. De geproduceerde mest houdt akkers vruchtbaar. Een deel van het veevoer wordt geteeld als rustgewas van akkerbouwers.

Profit

Varkens-, kippen- en overige veehouders produceren in vaste en betrouwbare ketens met bestendige contracten voor de kritische Noordwest Europese markt, zodat investeringen in maatschappelijke opgaven via de markt terug worden verdiend. Het produceren van groen gas is een aanvullend verdienmodel.

Fruit- en Boomteelt

People

Deze sector dankt haar positief imago aan bloeiende fruitbomen in een aantrekkelijk polderlandschap waarin ze Europa van veilig, gezond en hoogwaardig fruit voorzien. Er is een uitstekende sociale relatie met de directe omgeving onder andere door het bieden van onderdak aan de bouw van carnavalswagens en andere dorpsfeesten. Fruittelers bieden goede huisvesting en werkplekken aan seizoenarbeiders.

Planet

Fruit- en boomtelers koesteren de bodem die tot de beste ter wereld behoort. Het polderlandschap is fijnmazig dooraderd met sloten en bloeiende randen als multifunctionele zoetwaterberging en basis voor biodiversiteit met natuurlijke bestuivers. Men gebruikt de kracht van de natuur, weerbare rassen én de modernste technieken om minimaal gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te realiseren, zodat de echt noodzakelijke middelen behouden blijven.

Profit

Boom- en fruittelers bieden werkgelegenheid en verdienen inkomens door hoogwaardig voedsel aan te bieden aan de kapitaalcrachtige Noordwest Europese markt. Ze zijn ingebed in internationaal opererende ketens van verpakken, koelen en verwerken en benutten in toenemende mate kansen voor lokale afzet via boerderijwinkels en korte ketens.

Verdieping op standpunt

Gereedschappen die wij nodig hebben

Om de perspectieven te kunnen bereiken in relatie tot de lopende landbouwtransitie en de nieuwe Powerport ontwikkelingen heeft de sector grondig nagedacht over wat daar voor nodig is. Ze heeft gereedschappen geformuleerd en met de achterban besproken, wat geleid heeft tot vijf soorten gereedschap die allen van min of meer gelijk belang zijn. De opsomming binnen de soorten gereedschappen is op volgorde van belangrijkheid weergegeven.

- **Participatie**
- **Landbouwstructuur**
- **Ruimtelijke Ordening**
- **Diensten voor maatschappij en milieu**
- **Financiële gereedschappen**

Participatie

Aan de wens om snel duidelijkheid te hebben over areaal en locatie van claims lijkt vooralsnog gehoor te worden gegeven. De landbouw is tevreden met haar aanwezigheid aan de Ontwerptafel Powerport zodat ze kennis kan inbrengen. Dit blijft belangrijk gedurende het proces, omdat stilstand gelijk staat aan achteruitgang. Door de transitie van het landelijk gebied wacht de landbouw al te lang op de overheid.

Met keukentafelgesprekken wordt vanuit de basis aan draagvlak voor maatregelen gebouwd. Oog voor ontwikkelingswensen, opvolging en investeringsmomenten in de tijd is nodig. De suggestie is gedaan om een campagne op te zetten met onder andere educatie van de jeugd om de waardering van de voedselproductie in het juiste perspectief te zetten ten opzichte van de energie- en circulaire bedrijvigheid.

Landbouwstructuur

Het glastuinbouwgebied Plukmade dient te worden geherstructureerd om open plekken en stoppende tuinders toe te voegen aan vergrotende blijvers. In de grondgebonden sectoren is een projectmatige vrijwillige herverkaveling noodzakelijk met maatwerk voor getroffen agrarische bedrijven en een ruim gebied daaromheen. Tevens vraagt de land- en tuinbouw in het gebied vraagt om een verdere optimalisatie van het waterbeheer. De verwerking en opslag van mest en het behoud en verbetering van de bereikbaarheid worden in mindere mate genoemd.

Ruimtelijke Ordening

Optimaal zuinig ruimtegebruik op Powerport is noodzakelijk zodat zo veel mogelijk waardevolle landbouwgrond behouden blijft. Uitgangspunt moet zijn dat Powerport alleen ruimte biedt voor bedrijvigheid die elders niet mogelijk is en dat een lange termijn visie dit borgt. Als de ruimtelijke ordening, vergunningen en milieu-effectrapportages samen zorgen dat de Powerport gerealiseerd kan worden, moeten de PAS-melders in onze regio ook meteen gelegaliseerd kunnen worden.

Verdieping op standpunt

Gereedschappen die wij nodig hebben

Er dient een ruimhartige ruimtelijke ordening gevoerd te worden richting de agrarische sector waarbij ruimte ontstaat om verplaatsters, direct of indirect door Powerport geraakt, nieuw te laten vestigen. Op erven van blijvers moet men kunnen koelen, bewaren, sorteren en verpakken. Een gezonde bedrijfsgroei en nieuwe ontwikkelingen zoals mestvergisters dienen mogelijk te zijn. Als dit past bij de ondernemer is ook ruimte nodig voor verbreding van de bedrijfsvoering.

Diensten voor maatschappij en milieu

De waarde die de land- en tuinbouw heeft voor de maatschappij en het milieu zijn momenteel niet in rekening te brengen. Daarom is een vanuit de Powerport te vullen fonds voor bepaalde diensten daarvoor nodig. Denk aan projecten met een ruimer bouwplan, extensivering en meer rustgewassen.

Directe natuurcompensatie als gevolg van de realisatie van Powerport kan in de vorm van erfbeplanting, slootkanten, overhoeken, op slechtere percelen en op akkerranden worden uitgevoerd. Als gelden voor waardedaling, inrichting en beheer vanuit de Powerport komen, zorgt de sector voor de rest. Deze stroken hebben tevens een positief effect op geldstromen die vanuit het Europees gemeenschappelijk landbouwbeleid naar de sector vloeien, wat het draagvlak in de sector vergroot.

Met een regionaal te financieren vergoeding voor CO₂-vastlegging in gewassen en bodem, welke wordt gefinancierd vanuit de industrie, snijdt het mes aan twee kanten: de industrie krijgt een licence to produce voor CO₂ en voor de landbouw is het een onderdeel van het verdienmodel. Er kan op dit onderwerp worden doorgeborduurd op ervaringen met 'Carbon Farming'.

Het klimaat vraagt om meer ruimte in het watersysteem voor het opvangen van piekbuien en langere perioden van droogte, samen met het bergen van zoet water. De natuur- en watercompensatie moet daarom slim ingepast worden en kan dan meerdere doelen dienen.

Precisielandbouw met GPS, drones en robots maakt schaalvergroting mogelijk en verlaagt het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en kunstmest. Dit financieel stimuleren vanuit en samenwerken hierin met Powerport zorgt voor een blijvende relatie en borging van kennis.

Financiële gereedschappen

Om zowel ruimte te besparen als langjarige structuurschade van de beste bodems te voorkomen dient geïnvesteerd te worden in de agrarisch meest vriendelijkste methode voor de aanleg van kabels en leidingen zoals boren, omleiden en het combineren van tracés met wegen, dijken en wateren. Om draagvlak voor kabels- en leidingen te krijgen zijn naast opstalrechten nieuwe vormen nodig zoals erfpacht of aandeelhouderschap van agrariërs.

Een sterke stoppers- en verplaatsingsregeling zorgt voor schuifruimte in het gebied voor bedrijven die in de knel komen of door willen ontwikkelen. Bedrijven die uit de landbouw gaan hebben meer herinvesteringsmogelijkheden nodig.

Standpunt van de landbouw

Faire, heldere voorwaarden

Onze sector wil niet aan de zijlijn staan. We nemen een proactieve houding aan, leveren kennis, denken mee en zijn al vertegenwoordigd aan de bestuurlijke ontwerptafel. Maar wij stellen stevige, heldere voorwaarden:

- A** Strategische structuurontwikkeling: wij staan er op dat ook na voltooiing van de Powerport de agrarische sector zijn positie in het gebied behoudt en zijn maatschappelijke opdracht kan blijven vervullen:
 - **De ruimteclaim en ingebruikname van agrarische gronden moet uiterst efficiënt en transparant gebeuren.** Projecten mogen alleen op agrarisch land tot uitvoer komen als er aantoonbaar en uitlegbaar géén alternatief is. Bedrijven zonder enige relatie tot de energietransitie moeten bewogen en geholpen worden hun activiteiten te verplaatsen.
 - Het aanstellen en voor onbepaalde tijd aanhouden van **een agrarisch omgevingsmanager**, die het vertrouwen heeft van agrariërs. Deze is cruciaal in dit proces waar vertrouwen in de overheid niet vanzelfsprekend is.
- B** Slimme keuzes in het gebied moeten dit strategische principe praktisch mogelijk maken:
 - **Verbindingen (leidingen, kabels) moeten 'landbouvvriendelijk' worden aangelegd** om de structuur van de bodem zo min mogelijk aan te tasten. Kies zo veel als mogelijk voor een bundeling van en een combinatie met bestaande lijnelementen in het landschap. Verder gaat de voorkeur sterk uit naar boren in plaats van graven bij ondergrondse leidingen. Dat kan op de korte termijn duurder zijn, maar op de langere termijn veel schade voorkomen.
 - **Water- en natuurcompensatie moet bij voorkeur binnen het bedrijvencomplex gebeuren. Valt het binnen het agrarisch gebied dan kan het via agrarisch natuurbeheer** met uiteraard dekkende vergoedingen via langjarige contracten.
 - Er kan **geen nieuwe natuurontwikkeling** plaatsvinden zonder overleg met ons. De inzet daarbij is dat vruchtbare agrarische grond behouden blijft.
Daar waar mogelijk zullen we natuurlijk verbinden zoeken en leggen met natuurbeheer en -onderhoud.
Voor het leveren en uitbreiden van ecosysteemdiensten moeten agrariërs een marktconforme vergoeding krijgen.

Standpunt van de landbouw

Faire, heldere voorwaarden

C Ruimhartige compensatie voor grondgebruik en -verlies:

- Het hele agrarisch gebied moet **optimaal heringericht** worden. Agrarisch ondernemerschap en een hoogwaardige voedselproductie moeten onlosmakelijk onderdeel worden van PowerPort regio Moerdijk.
- Onze agrariërs willen goede, werkbare bedrijfsmiddelen terug voor de ruimte die zij afstaan. **Structuurversterking** is noodzakelijk. De resterende landbouwgronden moeten van uitstekende kwaliteit zijn en ruimte bieden aan ondernemerschap. In dat licht pleiten wij voor het instellen van **een landbouwfonds**.
- Gereserveerde, **geormerkte fondsen** moeten direct toegewezen worden aan de ontwikkeling van de agrarische sector binnen Powerport regio Moerdijk. Dat is een keiharde voorwaarde voor ons. Daar willen wij op voorhand duidelijkheid over. De regie op dit proces ligt bij de Ontwerptafel.
- Daarnaast zijn voor ons essentieel:
 - Het prioritair scheppen van **stikstofruimte** voor onze bedrijven.
 - **Investeren in bodem, water en biodiversiteit**
 - Een **stoppers- en verplaatsingsregeling**
 - **Modern landinrichtingsbeleid**
- Los van het recht van opstal willen wij een **gebruiksvergoeding** i.p.v. een schadevergoeding voor kabels en leidingen.

D We willen met elkaar praten en niet over elkaar. Om een vertrouwensrelatie te ontwikkelen, is de rol de agrarisch omgevingsmanager daarbij cruciaal. Het is belangrijk dat alle overheden binnen de Ontwerptafel diens rol erkennen en benutten.

- **Participatie** is voor ons meer dan alleen 'meepraten'. Wij spreken liever van **co-creatie**, waarbij onze wensen en adviezen nadrukkelijk worden besproken en afgewogen. Bij dergelijke gesprekken willen we aan tafel zitten.
- De **communicatie moet op alle niveaus open, eerlijk en wederkerig** zijn. Zeker als agrarische grond vergraven moet worden, staat de sector er op op voorhand hierover duidelijke afspraken te maken, tot op het niveau van de (onder)aannemer.

Verdieping op het standpunt

Faire, heldere voorwaarden

Draagvlak en urgentie

De ZLTO-afdelingen Moerdijk en Amerstreek hebben een hoge ledengraad in alle agrarische sectoren. Ons standpunt, zoals hier verwoord, is nadrukkelijk niet incidenteel of individueel. Het is opgesteld in overleg met 25 agrariërs uit het gebied en getoetst bij meer dan honderd ondernemers. Het draagvlak voor onze positie is groot. Snelheid en duidelijkheid vinden we cruciaal. Jarenlange procedures zouden fnuikend zijn voor het draagvlak.

Agrariërs hebben zorgen over stijgende grondprijzen, snij- en structuurschade door de aanleg van kabels en leidingen, de aanhoudende onduidelijkheid over de stikstofproblematiek en een onzeker toekomstperspectief. Ook zij snappen de enorme opdracht die voor ons ligt. Stilstand is geen optie, overhaaste besluiten zonder regie en afstemming evenmin. Leden vinden dat de regie in handen moet zijn van de overheid, in nauwe afstemming met de agrarische sector.

Dus: samenwerken aan balans

De energietransitie is van evident nationaal belang. De land- en tuinbouw is van vitaal belang voor voedselzekerheid, landschap, biodiversiteit en leefbaarheid. Alleen in samenwerking en met oog voor wederkerigheid kunnen we een toekomstbestendige balans vinden. De agrarische sector biedt perspectief, gereedschappen, kennis en bereidheid tot samenwerking aan. Voorwaarde is wel dat er serieus rekening wordt gehouden met onze bijdrage, belangen en de duidelijke grenzen die wij stellen. Daaraan zullen we nimmer laten tornen.

Colofon

Deze standpuntbepaling is gemaakt in opdracht van de ZLTO afdelingen Moerdijk en Amerstreek en is opgesteld in de periode april tot en met juni 2025.

De inhoud is in de basis opgesteld door 25 boeren en tuinders uit de gemeenten Moerdijk, Drimmelen en Geertruidenberg in twee werksessies in april en mei 2025. Zij is voorgelegd aan alle boeren en tuinders in juni 2025.

Het proces en de uitwerking is begeleid door de bureaus Optifield en ROM3D. De vormgeving is gedaan door

Zij hebben gedurende het project nauw samengewerkt met een kerngroep vanuit de agrarische sector en de gemeenten in de personen van

De gemeenten Moerdijk, Drimmelen en Geertruidenberg hebben de standpuntbepaling financieel mede mogelijk gemaakt.

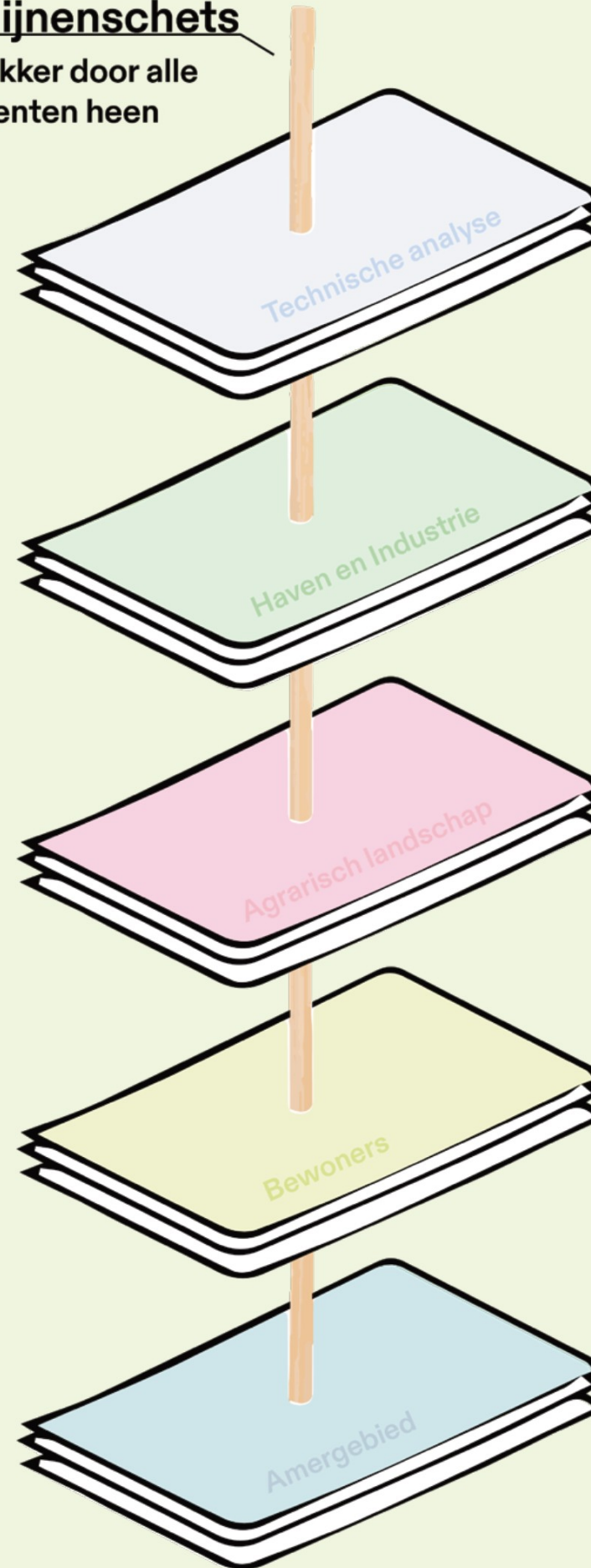
Voor meer informatie kunt u contact opnemen met en/of

5. Bewoners

Hoofdlijnenschets

- Satéprikker door alle documenten heen

Technische verdiepende analyse

- Bodem, water, natuur en landbouw
- Waterveiligheid
- Industrie, goederen en energie
- Leefomgeving, gezondheid en milieu
- Confrontatie van systeemlagen met de zoekgebieden

Spoor Haven en Industrie

- Oplegnotitie
- Visiedocument Havenbedrijf Moerdijk
- VNO-NCW

Agrarisch landschap

- Oplegnotitie
- Randvoorwaarden en condities
- Positiebepaling ZLTO

Bewoners

- Oplegnotitie
- Besluiten december
- Randvoorwaarden en condities

Amergebied

- Sessieverslagen bewoners
- Eerste spiegel initiatiefnemers

OPLEGNOTITIE BEWONERS

Vertrekpunt en doelstelling

Het doel van het participatietraject was om met de vertegenwoordigde partijen te komen tot randvoorwaarden en condities die horen bij beide zoekrichtingen, zonder daarbij een voorkeur uit te spreken voor één van beide richtingen. Daarnaast werd beoogd het informatieniveau en de betrokkenheid in omliggende kernen te verhogen.

Proceservaringen en uitdagingen

Tijdens het participatietraject is gebleken dat de vertegenwoordigde partijen de vertegenwoordigde verantwoordelijkheid niet kunnen en willen dragen, omdat zij niet gemandateerd en niet verkozen zijn en bovendien de rol als dorps-, stads- of gebiedstafel verschillend invullen. Dit heeft geleid tot intensief proceswerk, waaronder veel intakegesprekken met vertegenwoordigers, uitgebreide communicatieondersteuning en veel afstemming.

De beschikbaar gestelde tijdsruimte van slechts zes weken heeft een immense druk op het kernteam gelegd, waardoor rijk en provincie slechts gedeeltelijk vertegenwoordigd zijn geweest. Het huidige tempo sluit niet aan bij een menselijke aanpak en een gezond werkklimaat, waardoor het belangrijk is om in december te temporiseren en over te gaan naar een duurzame manier van werken die aansluit bij de snelheid van bewoners.

In het participatieproces worden vooral de kansrijke bewoners bereikt, namelijk mensen die tijd, energie en ruimte over hebben in hun leven om wekelijks met dit dossier bezig te zijn. De brede bijeenkomsten opkomsten zijn met opkomsten van vijftig tot zeventig mensen, zeer hoog en boven verwachting.

Er wordt een maatregelenpakket en een aanbieding van de gezamenlijke overheden verwacht, waarbij het vooral gaat om menselijke zorgen en een eerste outline van een ontzorgtraject. Deze eerste stappen moeten door professionals en niet door bewoners vorm worden gegeven. In tegenstelling tot het buitengebied Moerdijk blijkt het voor de meest betrokken bewoners van de kern Moerdijk erg moeilijk te zijn om in de huidige onzekerheid theoretisch na te denken over een mogelijke transitie.

Universele inhoudelijke resultaten

- Er wordt gevraagd om bestuurlijk lef en duidelijkheid.
- Kom eerst je beloftes uit het verleden waarmaken, dan geven en dan nemen.
- Het wantrouwen is groot, er zijn grote gebaren nodig om de relatie te behouden.
- Zorg voor duidelijkheid op de korte termijn en vervolgens ruimte voor zelfregie.
- Er is zowel maatwerk, als uniformiteit in regelingen nodig. Er vallen veel partijen overal tussenin.
- Immateriële schade wordt indirect steeds meer benoemt. Erkenning van het leed, de stress, het ontnemen van zelfregie, het stilstaan van ondernemers.
- De ruimtelijke uitbreiding moet een onomkeerbare beëindiging hebben, zodat er rust ontstaat.
- Richt één centraal loket in met aanspreekbare mensen met kennis van zaken.
- Zorg voor heldere kaders en ga daarbinnen het echt samen met bewoners en lokale ondernemers doen.
- Financiële regelingen zijn aan de voorkant nodig en niet pas wanneer plannen onherroepelijk zijn.
- Er lijken verschillende groepen mensen te ontstaan. 1. Mensen die na besluit zoekrichting direct willen kunnen vertrekken. 2. Mensen die een transitie acceptabel vinden, tot vastgesteld onherroepelijk plan zichzelf redden en vertrekken als zij daar klaar voor zijn. 3. Mensen die echt willen blijven tot vaststelling van een onherroepelijk plan.
- Er leeft een bepaalde tijdsfasering bij bewoners. Probeer daar zo goed mogelijk op aan te sluiten:
 - Besluitvorming december
 - Transitie 2025 – 2050
 - 2026-2027 (het eerste jaar)
 - 2026-2030 (de eerste vijf jaar)
 - 2030 Onherroepelijk gebiedsprogramma
 - 2030-2050 (de lange termijn)
 - Toekomst 2050+

Reflecties

De inhoudelijke resultaten zijn degelijk, betrouwbaar en sluiten aan op eerder verkregen inzichten. De opgave blijft echter breed en complex en de tijdslijn is onduidelijk, waardoor op dit moment geen verdere verdieping en scherpte haalbaar is. Veel van de opgehaalde randvoorwaarden en condities zijn algemeen van aard en niet specifiek toegespitst op één van de twee zoekrichtingen. Meer duidelijkheid over de gekozen zoekrichting is nodig om gericht het gesprek te kunnen voeren; zonder vastgestelde uitgangspunten levert vervolgonderzoek geen nieuwe beslisinformatie op.

Beide zoekrichtingen roepen bij bewoners vergelijkbare kernzorgen op — geluid, verkeer, leefbaarheid, verlies van groen en druk op beschikbare woningen en voorzieningen — maar het gewicht en de aard van die zorgen verschilt wezenlijk door locatiekarakteristieken: Zoekrichting Oost raakt direct een bestaand dorp met alle sociale netwerken en voorzieningen, waardoor sociale continuïteit en fysieke fragmentatie centraal staan; Zoekrichting Zuid-Oost raakt vooral agrarische gronden en komt veel dichtter te staan op andere kernen, waardoor verlies van het kenmerkende (productie)landschap, ontsluiting, technische uitbreiding, barrièrewerking en toenemende druk -in alle facetten van het woord- op aangrenzende dorpen meer centraal staan.

Reflectie Zoekrichting Zuid-Oost

Bewoners bekijken Zuid-Oost vooral als een ruimtelijke belasting in landbouwgebied met een duidelijke technische vraag die veel vragen oproept over de inpassing om grip te krijgen op de impact: wat gaat de invulling hier van worden, tot waar gaat het nieuwe gebied strekken, hoe wordt er gezorgd voor een goede scheiding tussen industriegebied en de woongebieden en wat gebeurt er met het landschap.

Inpassingen hebben een directere impact op de omliggende kernen door de fysieke nabijheid, waardoor er veel zorgen bestaan over de impact die het heeft op de leefkwaliteit en leefbaarheid. De gevoerde gesprekken gaan over aspecten als ontsluiting, barrièrewerking, infrastructuurfinanciering, groen, gezondheid en fasering van voorzieningen en woningbouw.

Randvoorwaarden zijn vooral technisch-financieel en planologisch: met uitvoeringscommitments, toezeggingen voor investeringen in de (leef)omgeving, maatregelen met betrekking tot barrièrewerking, calamiteiten en gezondheidsrisico's, en fasering gekoppeld aan realisatieafspraken van voorzieningen in het gehele gebied.

De geloofwaardigheid van deze zoekrichting is zeer beperkt. Bij bewoners leeft het beeld dat het dorp dan toch op termijn gaat verdwijnen en daarnaast is het ongeloofwaardig dat binnen deze zoekrichting structureel gewerkt kan worden aan brede welvaart.

De gestelde randvoorwaardes en condities van dorp Moerdijk zijn oa; Het niet laten toenemen van de zintuigelijk overlast, een gevoel van thuiskomen in een dorp in plaats van industrie, groene verbindingen houden met omliggende kernen. Vanuit de vastgestelde opgave en technisch logica in beide zoekrichtingen onrealistisch. Daarom hoort bij een besluit richting Zuid-Oost, naast een goede regeling voor het getroffen plangebied, ook een gedegen regeling voor het dorp Moerdijk. De leefbaarheid staat immers hierin ook zwaar onder druk, waarbij er aan de geloofwaardigheid wordt getornd voor het komen tot een minimale grens voor leefbaarheid. Daarin niet voorzien zou de nachtmerrie voor iedereen zijn.

Reflectie Zoekrichting Oost

Bewoners binnen het zoekgebied ervaren zoekrichting Oost, met een directe ingreep richting het dorp Moerdijk enorm ingrijpend op de bestaande samenleving. Er zijn zorgen over het verlies van sociale samenhang, lokale identiteit, dagelijkse leefkwaliteit, en acute financiële zorgen.

Randvoorwaarden gaan in eerste instantie vooral over de sociaal-juridische zijde: bindende garanties voor herhuisvesting, steun van de leefbaarheid en lokale voorzieningen, sociale impact en afdwingbare inpassingsregels. Daarnaast wordt er vooral gesproken over de fysieke inpassing in de vorm van het duidelijk begrenzen met de bestaande (infrastructurele) barrières, en de impact van de schaalvergroting op de sociale voorzieningen, gezondheid, woningmarkt en vervoersstromen.

Bewoners buiten het zoekgebied leven onwijs met de bewoners uit het dorp Moerdijk mee, maar laten indirect blijken vanuit eigen perspectief dat hierin wel sterkere ruimtelijke grenzen naar voren komen die de impact meer centraliseren. Zowel vanuit de negatieve effecten, als ook de kansen om het gehele gemeente kwalitatief te verbeteren en echt te kunnen werken aan leefbaarheid en brede welvaart. Tegelijkertijd bestaat er veel solidariteit onder de inwoners en wordt nadrukkelijk uitgesproken dat inwoners van het dorp Moerdijk op deze plek horen. Nadrukkelijke aandacht, zorg en energie dient te allen tijde eerst naar deze groep te gaan.

De hard gestelde rode lijn of ondergrens van de leefbaarheid lijkt te schuiven in de gespreken. Bewoners moeten daarin door bestuurders beschermd worden. Al het risico ligt op dit moment bij bewoners, hun leven staat stil, zij zitten vast met onverkoopbare huizen, zij liggen 's nachts wakker.

Ondanks de impactvolle keuze, is zoekrichting Oost het meest realistisch en geloofwaardig. Met het juiste maatregelenpakket en garanties is er maatschappelijke acceptatie mogelijk.

BESLUITEN DECEMBER (ONAFHANKELIJK VAN ZOEKRICHTING)

Besluit tot bestuurlijk en ambtelijk handelen

- **Bewoners vragen durf, bestuurlijk lef en duidelijkheid van gemeente, provincie en rijk.**
Neem stelling door hier een voorbeeld stellende ambitie neer te leggen. Als deze ontwikkeling hier moet komen, zorg dan voor innovatie door een duurzame ontwikkeling van het hele gebied. Maak dit gebied en het proces hét voorbeeld van hoe je dit goed en verantwoord kunt doen, met oog voor mens, natuur en omgeving en economie. 31, 44, 51, 55, 76
- **Eerst geven, voordat er iets wordt ontnomen.** Veranker dit als maatgevend-principe voor al het beleid als invulling van een menselijk en rechtvaardige aanpak uit het BOL voor rijk, provincie en gemeente. Ga er per direct ook naar handelen. 2, 30, 43, 75
- **Stop met de inhoudelijke doorontwikkeling en participatie zolang de organisatie niet geprofessionaliseerd is.** Maak tijd vrij om recht te doen aan een menselijke aanpak. Ga vanuit duidelijke kaders opereren op een tijdlijn die aansluit bij de leefwereld van bewoners.

Besluit tot het ontwikkelen van een transitiestrategie

- **Bij fundamentele keuzes hoort ook een transparante tijdslijn.** Geef in december duidelijkheid over zoekrichting. Neem daarna 6 maanden de tijd voor het ontwikkelen van een planning op hoofdlijnen en afbakening van het gebied zodat duidelijkheid ontstaat hoelang mensen in zoekgebied voor uitbreiding kunnen blijven wonen en hoelang het duurt dat omliggende kernen overlast zullen ervaren door realisatie van opgaven. 36, 55, 64, 74
- **Bied voor de niet gekozen zoekrichting tot 2050 woonrecht,** omdat dit de reeds vastgestelde horizon is van Powerport. 4
- **Ontwikkel samen met bewoners de transitiestrategie voor de gekozen zoekrichting voor uitbreiding.** Heb hierin aandacht voor de vraag tot wanneer er in transitiefase een leefbaar perspectief is, of dat moet worden overgegaan in verwerving/sloop. Bestuurders beslissen hierover, maar dmv peilingen kan waardevolle beslisinformatie worden opgehaald bij inwoners.
- **Onderzoek verder hoe het creëren van zelfregie voor bewoners doorwerkt tot het op peil houden van de leefbaarheid.** Start direct met een stevig onderzoek hoe het mogelijk wordt om deze twee ambities samen te laten gaan, en voer hier actief beleid op.
- **Stel (aanvullend) budget en menskracht beschikbaar om in de tijdelijke fase het beheer in het gebied op orde te houden.** Ook wanneer het eindbeeld onzeker is, moet er geïnvesteerd worden in verlichting, boomonderhoud, fietspaden, onderhoud van wegen, bermen en openbare ruimte. 37, 66
- **Voor dorp Moerdijk en buitengebied Moerdijk is ongeacht de definitieve zoekrichting een transitievisie nodig.** De leefbaarheidsvisie van dorp Moerdijk vormt hierbij een belangrijk vertrekpunt. De vastgestelde opgave, de gekozen zoekrichting vragen om doorontwikkeling/actualisatie. Het biedt ook beeld welke sociaal-culturele zaken gekoesterd worden en die speciale aandacht vragen in de verdere transitie (bv begraafplaatsen). 3

Besluit tot het oprichten van een leefbaarheidsteam Moerdijk

- **Een separaat programmabureau met slagkracht waar overheden & industrie middelen beschikbaar stellen waaruit geïnvesteerd kan worden in de leefbaarheid.**
- **Biedt vanaf het moment van besluiten de inwoners binnen de gekozen zoekrichting structurele proces-, welzijn- en juridische ondersteuning,** want de hoeveelheid en complexiteit aan projecten en procedures maakt het onrealistisch om als inwoners overzicht of regie te houden. 10
- **Maak direct budget vrij om je beloftes uit het verleden waar te maken.** Maak middelen vrij om te investeren in organisatie en realisatie van het fietspad van Moerdijk naar

Zevenbergen, het nog steeds ontbrekende HSL-Park in Zevenbergschen Hoek, investeren de lokale winkel 'het Winkelmandje', investeer in sociale veiligheid in Zevenbergschen Hoek, garantstelling voor kleinschalige maar waardevolle woningbouwprojecten, aanpakken van het sluipverkeer en betere begeleiding arbeidsmigranten. Bereid je daarna alvast voor op toekomstige bouwverkeer en de tijdsspanne om een groenbuffer op te bouwen. De korte termijn mag niet worden gebagatelliseerd. Deze continue investering is noodzakelijk om ondergrens voor de leefbaarheid te bewaken. Investeer voor wie het betreft in het voorkomen van zintuiglijke overlast. 2, 30, 43, 75

- Ontwikkel een mechanisme dat wanneer overheden, ontwikkelaars en ondernemers afspraken niet nakomen verplicht zijn via dit fonds tot compensatie. Geef bewoners of andere initiatiefnemers de mogelijkheid om zelfregie te nemen en ook zelf dingen te regelen vanuit de leefbaarheidsvisie Moerdijk & de toekomstige leefbaarheidsvisie van Zevenbergschen Hoek. Doe dit echt samen met de gemeente, wat ervoor zorgt dat de gemeente weer naast de bewoners kan komen te staan. 5, 9, 12, 13, 15, 52
- **Gemeente wordt om continuïteit, slagkracht en proactieve houding gevraagd.** Als eerste aanspreekpunt is er voor de gemeente een hierdoor meerjarige financiële ondersteuning nodig vanuit rijk en PNB. Afhankelijk van keuze wat beleggen bij gemeente/ wat bij projectbureau is in alle gevallen extra ondersteuning nodig omdat gemeente eenmaal het eerste aanspreekpunt is

Besluit tot de oprichting van één centraal informatie, communicatie en participatie loket op voor de gehele gemeente Moerdijk.

- Biedt proactief informatie over rechten en planschade. Organiseer centrale informatieavonden en gecombineerde procedures, waarin menselijkheid in het contact (bijvoorbeeld inloopsprekuren in het dorp) en duidelijkheid centraal staan. Blijf pro actief in gesprek gaan met mensen. Werk met goede agenda's, openbare verslagen en gespreksleiders. Werk naar de snelheid van de leefwereld van bewoners. 14, 33, 34, 46, 57, 77, 78

Besluit tot het ontwikkelen van een Powerportregeling

- **De huidige Moerdijkregeling volstaat in algemeenheid niet meer. Start ongeacht de zoekrichting de dag na een besluit actief met het uitwerken van regelingen in een werkgroep samen met dorpsbewoners kopers, huurders en ondernemers om maatwerk te kunnen garanderen. Zorg ervoor dat compensatieregelingen per direct actief zijn en niet pas nadat plannen onherroepelijk zijn.** Met een besluit over de zoekrichting moet een nieuwe regeling worden ontworpen die geldt voor kopers/huurders en ondernemers. Financieel dienen mensen iets vergelijkbaars terug te kunnen kopen op een plek naar keuze (maatwerk is leidend). Daarnaast dient er een urgentieregeling voor huurders te komen en begeleiding in dit traject voor wie dit nodig heeft. Er dient binnen een termijn van 12 maanden duidelijkheid zijn over (maatwerk)regelingen waarmee mensen zelfregie houden op hun eigen toekomst. Op deze manier worden bewoners niet gegijzeld door de plannen en kunnen ze collectieve regie behouden over hun eigen toekomst. 7, 11, 16, 19
- **Geef bewoners bij vertrek de mogelijkheid tot iets gelijkwaardigs of beter terug: beoordeel op kwaliteit (brede welvaart), emotie (gemeenschap, sociale binding, historie) én kosten (waarde).** Erken deze indicatoren en werk standaard met een regeling die uitgaat van 125% van de verkoopwaarde om recht te doen aan alle facetten. En help daarbij ook met voorrang op de woningmarkt, waarbij inwoners die tussen besluit en vaststellen van een nieuwe regeling al vertrekken, achteraf worden gecompenseerd als een regeling gunstiger uitpakt dan vooraf is ingeschat. 17, 39
- **Plaats het voorkeursrecht op het hele gebied van de gekozen zoekrichting, waaronder ook de woningen & particuliere gronden** om te voorkomen dat deze plekken in bijvoorbeeld het buitengebied tussen wal en schip vallen.

- **Besluit over zoekrichting: stoppen met verkopen woningen uit Moerdijkregeling. Deze woningen niet vullen met arbeidsmigranten, maar doelgroepen die sociale structuur versterken (gezinnen).**

Overige besluiten

- **Start met een nulmeting op gezondheid, bodem en zintuiglijke hinder** (geur, geluid, licht, fijnstof, trillingen) en neem dit mee in het besluit. Zorg voor gelden om de basis op orde te krijgen voor de zintuiglijke hinder en toets nieuwe projecten hier altijd eerst aan. 23, 40, 50, 71
- **Besluit tot het laten vervallen van de opties om het 380 KV tracé Krimpen/Crayensteijn – Geertruidenberg via Moerdijk te laten lopen.** Deze ontwikkeling heeft een dusdanig negatieve impact op de leefbaarheid – ook in de transitiefase – dat dit voor bewoners richting horizon 2050 geen optie is. 25
- **Erken de immateriële schade** en stel met terugwerkende kracht vanaf het BOL-besluit een compensatie beschikbaar van 5.000 euro per inwoner in het zoekgebied beschikbaar. 35

BOUWSTENEN VOOR HET GEBIEDSPROGRAMMA

Proces

Kom eerst je beloftes uit het verleden na, ga dan over op geven voordat je gaat nemen.

Zorg eerst voor een goede, verbeterde leefomgeving voordat de energieprojecten ruimte krijgen. Dat betekent dat eerst de zaken moeten worden uitgevoerd die nodig zijn om de huidige situatie op orde te maken (o.a. realisatie reeds toegezegde leefbaarheidsinvesteringen n.a.v. de havenstrategie en de komst van het LPM), dan over te gaan op groenbuffers, compensatieprojecten en investeringen in leefbaarheid en voorzieningen a.g.v. Powerport, voordat er ontwikkelingen plaats vinden die leefbaarheid bedreigen of op een negatieve manier kunnen beïnvloeden. 2, 30, 43

Werken vanuit vertrouwen waarin er sprake is van een gelijkwaardige samenwerking.

Uitgangspunt is een open en samenwerking tussen inwoners, gemeente en partners, waarbij wantrouwen en controle plaatsmaken voor transparantie en wederzijds respect. 1

Erken het belang om de identiteit van de plek vast te leggen door budget te alloceren voor het vastleggen van de historie, transitie en uniciteit van de omgeving, inclusief de industrie. Bewoners benoemen de kracht van aandacht voor de identiteit van het gebied. Kennis over de ontwikkelingen kan helpen bij begripsvorming. Een bijvoorbeeld is het opvolgen van eerder boekwerk over Klundert en haar omgeving door , of door het maken van een documentaire over de geschiedenis van het industrieterrein en ook deze transitie. Het vertellen van het verhaal van de omgeving zorgt voor binding, en tevens het vastleggen van het verhaal van de plek als remedie tegen de vergetelheid. 65

Ontwikkelen van een gebiedscoöperatie met de lokale bewoners en ondernemers die blijven. Laat inwoners van het dorp via social return meeprofiteren van de negatieve impact van energieprojecten door een (veel) lagere energierekening. 18, 38, 80

Ruimtelijk

Er moet een aaneengesloten groen- en/of waterbuffer komen om industrie en leefomgeving fysiek van elkaar te scheiden. Creëer hier onomkeerbare (meetbare) ruimtelijke kwaliteit als beëindiging en een kwaliteit van 'thuis komen'. Een geloofwaardige rode lijn, die gebruik maakt van de huidige harde grenzen in het landschap. Leg deze vast voor een langere periode, in ieder geval tot 2050. 20, 29, 42, 53, 67, 70, 21, 45

Zet behoud van het hoogwaardige polderlandschap te allen tijde voorop met haar blauw groene open-agrarische identiteit en houd de lusten en lasten van het wonen in het buitengebied in evenwicht, ondanks de nabijheid van de industrie.

Het landschap verdient erkenning van haar unieke kwaliteiten. Afwegingen moeten heel zorgvuldig worden gemaakt. Groen betekent niet automatisch hetzelfde als het polderlandschap. Neem een voorbeeld aan de ruimtelijke kwaliteit rondom Tonnekreek en Noordschans en in het buitengebied. 40, 73

Stel een beeldkwaliteitsplan op en voer hier actief regie op voor de hele powerport regio. Doe dit voor alle gebouwde ontwikkelen en ook de energieprojecten. Heb een duurzame en kwalitatieve ambitie en voorkom allerlei lelijke energiedozen.

Start met het maken van een robuust, integraal verkeersplan met betrokkenheid van het Rijk, en blijf dit actualiseren met de aangaande ontwikkelingen.

Er werd benadrukt dat de infrastructuur in de omgeving toereikend moet blijven, met name voor de huidige bewoners. De logistieke druk op spoor en wegen is op dit moment al zeer groot. Zorg voor goede (alternatieve) verbindingen voor omwonenden om overlast (door bouw) te verminderen. Onderscheid goederen vervoer en personen vervoer. Ook OV/ mobiliteitstransitie. Nb station zevenbergen en Lage Zwaluwe meenemen.

Breidt de opgave van 700 hectare uit met alle neveneffecten en zorg voor een totaalplan. Zorg dat huisvesting van arbeidsmigranten, de water en groencompensatie en alle buffers en

beëindigingen structureel onderdeel worden van de opgave en niet allemaal te laten uitvloeien naar de omliggende kernen. Daarnaast wordt opgeroepen om de beschikbare ruimte binnen de gemeente in te zetten voor zinvolle en kwalitatieve bestemmingen, zoals natuurontwikkeling, en niet voor vervuilende functies of ongewenste elementen zoals 'uitkijktorens'. 48, 60

Stel een maximale ruimteclaim vast. Maak navolgbare keuzes en stel afwegingskaders op voor deze invulling. Het beoogde toekomstig programma is niet uitwisselbaar. Dit betekent niet opvullen om het opvullen met reguliere industrie of blokkendozen. Als er minder ruimte vraag nodig blijkt vanuit de nationale energieprojecten, dan moet de ruimte vraag kleiner worden. 22, 32, 56, 79

Woningbouwprogramma Powerport. Ontwikkel in samenwerking met ontwikkelaars en corporaties, zorginstellingen een volkshuisvestelijke visie voor de transitie. Zorg voor ontwikkeling van alternatieve woonlocaties, zorg voor een woningbouw impuls in de omliggende kernen, zorg voor garantstelling van stilgevallen woningbouwprojecten, het intact houden van sociale structuren, zorgvuldig omgaan met tijdelijke bewoning, maar ook de aanstaande vergrijzing en de enorme zorgvraag die in de regio gaat landen. Heb oog voor kenniswerkers en gezinnen. 27

Cluster de industrie zo veel mogelijk, om de industrie buiten de dorpen te houden en de leefbaarheid in de omgeving te behouden.

Leefbaarheid

Leefbaarheid in de huidige én transitiefase moet geloofwaardig zijn. Erken de kwaliteiten bestuurlijk door de woningen die buiten de gekozen zoekrichting vallen tot minimaal 2050 te voorzien van een wettelijk beschermde of bijzondere status.

Tref maatregelen om de negatieve effecten die horen bij de nieuwe ontwikkelingen te minimaliseren, mitigeren of te compenseren. Start vanuit de nulmeting in het veld op geluid, licht, fijnstof, trillingen. Zorg voor een veilige situatie met voldoende veiligheidsmaatregelen in het geval van calamiteiten. Minimaliseer overlast bouwverkeer en dring sluipverkeer actief terug. Heb oog voor de extra druk op de sociale samenhang en noodzaak voor voorzieningen door toename van arbeidsmigranten. Neem ook ondersteuning van de huisartsenpraktijk en GGD mee. 6, 24, 63, 72

Ruil geen negatieve maatregelen tegen elkaar uit. Dat betekent bijvoorbeeld dat er geen toename van geluidhinder wordt geaccepteerd in ruil voor vermindering van het zicht op de industrie. Elke negatieve maatregel dient individueel te worden gecompenseerd, gemitigeerd of weggenomen. Tref maatregelen en investeer om dit tot het minimaliseren. 6, 41, 50, 59

Blijf constant met bewoners in gesprek over de ondergrens van de leefbaarheid te bewaken. Meet dit ook zodat er beslisinformatie ontstaat. 8

Door te investeren in voorzieningen, cultuur, recreatie en sport binnen de omliggende kernen blijft het gebied leefbaar en aantrekkelijk. Groencompensatie moet daarnaast niet beperkt blijven tot het buitengebied, maar ook zichtbaar worden in parken binnen dorpen en wijken. Daarnaast benadrukken bewoners het belang van goede ontsluiting en bereikbaarheid, zeker als de industrie uitbreidt. 26, 28, 47

Heb oog voor de jongeren. Er wordt hier ontwikkeld t/m 2050 De jongeren van nu gaan de gevolgen ervaren van de keuzes die nu gemaakt worden. Heb daarom speciaal ook voor jongeren participatie

Uitwerking van transparantie over veiligheid en terrorisme dreiging

DEFINITIEF Randvoorwaardes & Conditie Kern Moerdijk

Zo lang er mensen in het dorp Moerdijk wonen, mag de leefbaarheid op geen enkel punt verder verslechteren. De Kamerbrief bij het BOL besluit over Powerport (12 juni 2025) leest: *"Rijk en regio besluiten daarom om [...] de brede welvaart en leefbaarheid in de regio te versterken."*

Wij mogen er zijn. We hebben hier alles wat we nodig hebben en zijn gelukkig. We willen hier nog zo lang blijven wonen als dit op een leefbare manier kan. Toon daarom initiatief en commitment vanaf het moment van besluiten, en besef dat dit voor mensen in het dorp niet afhangt van de gekozen zoekrichting. Erken dat er nu, tijdens een transitiefase en in de toekomst in het dorp en de omgeving geïnvesteerd moet worden om de leefbaarheid op peil te krijgen en te houden.

Onze stelregel is: ***eerst geven, dan nemen.***

Procesvoorwaarden (o.a. behoud collectieve en individuele regie)

1. Werken vanuit vertrouwen. Uitgangspunt is een open en gelijkwaardige samenwerking tussen inwoners, gemeente en partners, waarbij wantrouwen en controle plaatsmaken voor transparantie en wederzijds respect.
2. Eerst investeren in geven en dan pas in nemen. Dat betekent dat groenbuffers, compensatieprojecten en investeringen in leefbaarheid en voorzieningen als eerste stap komen, voordat er ontwikkelingen plaats vinden die leefbaarheid bedreigen of op een negatieve manier kunnen beïnvloeden.
3. Neem – ongeacht de gekozen zoekrichting – de leefbaarheidsvisie van het dorp Moerdijk uit 2024 als leidend document als ondergrens voor investeringen in leefbaarheid in het dorp.
4. Bij fundamentele keuzes hoort ook een transparante tijdslijn. Geef op korte termijn duidelijkheid over zoekrichting en demarcatie, maar vervolgens individuele vrijheid in tijd om zelf regie te behouden op een keuze. Bied tot 2050 woonrecht, omdat dit de reeds vastgestelde horizon is van Powerport.
5. Stel een boeteclausule in voor overheden, ontwikkelaars en ondernemers als projecten of leefbaarheidsinvesteringen vertragen of niet worden nageleefd. Laat deze ingaan vanaf het besluit over de zoekrichting en onderzoek onder welke voorwaarden en per wanneer deze ook voor lopende projecten kan worden ingesteld.
6. Wij willen geen negatieve maatregelen voor elkaar uitruilen. Dat betekent bijvoorbeeld dat we geen toename van geluidhinder accepteren als het zicht op de industrie wordt verminderd. Elke negatieve maatregel dient individueel te worden gecompenseerd, gemitigeerd of weggenomen.
7. Als het besluit in december onverhoopt wordt uitgesteld, dan mag dit uitstel maximaal 6 maanden zijn. En ná een besluit moet er binnen een termijn van 12 maanden duidelijkheid zijn over (maatwerk)regelingen waarmee mensen zelfregie houden op hun eigen toekomst.
8. Geef het dorp bij meerderheid een bepalende stem over wanneer de ondergrens van leefbaarheid is bereikt. Hiermee houdt het dorp collectieve regie op haar toekomst. Laat deze stem daarna pas formeel (bestuurlijk) bekrachtigen, met onder andere een concrete vertrekregeling als gevolg, waarin maatwerk leidend is. Investeren in leefbaarheid is voorwaardelijk tot en met de laatste dag dat er mensen in het dorp wonen.
9. Leefbaarheid in de huidige én transitiefase moet geloofwaardig zijn. Dat betekent een geloofwaardige rode lijn, én het merk- en zichtbaar in tempoversnelling brengen van lopende projecten; doorpakken op aangewezen huizenbouwlocaties, regie pakken op projectontwikkelaars die vertragen vanwege onzekere toekomst en slagkracht tonen op langlopende dossiers als haven, sluipverkeer, en het fietspad naar Zevenbergen. De korte termijn mag niet worden gebagatelliseerd.

10. Wij willen ook na een besluit structurele procesondersteuning, want de hoeveelheid en complexiteit aan projecten en procedures maakt het onrealistisch om als inwoners overzicht of regie te houden. We willen zoveel mogelijk één centraal loket, centrale informatieavonden en gecombineerde procedures, waarin menselijkheid in het contact (bijvoorbeeld inloopsprekuren in het dorp) en duidelijkheid centraal staan. Bied naast inhoudelijke vragen proactief ruimte voor inwoners met stress of psychische klachten.
11. We willen niet gegijzeld worden door de plannen en collectieve regie behouden over onze eigen toekomst. Start de dag na een besluit actief met het uitwerken van regelingen in een werkgroep samen met dorpsbewoners om maatwerk te kunnen garanderen.
12. We verwachten van de gemeente naast duidelijkheid ook proactiviteit, continuïteit (ten minste ambtelijk) en slagkracht. Het wettelijk of juridisch minimum doen is niet langer voldoende. Ontvlecht het gemengde gemeente belang in het havenbedrijf, door de aandelen te verkopen. Voer persoonlijke en transparante gesprekken over planschade en individuele rechten van inwoners.
13. Laat grote industriële partijen (met name Shell) hun steun uitspreken voor onze voorwaarden en leefbaarheidsvisie, net zoals bijvoorbeeld ASML dit in de regio Eindhoven doet op het gebied van de woningmarkt.
14. We willen goed in gesprek blijven. Dat betekent bij alle overleggen een tijdig verstrekte agenda en verslaglegging. Voor bredere bijeenkomsten dient er gewerkt te worden met een gespreksleider. Blijf naast de technische complexiteit oog hebben voor de menselijke kant.

Compensatiemaatregelen & -voorwaarden

15. Investeren in leefbaarheid van het dorp en omgeving is niet afhankelijk van een gekozen zoekrichting. Het is principieel onredelijk dat het dorp Moerdijk de rekening moet betalen voor het nationaal belang, dus het Rijk dient deze handschoen op te pakken en mee te investeren. Deze continue investering is noodzakelijk als ondergrens voor de leefbaarheid.
16. De huidige Moerdijkregeling volstaat niet als enige of passende compensatieregeling. Met een besluit over de zoekrichting moet een nieuwe regeling worden ontworpen die geldt voor kopers/huurders en ondernemers. Financieel dienen mensen iets vergelijkbaars terug te kunnen kopen op een plek naar keuze (maatwerk is leidend). Daarnaast dient er een urgentieregeling voor huurders te komen en begeleiding in dit traject voor wie dit nodig heeft.
17. Geef bewoners bij vertrek de mogelijkheid tot iets gelijkwaardigs terug: beoordeel op kwaliteit (brede welvaart), emotie (gemeenschap, sociale binding, historie) én kosten (waarde). En help daarbij ook met voorrang op de woningmarkt, waarbij inwoners die tussen besluit en vaststellen van een nieuwe regeling al vertrekken, achteraf worden gecompenseerd als een regeling gunstiger uitpakt dan vooraf is ingeschat.
18. Laat inwoners van het dorp meeprofiteren van de negatieve impact van energieprojecten door een (veel) lagere energierekening.
19. De overheid ziet 10 jaar als korte termijn, voor ons is 1-2 jaar lange termijn. Stilstaan is schade. Zorg ervoor dat individuele compensatie, waar dit van toepassing is, geen 10 of 15 jaar duurt, maar snel en helder wordt voldaan, ook voor particuliere grondeigenaren.

Fysieke omgeving

20. Er moet een aaneengesloten groen- en/of waterbuffer komen om industrie en leefomgeving fysiek van elkaar te scheiden. Creëer hier onomkeerbare (meetbare) ruimtelijke kwaliteit als beëindiging en een kwaliteit van 'thuis komen'.

21. Erken die kwaliteiten ook bestuurlijk door het dorp tot minimaal 2050 te voorzien van een wettelijk beschermde of bijzondere status, die garandeert dat de rode lijn vanaf nu concreet wordt beschermd. Geen duidelijke en geloofwaardige rode lijn betekent voor ons geen toekomst vaste duidelijkheid.
22. Het beoogde toekomstig programma van 700 hectare is niet uitwisselbaar. Dit betekent niet opvullen om het opvullen met reguliere industrie of blokkendozen. Als er minder ruimtevraag nodig blijkt vanuit de nationale energieprojecten, dan moet de ruimtevraag kleiner worden.
23. Start met een nulmeting op gezondheid en zintuiglijke hinder (geur, geluid, licht, fijnstof, trillingen) en neem dit mee in het besluit. Als één van deze aspecten onder druk komt door de ontwikkelingen, moeten er minimaal zoveel maatregelen getroffen worden dat de netto overlast voor dorpsbewoners omlaag gaat.
24. Sluipverkeer door het dorp moet strafbaar worden gesteld, door middel van cameratoezicht, kentekenregistratie of andere succesvolle voorbeelden elders uit het land. Minimaliseer bij de ontwikkelingen de overlast van het bouwverkeer het meest voor dorpsbewoners, in verhouding tot overlast voor doorgaand verkeer over de A16 en A17.
25. Ongeacht de keuze voor een zoekrichting moet de optie bij het dorp voor 380 KV tracé Krimpen/Crayensteijn – Geertruidenberg komen te vervallen. Deze ontwikkeling heeft een dusdanig negatieve impact op de leefbaarheid – ook in de transitiefase – dat dit voor ons richting horizon 2050 geen optie is.
26. Ook zoekrichting Zuid-Oost gaat met ontwikkelingen op Roode Vaart over de rode lijn uit onze leefbaarheidsvisie uit 2024. Bij een keuze voor deze zoekrichting zijn daarom dusdanig grote structurele investeringen in leefbaarheid en kwaliteit nodig dat kunstmatige regelingen om te blijven in de toekomst niet meer nodig zijn. Het moet weer echt fantitisch worden om in Moerdijk te wonen.

Sociale structuur

27. Voorkom dat in verkochte woningen uit regelingen arbeidsmigranten of statushouders komen te wonen waardoor de sociale structuur in het dorp verder uiteenvalt.
28. Ga apart en proactief in gesprek met verenigingen en ondernemers in het dorp over de eerder genoemde transparante tijdlijnen, – ook als deze tussentijds veranderen – zodat die gerichte afwegingen kunnen maken over investeringen, inzet op werving van vrijwilligers en sociale binding.

DEFINITIEF Randvoorwaardes & condities Buitengebied binnen zoekgebied gemeente Moerdijk van Powerport

29. **Er moet een aaneengesloten groenbuffer komen om industrie en leefomgeving fysiek van elkaar te scheiden. Creëer hier onomkeerbare ruimtelijke kwaliteit als beëindiging en een kwaliteit van 'thuis komen'.** De ontwikkelingen op het LPM baart grote zorgen op dit vlak en geeft weinig vertrouwen. Zorg tijdig voor goede en degelijke groenprojecten dat goed wordt onderhouden. Zorg voor een goede combinatie van snelgroeiende planten en stevigere bomen voor effect op korte én lange termijn. Doe dit niet op agrarische gronden.
30. **Compensatieprojecten en investeringen in leefbaarheid, zoals groenbuffers komen als eerste stap. Eerst investeren in geven en dan in nemen.** Toon initiatief en commitment vanaf het moment van besluiten. Erken dat er nu, tijdens een transitiefase en in de toekomst in de omgeving geïnvesteerd moet worden om de leefbaarheid op peil te krijgen en te houden.
31. **We vragen durf, bestuurlijk lef en duidelijkheid van gemeente, provincie en rijk.** Het dossier sleept zich al 40 jaar voort. Daar moet een einde aan komen. Mensen zijn procedure moe en murw gebeukt. Snelle duidelijkheid -weten waar je aan toe bent- helpt om regie terug te pakken op ieders eigen toekomst. Verplaats je beter in de bewoners; ga langs en ga met elkaar in gesprek. Bewoners hebben eigen wensen; wat zijn de realistische mogelijkheden voor mensen die in het buitengebied wonen voor een vergelijkbaar alternatief?
32. **Het beoogde toekomstig programma van 700 hectare gericht op de energietransitie is niet uitwisselbaar; niet opvullen om het opvullen met reguliere industrie en blokkendozen. Wat elders kan, elders doen.** Als er minder ruimtevraag nodig blijkt vanuit de nationale energieprojecten moet de ruimtevraag kleiner worden. Niet opvullen voor het opvullen (met andere mogelijke risico's van dien), maar ontwikkel vooraf een duidelijke lijn wat er wel en niet komt en tot waar. Als daaruit blijkt dat het beoogd toekomstig programma kleiner wordt, dan moet je de randvoorwaarden en condities herzien.
33. **Er moet op korte termijn gezorgd worden voor duidelijkheid, aanspreekbaarheid en bereikbaarheid binnen één centraal loket. Centrale informatieavonden en gecombineerde procedures.** Er lopen nu zo veel verschillende projecten en procedures dat het onmogelijk is om overzicht en regie te houden. Werk toe naar een totaalvisie en een benaderbare ambassadeur vanuit de overheid met dossierkennis voor inhoudelijke vragen, waarmee je kunt sparren over mogelijkheden en oplossingen.
34. **We verwachten van de gemeente een proactieve houding en dat ze zich opstellen als medestander van bewoners.** Een gemeente die niet doet wat juridisch minimaal moet vanuit de procedures maar die proactief communiceert, bijvoorbeeld over planschade en de rechten die iedereen heeft. Wees transparant in je informatie en neem mensen serieus mee. Wees realistisch over wat er kan, wat er te bieden is en of dit aansluit bij de gewenste tegemoetkoming van de mensen in het buitengebied. Denk mee in (tijdelijk) ondernemerschap en oplossingen.
35. **We willen niet gegijzeld worden door de plannen en regie behouden over onze eigen toekomst. De bewoners en ondernemers van het buitengebied in het zoekgebied willen nu financiële compensatie voor de gedupeerden en niet 15-20 jaar wachten op tegemoetkoming.** Voor de overheid is 10 jaar korte termijn, voor ons is 1-2 jaar lange termijn. Stilstaan is schade. Start met het bieden van compensatie mét maatwerk in de vorm van een jaarlijks persoonlijk budget. Dat geeft ruimte om zelf de regie te voeren op je eigen toekomst voor ondernemers en bewoners, met elke vorm van ondersteuning. Doe nadeelcompensatie niet na een onherroepelijk besluit, maar op het richtinggevend besluit.

36. **Bij fundamentele keuzes hoort ook een transparante tijdslijn.** De fasering en volgordelijkheid is van groot belang, het maakt een groot verschil of er morgen iets gebeurt of dat de plannen pas over 20 jaar worden uitgevoerd. En plannen mogen wijzigen, maar hou ze zo actueel mogelijk, en communiceer daarover, dan is er houvast en ontstaat er zoveel mogelijk rust.
37. **Behoud ook in de tijdelijke fase het beheer in het gebied op orde.** Ook wanneer het eindbeeld onzeker is, moet er geïnvesteerd worden in verlichting, boomonderhoud, fietspaden, onderhoud van wegen, bermen en openbare ruimte. Deze continue investering is noodzakelijk als ondergrens voor de leefbaarheid.
38. **Investeer in het ontwikkelen van een gebiedscoöperatie met de lokale bewoners en ondernemers die blijven.** Dit is nodig voor het realiseren van kwaliteit in het gebied en de mogelijke inkomstenbron. Betrek boeren en landeigenaren actief bij planvorming, aanleg en beheer van het (buffer)landschap. Door het behouden van een boerenbedrijf in combinatie met natuurbeheer (in de groenbuffers), ontstaat een aanvullende bron van inkomsten.
39. **Geef bewoners bij vertrek de mogelijkheid tot iets gelijkwaardigs, maar liever iets beters, terug: beoordeel op kwaliteit, emotie én kosten.** Mensen maken een bewuste keuze om in het buitengebied te wonen in plaats van in een stad of dorp. Erken die kwaliteiten. We willen erkenning voor de unieke leefomgeving. Dit vraagt om maatwerkoplossingen bij onteigening plekken die gemeenschappen in stand kunnen houden, agrarische ondernemingen op nieuwe locaties en erkenning van de unieke kwaliteit van het buitengebied in tegenstelling tot een stad en dorp. Wees realistisch in wat je kunt bieden en of deze plekken bestaan. Geef garanties vooraf en biedt lokale mensen voorrang bij nieuwbouwprojecten in eigen gemeente. Biedt compensatie voor de onduidelijkheidsperiode en dat er door de huidige situatie geen realistische verkoop van de woning mogelijk is. Maak hier een soort 'Moerdijkregeling voor bewoners buitengebied Moerdijk' van.
40. **Behoud zoveel mogelijk het hoogwaardige polderlandschap en wijs hier een landbouwbeschermingsgebied aan vanwege bodemkwaliteit.** Benut enerzijds de slechte gronden (natte gronden/ 'dik water') voor energie en industrie, zodat zo min mogelijk vruchtbare landbouwgrond verloren gaat. Anderzijds is het belangrijk om de gezondheid van de bodem continue te blijven monitoren en vervuiling vanuit de industrie en (energie)infrastructuur ten alle tijden tegen te gaan. Help agrariërs die weg moeten op een andere locatie ook met de passende vergunning (o.a. voor stikstof). Denk na over mogelijkheden om het weidse uitzicht te beschermen door ook de grond in te gaan met de inpassingen.
41. **Tref maatregelen om de negatieve effecten die horen bij de nieuwe ontwikkelingen te minimaliseren.** Start met een nulmeting in het veld op geluid, licht, fijnstof, trillingen en neem dit mee in het besluit. Zorg voor een veilige situatie met voldoende veiligheidsmaatregelen in het geval van calamiteiten. Minimaliseer overlast bouwverkeer en dring sluisverkeer actief terug. Zorg voor goede (alternatieve) verbindingen voor omwonenden om overlast (door bouw) te verminderen. Heb oog voor de extra druk op de sociale samenhang en noodzaak voor voorzieningen door toename van arbeidsmigranten.

DEFINTIEF Randvoorwaardes & condities Zevenbergen

- 42. Er moet een aaneengesloten groenbuffer komen om industrie en leefomgeving fysiek van elkaar te scheiden. En aanwezige groenbuffers moeten worden versterkt. Creëer hier onomkeerbare ruimtelijke kwaliteit als beëindiging en een kwaliteit van 'thuis komen'.**

Bewoners benadrukken het belang van een natuurlijke overgang tussen industrie en leefomgeving. Zij zien graag 'ruige' natuur met wandelmogelijkheden als functionele groenbuffer. Dit type landschap versterkt niet alleen de ecologische waarde, maar creëert ook een herkenbare en rustgevende entree naar het dorp – een plek die voelt als 'thuis komen'. Daarnaast werd door enkele bewoners ook de aanwezige kwaliteiten van het polderlandschap breed gewaardeerd; bewoners vragen om deze te behouden en te versterken. Het open karakter en de zichtlijnen dragen bij aan de identiteit van het gebied en moeten onderdeel zijn van de buffer.

- 43. Groenbuffers, compensatieprojecten en investeringen in leefbaarheid komen als eerste stap. Eerst investeren in geven en dan in nemen.**Een integrale aanpak begint volgens bewoners bij het versterken van bestaande natuur en het compenseren van ecologisch verlies. Zij pleiten voor projecten die bijdragen aan biodiversiteit, met ruimte voor weidevogels, reekalven en nieuwe natuurontwikkeling. Deze investeringen in ecologie en leefkwaliteit vormen de noodzakelijke basis voordat verdere industriële uitbreiding plaatsvindt. Ook binnen de kernen zelf moet het groen voelbaar zijn: parken en dorps- of stadstranden kunnen dienen als plekken voor ontspanning en ontmoeting, zodat de buffer niet alleen bescherming biedt, maar ook bijdraagt aan het dagelijks leven.

- 44. We vragen durf en bestuurlijk lef met duidelijkheid op korte termijn.**Onderhandel de afzonderlijke initiatieven tot één integraal en begrensd plan dat standhoudt op de lange termijn.

- 45. Stel een duidelijke maximale grens voor de ontwikkelingen voor de komende periode tot 2050.**Bewoners vragen om duidelijke ruimtelijke grenzen tussen industrie, wonen en natuur. De bufferzone wordt gezien als fysieke én symbolische grens waarbinnen balans wordt gezocht tussen economische groei en leefkwaliteit. Er moet niet alleen een grens komen aan industriële groei, maar ook een heldere visie op hoe deze grenzen worden bewaakt. Wanneer grenzen eenmaal zijn vastgesteld, moet de overheid consequent blijven in handhaving en communicatie.

- 46. Er moet gezorgd worden voor duidelijkheid, aanspreekbaarheid en bereikbaarheid binnen één centraal loket. Centrale informatieavonden en gecombineerde procedures.**

- 47. Blijf gedurende het proces en de ontwikkelingen investeren in de omliggende kernen.**Door te investeren in voorzieningen, cultuur, recreatie en sport binnen de kernen blijft het gebied leefbaar en aantrekkelijk. Groencompensatie moet daarnaast niet beperkt blijven tot het buitengebied, maar ook zichtbaar worden in parken binnen dorpen en wijken. Daarnaast benadrukken bewoners het belang van goede ontsluiting en bereikbaarheid, zeker als de industrie uitbreidt.

48. Maak een totaalplan plan waarbij ook de neveneffecten onderdeel zijn van de opgave. De buffer moet onderdeel zijn van een integraal toekomstplan waarin ook sociale, economische en ecologische effecten zijn opgenomen. Bewoners vinden dat er te veel nadruk ligt op arbeidsmigratie en te weinig op kenniswerk, gezinnen en ouderen. Een brede benadering versterkt de sociale samenhang en voorkomt dat de buffer slechts een fysieke scheiding wordt.

49. Behoud zoveel mogelijk het hoogwaardige polderlandschap. Behoud van landbouwgrond en voedselproductie wordt gezien als essentieel onderdeel van ruimtelijke kwaliteit van het gebied. Daarnaast zit hoogwaardigheid volgens bewoners niet alleen in het landschap, maar ook in de zorg voor lange-termijnkwaliteit.

50. Tref maatregelen om de negatieve effecten die horen bij de nieuwe ontwikkelingen te minimaliseren. Ze vragen om nulmetingen, actieve monitoring en aandacht voor gezondheidsrisico's op de lange termijn.

51. Bij fundamentele keuzes hoort ook een transparante tijdslijn.

52. Wat is er nog aanvult door de bewoners buiten de voorgestelde 10 stellingen. Bewoners ervaren spanning tussen economische groei en behoud van zelfstandigheid en leefbaarheid. Zij willen dat er groeiruimte blijft voor de dorpen en dat compensatie eerlijk en zichtbaar wordt ingezet voor leefkwaliteit. Investeren in het sociaal domein, in veiligheid, en in jongerenparticipatie wordt gezien als noodzakelijke voorwaarden voor een toekomstbestendig gebied. De buffer moet dus niet alleen bescherming bieden tegen industrie, maar ook ruimte scheppen voor sociale veerkracht en toekomstperspectief.

DEFINITIEF Randvoorwaardes & condities Klundert, Tonnekreek en Noordschans

- 53. Er moet een aaneengesloten groenbuffer komen om industrie en leefomgeving fysiek van elkaar te scheiden. En aanwezige groenbuffers moeten worden versterkt. Creëer hier onomkeerbare ruimtelijke kwaliteit als beëindiging en een kwaliteit van 'thuiskomen'.** Bewoners benadrukken dat het zowel over aanvulling en uitbreiding van bestaande groenstroken gaat als het tijdig aanplanten van nieuwe groene buffers rondom geclusterde 'vervuilende' industrie. Deze groene gebieden dienen ook toegankelijk te worden gemaakt met bv fietspaden zodat het wel als recreatiegebied kan worden gebruikt. Belangrijk om hierin langdurige investeringen en beloftes te doen; eerdere ervaringen tonen dat bomen toch weer gekapt worden, wat op dat moment de overlast direct weer invoelbaar maakt in de omgeving.
- 54. Groenbuffers, compensatieprojecten en investeringen in leefbaarheid komen als eerste stap. Eerst investeren in geven en dan in nemen.** Bewoners geven aan dat dit al start met een investering in betere bereikbaarheid. Door het vrachtverkeer en de toename van de industrie slibben veel toegangswegen dicht, wat met toename van extra verkeersbewegingen en bouwverkeer alleen maar verder zal toenemen. Door hier op voorhand beter op te anticiperen door het actief aanleggen van nieuwe verkeersverbindingen, ben je te verwachten overlast al voor. Daarnaast maken verschillende mensen zich zorgen over de impact van uitbreiding van de industrie op de woningwaarde. Dit hoort via een goede ijking van de woningwaarde te worden afgestemd met de inwoners en in geval van aantoonbare waardedaling te worden gecompenseerd.
- 55. We vragen durf en bestuurlijk lef met duidelijkheid op korte termijn.** Er wordt aangespoord om ook verder te durven denken, en stelling te nemen door hier een voorbeeldstellende ambitie neer te leggen. Als deze ontwikkeling hier moet komen, zorg dan voor innovatie door een duurzame ontwikkeling van het hele gebied. Maak dit gebied hét voorbeeld van hoe je dit goed en verantwoord kunt doen, met oog voor mens, natuur en omgeving. Want durf en lef is ook het opleggen van scherpe eisen en verwachtingen aan de ontwikkelingen. Het gaat veel verder dan normen: kijk bovenwettelijk hoe dit zich verhoudt tot leefbaarheid.
- 56. Het beoogde toekomstig programma van 700-hectare is niet uitwisselbaar; niet opvullen om het opvullen met reguliere industrie en blokkendozen.** Dit gaat niet alleen over de nieuwe ruimteclaim, maar ook over de plannen voor het reeds bestaande industrieterrein. Er is nu reeds te weinig groen ter compensatie aanwezig, wat al moet worden aangevuld. Bovendien moet er scherp gekeken worden naar schaarse grond en niet dit zomaar 'misbruiken' voor het maken van onaantrekkelijk landschap. Onderzoek daarin ook mogelijkheden om zaken mogelijk meer te clusteren of ondergronds in te passen, zodat de claim op de ruimte zo beperkt mogelijk wordt. Daarbij is geen ruimte voor toename van zware chemische industrie.
- 57. Er moet gezorgd worden voor duidelijkheid, aanspreekbaarheid en bereikbaarheid binnen één centraal loket. Centrale informatieavonden en gecombineerde procedures.** Bewoners willen nu en later op de hoogte gehouden worden, en betrokken in ontwikkelingen die direct aan of door hun gebied plaatsvinden. Tevens verwachten ze tijdige terugkoppelingen, zo ook van een brede bijeenkomst, en van het besluit op 1 december. Terugkoppeling zorgt voor geloofwaardigheid.
- 58. We verwachten van de gemeente een proactieve houding en dat ze zich opstellen als medestander van bewoners.** Bewoners maken zich zorgen dat de industrie vanuit de verduurzamingsvraag de kans ziet om uit te breiden. Maak scherp onderscheidt tussen de

kern van de rijksopgave en de meegenomen extra's voor de industrie, waarbij die laatste niet mag zorgen voor extra ruimtebeslag of overlast. Zorg tevens dat er sterke eisen zijn voor de duurzaamheidsnormen voor bestaande én nieuwe bedrijven. Dit ook vanuit het oogpunt om goed te zorgen voor de huidige bewoners, maar ook de jeugd en toekomstige generaties. Ontwikkel ook met het oog op een leefbare situatie voor morgen met perspectief.

59. Bij het vernieuwen van de geluidsnormen horen ook geluid reducerende ingrepen voor de industrie. Deze verantwoordelijkheid moet ten alle tijden bij de industrie liggen en niet door bewoners aan te sporen om zelf geluidswerende maatregelen te gaan treffen in hun eigen woonomgeving. Momenteel is de geluidsoverlast voor de bewoners al te hoog als de wind verkeerd staat. Neem dat serieus.

60. Maak een totaalplan plan waarbij ook de neveneffecten onderdeel zijn van de opgave. Bewoners maken zich zorgen over de significante toename van arbeidsmigranten en de manier waarop dit goed kan integreren binnen de bestaande omgeving. Denk goed na over welke bedrijven er gevestigd moeten worden, en zorg voor een sterke bedrijfsvoering die ook gericht is op het verminderen van de impact op de omgeving vanuit sociaal perspectief. Investeer daarnaast extra in de huisvestingsvraag, de infrastructurele uitbreiding die nodig is waarmee de verkeerscapaciteit echt kan opschalen. Daarnaast is het investeren in betere huisvesting voor mensen uit de gemeente een aandachtspunt.

61. Behoud zoveel mogelijk het hoogwaardige polderlandschap rondom Tonnekreek en Noordschans. *(meest belangrijk gevonden!)*

62. Maak het nog sterker: stel als gemeente eisen dat er geen wijzigingen in mogen komen. En neem het gebied nog verder mee; ook het polderlandschap ten zuiden en zuidoosten van Klundert horen hierbij. Dit is allemaal onderdeel van de identiteit van het gebied. Die zit niet alleen in huizen, maar juist in landschap, immaterieel erfgoed in de vorm van bijvoorbeeld een lokale begraafplaats. Dit moet allemaal beschermd worden voor deze ontwikkelingen.

63. Tref maatregelen om de negatieve effecten die horen bij de nieuwe ontwikkelingen te minimaliseren. Neem hier ook de huisartsenpraktijk en de GGD mee als sociaal en mentaal ondersteunende organisaties. Wees bewust dat het verminderen van prikkels ook al leiden tot een verbetering van het welzijn; dit is een directe relatie. Wees ook duidelijk: hoe kun je de veiligheid van de omwonenden garanderen bij calamiteiten en op het vlak van gezondheid? Vooral wanneer er een enorm cluster ontstaat van kwetsbare infrastructuur en bedrijvigheid.

64. Bij fundamentele keuzes hoort ook een transparante tijdslijn.

Met daarin aandacht voor tijdige uitbreiding rijkswegen en vluchtwegen voor grote calamiteiten in het dorp. Houd je aan je afspraken en wees een betrouwbare partner in dit verhaal.

65. Wat is er nog aangevuld door de bewoners buiten de voorgestelde stellingen:

Bewoners benoemen de kracht van aandacht voor de identiteit van het gebied. Begrip komt voort uit bijvoorbeeld het opvolgen van eerder boekwerk over Klundert en haar omgeving door , of door het maken van een documentaire over de geschiedenis van het industrieterrein. Het vertellen van het verhaal van de omgeving zorgt voor binding. Daarnaast wordt aangegeven dat door het nadenken over de grote vragen en de veiligheidszaken die op nationaal schaalniveau spelen, juist de kleine gemeentelijke zaken

blijven liggen en het emotionele leed dat komt met dergelijke processen. Hier moet ook voldoende (menselijke) aandacht voor blijven.

Specifiek is benoemd dat Noordschans niet geschikt is voor grote vrachtwagens en bouwverkeer. Dit met name in relatie tot een mogelijke inpassing van infrastructuur of fysieke inpassing in het dorp ten behoeve van tracés, stations of ander leidingwerk.

Bereikbaarheid

66. Achterstallige groen compensatie klundert voorzien

DEFINITIEF Randvoorwaardes & condities Binnen Moerdijk

67. Handhaaf de spoorlijn Breda-Dordrecht en het kanaal bij Geertruidenberg als de harde, onomkeerbare grens voor industriële en energie-gerelateerde uitbreidingen.

Er werd nadrukkelijk benadrukt dat de bestaande spoorlijn moet worden gehandhaafd als een onomkeerbare grens. Dit betekent dat er geen verschuivingen meer mogen plaatsvinden in het huidige tracé. Door enkele aanwezigen werd zelfs voorgesteld om in plaats van de spoorlijn, de A16 als harde grens te hanteren.

Vanuit de bewoners is vijfmaal ingestemd met deze stelling.

68. Ontzie Binnen-Moerdijk van verdere grote infrastructurele en energietrajecten waarvoor mogelijk ook nog naar deze regio wordt gekeken.

Vanuit de bewoners is zevenmaal ingestemd met deze stelling.

69. Er mag geen kwalitatief hoogwaardige landbouwgrond worden opgeofferd voor industrie, energietechnische bebouwingen of opslag.

Vanuit de bewoners is zesmaal ingestemd met deze stelling.

70. Creëer direct grenzend aan de spoorlijn een onomkeerbare, robuuste groenbuffer die de industrie en de leefomgeving fysiek scheidt.

Er is voorgesteld om een dichte rij bomen te gebruiken om lichthinder te beperken. Vanuit de bewoners van Binnen-Moerdijk wordt verwacht dat de buffer binnen het zoekgebied wordt gerealiseerd, en niet daarbuiten. Dit standpunt wordt mede ingegeven door de waardedaling van landbouwgrond wanneer deze wordt omgevormd tot een bufferzone met natuurkwaliteiten.

Vanuit de bewoners is vijfmaal ingestemd met deze stelling.

71. Voer een nulmeting uit op gezondheid (geluid, licht, fijnstof, straling, trillingen) en minimaliseer de cumulatieve negatieve effecten voor mens en dier.

Meerdere bewoners hebben hun zorgen geuit over de toenemende druk door de opeenstapeling van negatieve effecten. Er is herhaaldelijk gevraagd op welke wijze de gemeente voornemens is deze problematiek aan te pakken.

Vanuit de bewoners is zevenmaal ingestemd met deze stelling.

72. Garandeer de veiligheid en het woongenot door sluipt- en vrachtverkeer van het bedrijventerrein via de polderwegen strikt uit te sluiten.

Vanuit de bewoners is elfmaal ingestemd met deze stelling.

73. Behoud zoveel mogelijk het hoogwaardige polderlandschap met haar blauw groene open-agrarische identiteit en houd de lusten en lasten van het wonen in het buitengebied in evenwicht, ondanks de nabijheid van de industrie.

Ook werd er veel gesproken over landschapsvervuiling. De oproep vanuit bewoners was om niet te denken in termen van 'én én', maar om alle ruimtelijke effecten in samenhang

(cumulatief) te beoordelen. Vanuit die benadering is er volgens de aanwezigen nauwelijks ruimte voor verdere ontwikkelingen aan de andere zijde van de spoorlijn.

Vanuit de bewoners is tienmaal ingestemd met deze stelling.

74. Ontwikkel een totaalplan met een transparante tijdslijn.

Vanuit de bewoners is driemaal ingestemd met deze stelling.

75. Compensatieprojecten en continue investeringen in de leefbaarheid moeten als eerste stap worden gerealiseerd (Eerst geven, dan nemen).

Er werd benadrukt dat de infrastructuur in de omgeving toereikend moet blijven, met name voor de huidige bewoners. De logistieke druk op spoor en wegen is op dit moment al zeer groot.

Daarnaast werd opgeroepen om de beschikbare ruimte binnen de gemeente in te zetten voor zinvolle en kwalitatieve bestemmingen, zoals natuurontwikkeling, en niet voor vervuilende functies of ongewenste elementen zoals 'uitkijktorens'.

Tot slot pleitten bewoners voor een integraal compensatieplan. Dit plan zou niet alleen op gemeentelijk niveau moeten worden opgesteld, maar ook rekening moeten houden met de bredere regio en grensoverschrijdende effecten.

76. Geef snel duidelijkheid over de plannen, maar bied vervolgens voldoende vrijheid in tijd om bewoners zelf regie te laten pakken op persoonlijke keuzes.

De bewoners hebben liever nu één duidelijk besluit, ook al wordt er nu meer gereserveerd dan later wellicht nodig is.

Vanuit de bewoners is driemaal ingestemd met deze stelling.

77. Voorkom het opvullen van het toekomstige programma met reguliere industrie of 'blokkendozen' als de totale ruimtevraag vanuit nationale energieprojecten kleiner blijkt.

Vanuit de bewoners is vijfmaal ingestemd met deze stelling.

78. Betrek lokale boeren en grondeigenaren actief bij de planvorming, aanleg en beheer van het (buffer)landschap.

Vanuit de bewoners is vijfmaal ingestemd met deze stelling.

CONCEPT Randvoorwaardes & condities Zevenbergschen Hoek

Proces

Verleden

Bewoners kijken terug op een proces waarin afspraken niet werden nagekomen en communicatie vaak ontbrak bij andere projecten. Het uitblijven van beloofde maatregelen (zoals bij de HSL) en het afwijzen van initiatieven (zoals de buurtsuper) hebben het vertrouwen geschaad. Er was onvoldoende terugkoppeling, onduidelijkheid over verantwoordelijkheden en een gebrek aan transparantie. Dit heeft geleid tot veel wantrouwen richting de overheid

1,4,5,7,9,12,14,31,33,34,36,44,45,46,51,54,55,57,58,64,74

Op dit moment vragen bewoners nadrukkelijk om eerlijkheid, duidelijkheid en betrouwbaarheid. Zij ervaren nu te veel onduidelijkheid en te weinig informatie om goed mee te denken. Er is behoefte aan een duidelijke tijdlijn, zicht op wat al besloten is, en garanties voor leefbaarheid en kwaliteit. Ook klinkt zorg over de schaal en kwetsbaarheid van de plannen. Een betrouwbare overheid en concrete terugkoppeling zijn volgens bewoners essentieel.

Transitie

2,3,9,15,18,20,29,30,35,37,38,43,47,52,54,59,70,75

Voor de komende fase is het belangrijk om snel *helderheid te geven over spelregels, tijdlijnen en randvoorwaarden* (zie artikelen 'heden'). Transparantie moet hand in hand gaan met concrete acties, zoals het aanpakken van geluidsoverlast en investeren in lokale leefbaarheid.

Toekomst

10,19,20,22,29,32,33,42,45,46,48,53,56,57,60,67,70,74,78,79

In de toekomst willen bewoners een proces met continuïteit en duidelijke kaders. Ze vragen om een integraal verkeersplan met betrokkenheid van het Rijk, een vast aanspreekpunt en respect voor eerder besproken grenzen. Alleen zo kan vertrouwen worden hersteld.

Ruimte & leefomgeving

Verleden

In het verleden speelde de leefomgeving in Zevenbergschen Hoek een belangrijke rol in de gesprekken met bewoners. Er was altijd een duidelijke wens om het aanwezige groen te behouden en waar mogelijk uit te breiden. Tevens ervoeren bewoners dat er vaak meerdere ontwikkelingen tegelijkertijd speelden, wat zorgde voor een gevoel van druk en onrust. Grote bronnen van overlast waren de geluidshinder van transportbewegingen (bouw-, werk- en woonverkeer) en de fijnstofproblemen veroorzaakt door de HSL, de snelwegen A16/A17 en de LPM. Ook de industrie levert blijvend geluidsoverlast op. Daarnaast heerst er wantrouwen: eerdere beloftes zijn niet of slechts gedeeltelijk nagekomen. Zo wordt nog steeds verwezen naar het uitblijven van het beloofde HSL-park.

2,23,24,29,41,42,45,48,50,52,53,59,63,70,71,72

Nu leeft het gevoel dat er veel wordt opgeofferd zonder dat daar leefbaarheid of groen tegenover staat. Leegstand in het Moerdijkse industriegebied wekt frustratie. In het dorp zijn sluip- en vrachtverkeer, verkeersveiligheid en veilige fietsroutes belangrijke thema's. Bewoners vragen harde grenzen, garanties voor gezonde lucht, bodem en water, en meer transparantie over geluidsnormen. Ook klinkt de roep om rust, compensatie en een aanpak van licht- en geluidsoverlast.

Transitie

9,20,27,29,36,40,42,47,48,49,52,53,61,69,70,73

Voor de transitiefase vragen bewoners om creatief denken, bijvoorbeeld het ondergronds brengen of inpassing in groen. De leefomgeving moet aantrekkelijk zijn voor jeugd en voorzien in voldoende dorpsvoorzieningen. Woningbouw is welkom. Bij werkzaamheden wordt gevraagd rekening te houden met verkeersoverlast en de gezondheid van de inwoners (zie artikelen 'heden') te waarborgen. Industrie moet geclusterd worden met een duidelijke bos- en groenstructuur, zodat het buitengebied behouden blijft. Ook willen bewoners betere planning van hinderlijke werkzaamheden.

Toekomst 6,13,24,36,41,45,48,50,60,63,65,72,74,80

Op de lange termijn wensen bewoners een *gezonde en leefbare omgeving voor toekomstige generaties. Groen en watercompensatie moeten versterkt worden, industrie moet zoveel mogelijk van woningen afblijven en zorgvuldig worden geclusterd* (zie artikelen 'transitie'). Innovaties als restwarmte, zonnepanelen en esthetische eisen bij nieuwbouw kunnen de leefbaarheid vergroten.

Een totaalplan moet aandacht hebben voor veiligheid, voorzieningen en natuurontwikkeling, ondersteund door een leefbaarheidsfonds. Tegelijk blijven zorgen bestaan over horizonvervuiling, sluisverkeer en verkeersdruk. Als tegenprestatie voor nieuwe ontwikkelingen wordt geopperd om de leegstaande kerk te herbestemmen voor woningen en voorzieningen. De rode draad: duidelijke grenzen en keuzes die ook toekomstige generaties ten goede komen.

Menselijk

Verleden

Bewoners benadrukten dat de leefbaarheid in het dorp niet achteruit mocht gaan.

1,3,9,28,29,40,42,45,47,49,53,61,62,65,69,73,76,

Tegenwoordig staan sociale veiligheid en leefbaarheid onder druk, mede door de LPM. Er is behoefte aan een duidelijke leefbaarheidsgrens. Nieuwe bewoners zoeken vooral rust en dragen minder bij aan de gemeenschap, wat leidt tot eenzaamheid en vertrek van oorspronkelijke inwoners. Alleen de voetbal- en tennisvereniging bloeien nog. Bewoners vragen erkenning voor emoties en kwaliteit, niet alleen commerciële waarde. Zij willen dat er geïnvesteerd wordt in het sociaal weefsel van het dorp, met ontmoetingsplekken, groen en voorzieningen. Ook ervaren ze nu al geluidsoverlast en vragen ze hoe dit verbeterd kan worden. Onzekerheid, claims van de gemeente en het voorkeursrecht leiden tot argwaan. De oproep: neem de mens echt mee en zorg voor échte garanties.

Transitie 7,10,11,14,39

In de overgangsfase moet aandacht zijn voor maatwerk, vooral voor groepen die moeilijk te bereiken zijn.

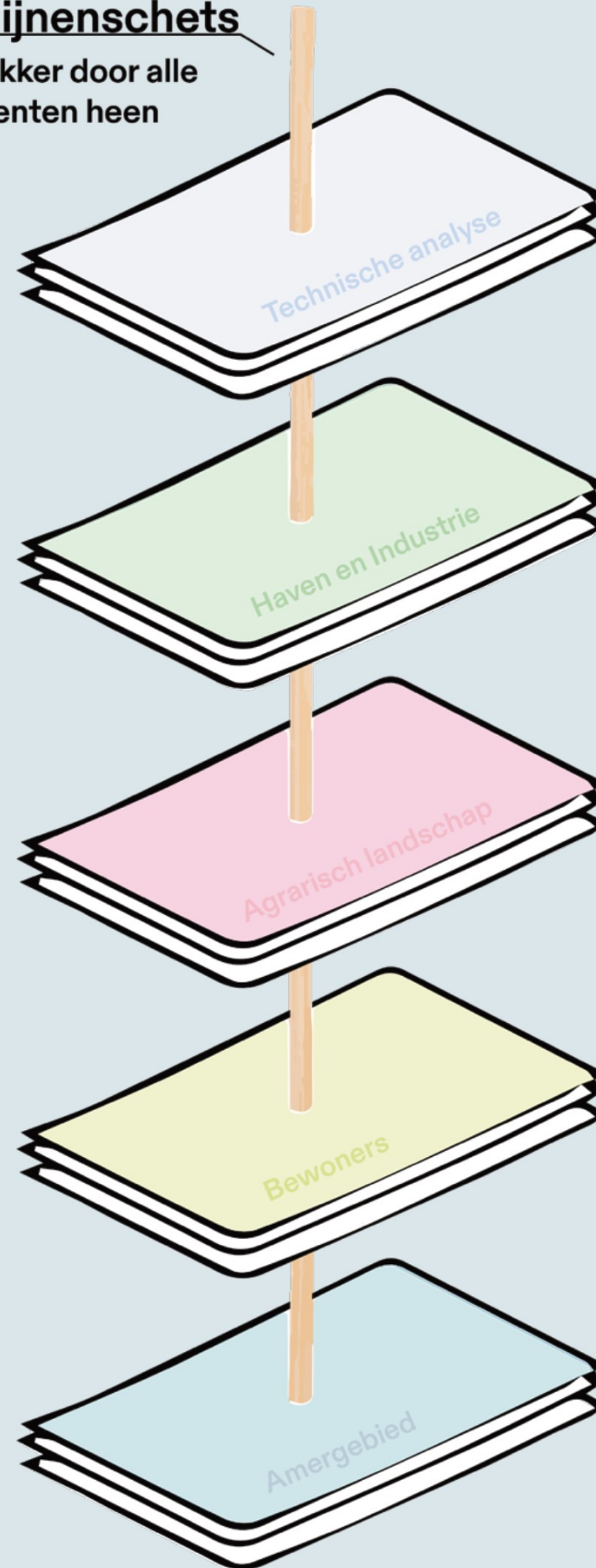
Toekomst 5,9,13,28,30,38,43,45,47,52,54,60,75

Voor de toekomst willen bewoners dat leefbaarheidsgrenzen worden gerespecteerd en dat uitbreiding van woningen ook gepaard gaat met voorzieningen die het dorp sterker maken. Denk aan plekken om elkaar te ontmoeten, zoals een koffieplek of supermarkt. Nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan het dorp en aantrekkelijk zijn voor jeugd en gezinnen.

6. Amergebied

Hoofdpijnschets

- Satéprikker door alle documenten heen

Technische verdiepende analyse

- Bodem, water, natuur en landbouw
- Waterveiligheid
- Industrie, goederen en energie
- Leefomgeving, gezondheid en milieu
- Confrontatie van systeemplagen met de zoekgebieden

Spoor Haven en Industrie

- Oplegnotitie
- Visiedocument Havenbedrijf Moerdijk
- VNO-NCW

Agrarisch landschap

- Oplegnotitie
- Randvoorwaarden en condities
- Positiebepaling ZLTO

Bewoners

- Oplegnotitie
- Besluiten december
- Randvoorwaarden en condities

Amergebied

- Sessieverslagen bewoners
- Eerste spiegel initiatiefnemers

Ontwerptafel Powerport regio Moerdijk

Amervisie (concept)

- Sessieverslag natuur, groen, water en recreatie
- Sessieverslag mobiliteit en bereikbaarheid
- Sessieverslag veiligheid, leefbaarheid en brede welvaart
- Eerste spiegel vanuit initiatiefnemers

Proces met bewoners - In 2026 wordt er een landschapsplan opgesteld voor het Amergebied. Daar hoort ook een update van de omgevingsvisie en een omgevingsplan bij. De bestaande situatie is uitgangspunt en de afspraken met het Rijk staan vast.

Eerst wordt gewerkt aan een Amervisie. Aan bewoners is de vraag gesteld welke condities en randvoorwaarden we mee moeten nemen in het landschapsplan vanuit het oogpunt van leefbaarheid, natuur en recreatie en economie.

Hoe zorgen we (ondanks een aantal industriële ontwikkelingen) voor een zo aantrekkelijk mogelijke leefomgeving?

Het proces loopt nog en ziet er als volgt uit:

- 10 september. Met elkaar het proces vormgeven.
 - 24 september. Sessie over natuur, groen, water en recreatie.
 - 8 oktober. Sessie over mobiliteit en bereikbaarheid.
 - 22 oktober. Sessie over veiligheid, leefbaarheid en brede welvaart.
-
- 12 november. Sessie volgt.
 - 26 november. Brede bijeenkomst over de bevindingen - Wat adviseren we de Ontwerptafel Powerport en gemeenteraad?

Spiegelsessies met initiatiefnemers - Parallel aan de bewonersavonden zijn spiegelsessies georganiseerd met de initiatiefnemers (*TenneT, RWE, KGG, S4-Energy, Ennatuurlijk, waterschap Brabantse Delta en Staal*). Dit om te reflecteren op de uitkomsten van de bewonersavonden.

*In deze rapportage staan eerste tussenresultaten.
Deze zullen nog verder verfijnd worden.*

Een eerste rondje reacties op drie vragen .

Waarom gaat dit gebied u aan het hart? Welke zorgen leven er bij u?
En voor welk gesprek moeten we voldoende tijd reserveren?

Waarom aan het hart?

- Een polder die zich uitstekend leent voor een rondje lopen (met de hond, sporten)
- Oase van rust
- Lekker uitwaaien aan de dijk
- Ontdekken van de natuur (die dreigt steeds verder weg te komen liggen), het is 1 van de laatste stukjes polder

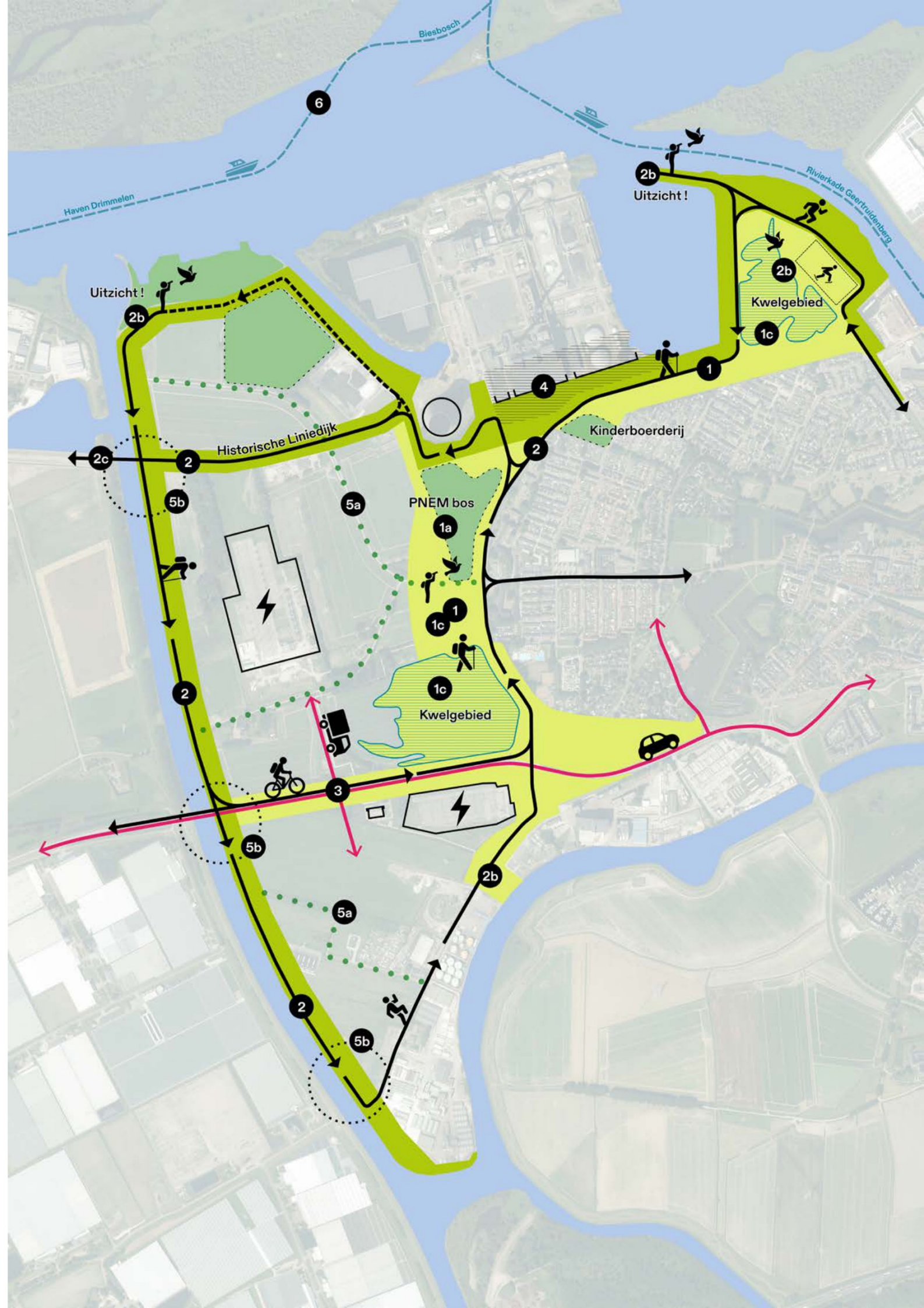
Zorgen en gesprek

- Vertrouwen. Of er dit keer wel naar ons geluisterd gaat worden. Wie neemt de verantwoordelijkheid voor de leefbaarheid?
- Afspraken worden niet nagekomen, normen al overschreden
- Onduidelijkheid. Al jaren van het kastje naar de muur. Niet weten waar je aan toe bent.
- Alle partijen doen maar wat, zonder samenhang
- Geen tweede Groningen worden
- Gezondheid en veiligheid. Nog meer geluidsoverlast, gevaar, straling, trillingen, luchtkwaliteit, sociale veiligheid
- Druk op het wegennet, bouwverkeer
- Uitrollen tot 2050 = 25 jaar overlast
- Horizonvervuiling
- Leefbaarheid Geertruidenberg West
- Waarde van mijn huis
- Verdwijnen van natuur en landschap, verdwijnen van het recreatieve rondje

Natuur, groen, water en recreatie

Ruimte/programma

1. **De kleine Biesbosch.** Zorg met een **aaneengesloten blauwgroene mantel** voor een kwalitatief hoogwaardige en **landschappelijk beleefbare zone tussen de Donge en de Amertak**. Deze zone zo ruim mogelijk dimensioneren, met een minimum van ongeveer 250 meter vanaf de huidige Amerweg (*qua maat vergelijkbaar met de vestinggordel rondom de historische stad*). De blauwgroene mantel dient meerdere doelen:
 - a. Verhoogde kwaliteit van wonen voor de omliggende bebouwing: transitie van rommel- en schaamgroen naar kwalitatief hoogwaardig groen (het oude PNEM-bos wordt momenteel bijvoorbeeld niet onderhouden)
 - b. Duidelijke grens tussen de industrie en Geertruidenberg
 - c. Waterbergend vermogen bij hevige regenval (voor opgave vanuit de industrie en de stad) en waterzuivering
 - d. Geluidswerend vermogen (bijvoorbeeld door inzet van specifieke natuur en hoogteverschillen)
 - e. Betere condities voor flora en fauna
2. **Rondje Amergebied.** Maak het **mogelijk om de Amer, Donge, de historische Liniedijk en Slikpolder te kunnen beleven**.
 - a. Het moet voor bewoners mogelijk zijn om een rondje Amergebied te kunnen maken. Met 4 tot 6 kilometer is de afstand ideaal voor een wandeltocht of als hardlooprondje.
 - b. Scenische en educatieve kwaliteit langs de route: beleefbare dijken, uitzichtpunten aan de Amer en Donge, natuurbeleving in de Slikpolder, etc.
 - c. Mogelijk kan de historische liniedijk in de toekomst fungeren als verbinding tussen de markt van Geertruidenberg en de haven van Drimmelen.
3. **Nieuwe gebiedsontsluiting.** Verplaats de ontsluiting van RWE en de nieuwe ontwikkelingen naar het westen. Zo blijft gevrijwaard van extra bouw- vracht- en parkeerbewegingen. En de huidige Amerweg krijgt op deze manier een functie voor (veilig van vrachtauto's gescheiden) langzaam lokaal verkeer (lopen, fietsen en recreatief).

4. **Stadsfront RWE**. Het **terrein van RWE ligt circa vijf meter hoger dan de omliggende woonwijk**. De **visuele impact** is daardoor groot. Met name langs de stadsrand is het belangrijk om te komen tot een invulling die een positieve bijdrage levert aan de blauwgroene mantel en de buurt.
5. **Toegankelijke en natuurinclusieve gebiedsontwikkeling**. Het is ongewenst om te accepteren dat het gebied een lagere kwaliteit heeft omdat dit nu eenmaal “alleen maar” een industrieterrein is. Daarom het gebied **zo maximaal als mogelijk inrichten voor mens, dier en natuur**:
 - a. Behouden van openbare routes door het gebied, met voldoende maat voor sociale veiligheid en groen.
 - b. Stepping stones voor flora en fauna langs de Amerdijk. Als natuurverbinders tussen de Donge/Kromgat en de Biesbosch.
 - c. Hekwerken en gebouwen natuur-inclusief maken door middel van beplanting. Aantal hekwerken in het gebied minimaliseren en ruimte creëren voor kleine zoogdieren onder noodzakelijk hekwerk.
 - d. Voorkomen van verstorende verlichting en (ultrasone) geluiden ter bescherming van nachtvlinders en vleermuizen.
6. **Bereikbare Biesbosch**. Maak de Biesbosch bereikbaar, met een pontje tussen Drimmelen, Altena en Geertruidenberg.

Proces

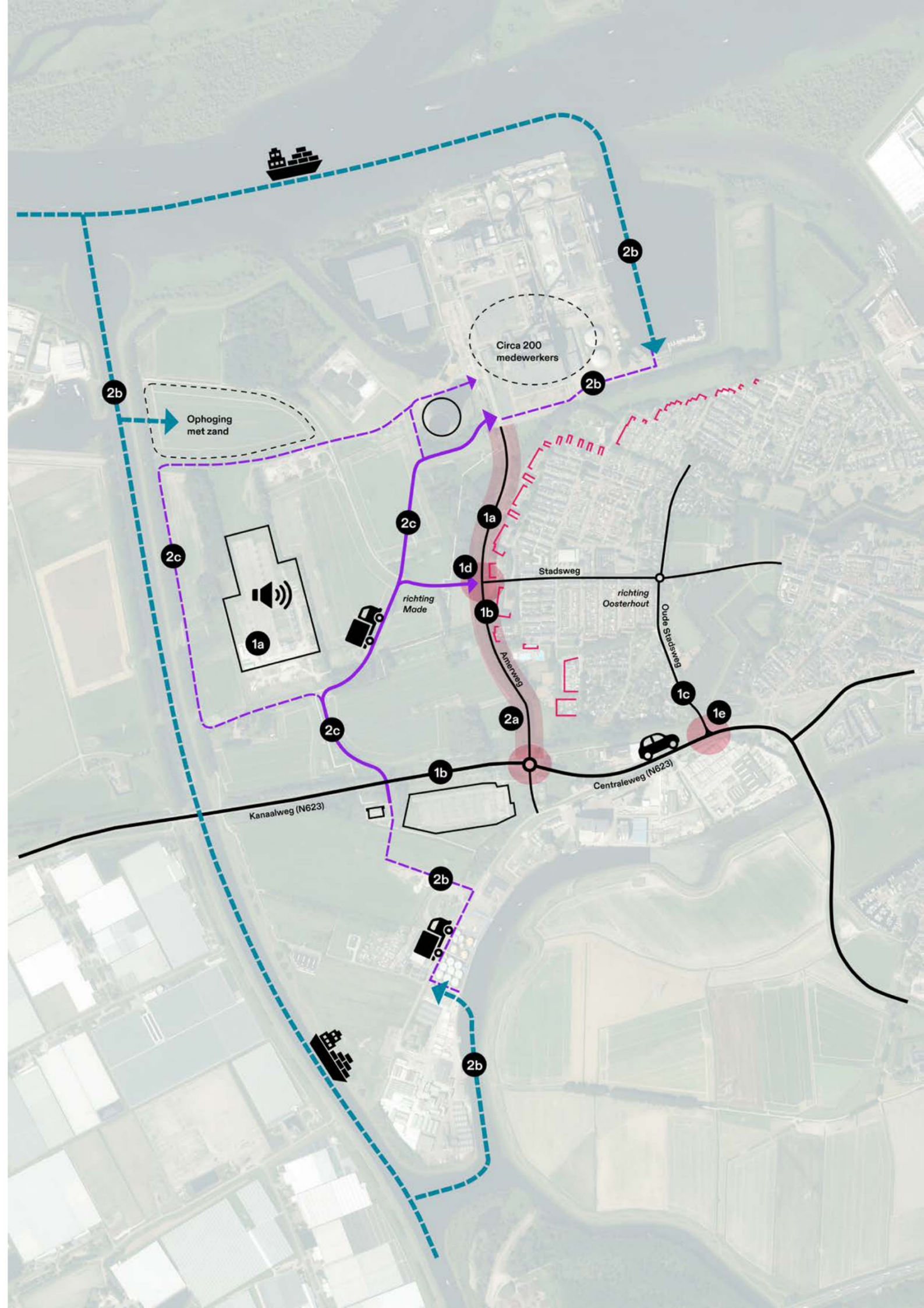
7. **Geloofwaardige versterking** van de leefbaarheid
 - a. Groene raamwerk **niet als sluitpost** van de ontwikkeling maar als startpunt.
 - b. Water- en natuurcompensatie moet zorgen voor een kwaliteitsimpuls in het gebied waar de negatieve impact terecht komt. Dus **niet elders compenseren**.

1. Druk op de leefbaarheid. In de huidige situatie wordt **druk op de leefbaarheid** ervaren in J

- Ruimte/programma

- ## Proces

3. **Minder hinder.** Mogelijke ontwikkelingen tot 2050 zijn dermate langjarig (25 jaar) dat niet over tijdelijkheid gesproken kan worden. **Benader een tijdelijke situatie alsof het de definitieve situatie is.** Met een zo kort mogelijke periode van hinder.

Veiligheid, leefbaarheid en brede welvaart

Maatschappelijke impact - Relaties tussen de Noordbrabantse Electriciteits Maatschappij (PNEM) en de stad waren van oudsher hecht. “Er werd voor de mensen gezorgd”. Met bouw arbeiderswoningen, aanplant recreatiebos, een schaatsbaan, bijdrage aan het verenigingsleven, evenementen, etc. In de huidige situatie staan energiecentrale en de stad gevoelsmatig met de rug naar elkaar toe. Exemplarisch voorbeeld is dat het voormalige PNEM-bos in slechte staat verkeerd. Geertruidenberg moet geen tweede Groningen worden met alleen de lasten en niet de lusten. Zoek naar een manier waarop maatschappelijke impact gemaakt kan worden met de nieuwe ontwikkelingen. Denk aan:

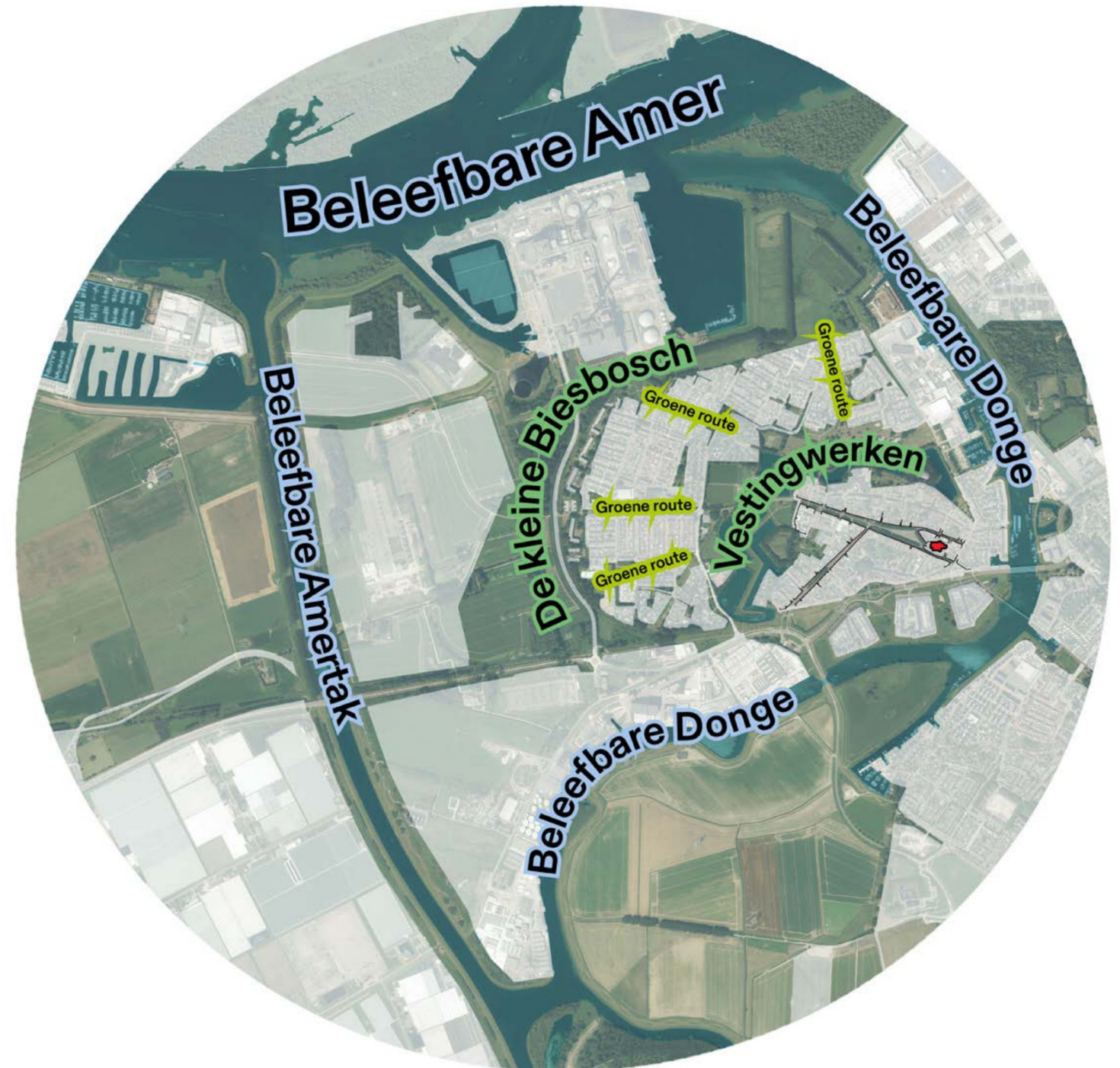
- Gebiedsfonds voor bijdrage aan de lokale leefbaarheid en voorzieningen
- Lokale starters een plek geven in de kantoorunits van de Amercentrale
- Regionale opleidingstrajecten voor scholing technische mensen
- Lokale jeugd kennis laten maken met de energietechniek
- Educatie op scholen over energietransitie en duurzaamheid (gastlessen en excursies)
- Recreatief medegebruik van haven en groen

Ruimtelijke kwaliteit – Laat nieuwe ontwikkelingen hand in hand gaan met nieuwe investeringen in de directe leefomgeving. Zorg voor onderscheidende kwaliteit die maakt dat mensen graag in Geertruidenberg willen wonen.

- Groene dooradering van de bestaande buurt (aantrekkelijke groene verbindingen tussen de vestingwerken en de Kleine Biesbosch). Met de mogelijkheid om achtjes te kunnen lopen.
- Opwaarderen van de vestingwerken (met Heusden als voorbeeld hoe het beter kan)
- Uitplaatsen van industrie om de Donge beter leefbaar te maken

Maak ruimte door op te ruimen wat geen functie meer heeft – Het opruimen van veertien oude 150kV-hoogspanningsmasten is een goed voorbeeld dat navolging verdient.

Gezondheid – Voer een brede nulmeting uit op gezondheid en zintuigelijke hinder (luchtkwaliteit, luchtvervuiling, waterkwaliteit, uitstootgevaarlijke stoffen, geluids- en lichtoverlast en trillingen). Zorg voor inzicht in de cumulatieve (bij elkaar opgetelde) gezondheidseffecten van de nieuwe ontwikkelingen. En zorg voor handhaving op de wettelijke normen.

Minimaliseer de negatieve impact

- Kies voor een slimme oriëntatie van de nieuwe ontwikkelingen, zodat de geluidsimpact kleiner is
- Bouw zo geluidsneutraal mogelijk (maak de ontwikkelingen stiller)
- Investeer in goede isolatie van de woningen
- Beperk visuele impact en horizonvervuiling (denk aan hoogte van de bebouwing, het kunnen blijven zien van de ondergaande zon en de inrichting van de groenblauwe zone als buffer)
- Minder trillingsoverlast door ontlasten van de Amerweg

Selectiviteit in programma – Benut dit gebied alleen voor energieprojecten (noordelijke deel) en voor het uitplaatsen van lokale bedrijven die elders in de stad (aan de Donge) voor een kwaliteitsverbetering kunnen zorgen (zuidelijke deel). Niet voor andere ruimtevragers in de Powerport zoals chemie, circulaire economie, en industrie.

Duidelijkheid, aanspreekbaarheid, bereikbaarheid en veiligheid binnen één centraal loket – Regel een centraal loket op gebiedsniveau, over de individuele projecten en eigendomsgrenzen heen.

- **Wees transparant in je informatie en neem mensen serieus mee.** Geef geloofwaardig navolging aan deze participatie. Met tijdige terugkoppelingen. Benut diverse communicatiemiddelen om een breed publiek te bereiken. Plan participatiebijeenkomsten op werkbare tijden.
- **Centrale informatieavonden en gecombineerde procedures** - Er lopen nu zo veel verschillende projecten en procedures dat het onmogelijk is om overzicht en regie te houden. Werk met een gezamenlijke website waar alle informatie over alle individuele ontwikkelingen gebundeld is.
- **Toezicht en handhaving** – Door de versnipperde eigendomsverhoudingen is het momenteel niet inzichtelijk wie waarvan is en word je van het kastje naar de muur gestuurd. Regel en borg de veiligheid op gebiedsniveau (o.a. toezicht op en rondom het bouwterrein, vandalisme en overlast, illegale jacht). Goed voorbeeld is de PNEM-bewakingsdienst die vroeger met busjes over het terrein reed.

Eerste spiegel vanuit initiatiefnemers

Op 20 oktober is er in een spiegelsessie (met aanwezigheid van TenneT, RWE, KGG, S4-Energy, Ennatuurlijk, waterschap Brabantse Delta en Staal) gereflecteerd op de gespreksverslagen van de bewonersavonden. De volgende condities en randvoorwaarden / aandachtspunten zijn naar voren gekomen.

De kleine Biesbosch

- Let op: Het is en blijft een zone waar natuur, recreatie en water samen komen met 150kV, 380kV en andere kabels en leidingen. Er ligt veel boven en onder de grond. Dat moet onderhouden kunnen worden. En het levert belemmeringen op (bijvoorbeeld wat er kan qua graven, hoogte van de beplanting en effecten waterberging op de leidingen).
- *Een belemmeringenkaart is in de maak.*
- Waterschap: Wij toetsen op oplossing waterberging op eigen terrein totdat we juridische zekerheid hebben dat collectieve waterberging er gaat komen en dat deze voldoet. → Oplossingsrichting TenneT: voortgang houden in proces door aan huidige eisen te voldoen, flexibiliteit behouden om bij te sturen tot aan realisatie in 2027-2028. Alternatief: werken met een tijdelijke voorziening.
- RWE: Vergunningsrisico. Natuurontwikkeling mag de industriële ontwikkeling niet in de weg zitten. → Oplossingsrichting: bestemmen als tijdelijke natuur.
- RWE: blauwgroene mantel ingetekend op onze gronden, die vertegenwoordigen een significante industriële waarde.
- KGG/ RWE: blijft er voldoende ruimte over voor het realiseren van het benodigde programma? (Kwesties: haagbosje aan de noordkant, Slikpolder - én én is niet realistisch).

Rondje Amergebied

- Technisch/ financieel: vraag of brug naar Drimmelen haalbaar is.
- Waterschap: geen voorstander van lopen over de dijk, maar het kan wel. En let op: geen bouwwerken op de dijk (genieten van het uitzicht prima, maar geen uitkijktoren).
- RWE: wandelroute over vliegasberg niet mogelijk vanwege veiligheid.

Toegankelijke en natuurinclusieve gebiedsontwikkeling

- Concentratie van investeringen in de groenblauwe mantel bijt met investeringen in de projecten zelf: “én én is niet realistisch”.
- Let op: Veiligheid staat voorop: dat beperkt mogelijkheden voor wandelroutes over het terrein, bijzondere hekwerken en natuurvriendelijke gebouwen.

Proces

- Breed gedragen zorg → Let op: regie, zekerheid, snelheid en eigenaarschap nodig. Wie is waar de initiatiefnemer en eigenaar van? Wie treedt op als ontwikkelentiteit?

Mobiliteit en bereikbaarheid

- RWE, Ennatuurlijk, TenneT: Let op waar de routes terecht komen, in relatie tot omwonenden, benodigde belasting, (stadswarmte)leidingen en andere belemmeringen.
- Let op: Niet alles kan over water. Aanleveren van bouwmaterialen zal ook over de weg moeten (just in time leveringen). En er moet wel eerst een plek gevonden worden voor aanlanding vanuit het water.
- TenneT: Groot verschil tussen aanleg van een privé weg (tijdelijke bouwweg) en openbare weg. Achterliggende vraag: Van wie is de weg/ wie is de initiatiefnemer en beheerder?

Veiligheid, leefbaarheid en brede welvaart

- RWE: Over het al dan niet slopen van de Koeltoren → De koeltoren is essentieel voor ecologisch verantwoord bedrijven van de huidige centrale én van toekomstige transitieprojecten. Draagt bij aan een betere biodiversiteit in het oppervlaktewater.
- RWE: Over slopen Amer 6, 7 en 8 → Slopen kan technisch, al zou er rekening gehouden moeten worden met geschakelde infrastructuur. Slopen is echter niet aan te raden omdat onderzoek heeft uitgewezen dat geluidspunten verplaatsen richting woningen/ bewoners. Pas aan beginnen zodra er direct andere geluiddempende gebouwen, financieel economisch, teruggebouwd kunnen worden.